

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Waerchtighe Historie Van de Martelaers Van Gorcom

Estius, Wilhelm

Antwerpen, 1604

Waerchtighe Historie Van de Martelaers Van Gorcom. Het eerste boeck.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64552](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64552)

Waerachtighe HISTORIE

Dan de
MARTELAERS VAN GORCOM.

Het eerste boeck.

CAPITTEL I.

Van den tijdt deser gheschiedenisse, ende vande ghesteltenisse vande Stadt Gorcom.

In't iaer naer Christus gheborste vijftien hondert twee-en-tseuentigh / ten tijde van Philippus den tweeden Catholijcken Coningh van Spanien / als inijnen naem Gouverneur van gheheel Neder-landt was Ferdinandus Alvarez Hertoghe van Alben / naer dat de eerste troublen der beld-stormerije in't iaer 1566. verweckt / deur de hulpe Godts / ende veursiechtighejdt van mijn Vrouwe Margareta Hertoginne van Parma (die doe ter tijt inden naem vande Catholijcke Maesteyt het Neder-landt regeerde) en deur eenighe Heere geluckighlijck waren ghesist: Soo heeft weder-om in Hollandt ende Zeelandt den op-roer van eenighe muyt-maekers / vpanden van Godt ende hunnen Coningh (die-men inden loop Geusen noemt) beginnen te wassen in ghetal ende maght / onder t' deksel van eenighen inx oft : ende hadden nu al-reede den Bziel / Plissinghen / Enckhupsen / wofende water-steden seer bequaem

B tot

tot hen beur-nemen / met eenighe andere / ende ons der dien dock Alckmaer in henne maght ghecrege. Dock ist ghebeurt niet langhe daer naer / dat de schoone Hollandsche Stadt van Doordrecht deur het af-vallen vande ghemeynte van dese menschen is inne-ghenomen. Van dese Stadt omtrent ses uren reysens is gheleghen Gorcom (eer-tijds ghenoeemt Gorinchem) de principaellste Stadt van het landt van Arkelien / oft (ghelijck sommighe segghen) Her-culen : welcke Stadt niet soo seer groot / maer nochtans seer populeus ende wel gheleghen is ter roopmanschappe / te weten / op-den cant vander Wale / seer bequaem ter vaert. Als daer de tijdinghe gheromen was dat Doordrecht nu vande Geusen inne-genomen was / soo heeft dese nieuw-maer alle Gods-vzuchtighe menschen / ende sunderlinghe de gheestelijcke dienaers der hepligher Kercken seer verflagen / wel wetende wie ende hoe-danighe bypandt dat hen nakende was / wiens aerdt in eenighe cruele exempelen versch bedreuen ghenoech blijkende was. De Geusen met loosen ende quaden raedt hadden de saecke vande religie ghemenghelt met het stuck van het wereltdijck goubernement / op dat sy den menschen eerst wijs maeckende dat onverdaghelijck was de last van het tribuyt oft on-gheldt datter op-ghestelt was / hen niet eenen souden moghen trecken totten haet vande Catholycke religie : om dat de Spaniaerden (van wien sy hen beclaeghden in dusdanighe last ende seruituyt gebzacht te worden) de Catholycke religie bouen alle andere in eeren hielen / ende met aller neerstigheydt sochten te verbyden / alle ketters doodelijck haetende. Om welke redene beur-waer de Spaensche natie alle oprechte en verstandighe Catholycken / soo gheestelijcke als wereltdijcke / met recht seer lief-getal was.

Al-soo

Al-foo was dan by de Geusen euen-eeng t'zij een Papist oft Catholijck / t'zij een lief-hebber van het Spaensche goubernement. Waer deur allen den haet die-men op de Spaniaerden hadde / is ghevallen op alle de Catholijcken: maer sonderlinghe op de Gheestelijckhejdt ende Religieusen / als de principaelste ende uyt-gelesene leden van de Catholijcke Kercke. De welcke ouer-sulcks deur het wel ghelucken vande saecken der Geusen seer verflaghen ende met groote sorghebuidighejdt ende vreesse ouer-al niet sonder redene bebanghen waren / principelijck in de plaetsen die nu het perijckel alder-naeste waren. Al-foo wast dan ghestelt tot Gorcom naer het ouer-gaen van Doordrecht.

CAPITTEL II.

Van het Conuent der Minder-broeders, ende den Gardiaen des-selvs Conuents, ende van sijne vroom-hertighejdt.

In dese stadt was een Conuent van broeders onder den regel van S. Franciscus Christo dienende / d'welck niet van groote plaetse / oft schoone timmeragie / oft groot ghetal van broeders / maer van de onder-houdinghe der strangher discipline seer lofsbaer was. De broeders van dit Conuent waren in grooter beduchthejdt om dat de vyandt soo nae was / als kennende henne menschelijcke swackhejdt ende wel wetende de wreedhejdt ende onbersoelijcken haet der Geusen teghen hen. Te dier tijdt was al-daer Gardiaen Nicolaes Pieck van dier stadt ghebozen / een man van seer goet en hepligh leuen: wiens deughdt / vierighe sorghebuidighejdt ende peuer deur de Catholijcke religie / gheduerende

dese persecutie sonderlinghe heeft ghebleken / gelijk
 hy-naer t'gheheel naer-volghende verhael sal mo-
 ghen betoonen . Om dan van desen man een wep-
 nigh van verre te verhalen: tot hem quam/soot'an-
 deren tijden / als sonderlinghe ter tijdt als dese nieu-
 we beroerten begonsten voozdt te verbreyden / een
 sijn neite sijns susters sone G. E. een frap/ Godt-
 vuchtigh ende seer Catholijck iongh-man (den
 welcken hy seer lief hadde / ende van wien hy oock
 seer woerde bemint) die al-soo veur sijns ooms
 leuen ende wel-baert besorght was/ gelijk de iong-
 man/die S. Lucas verhaelt/dat den Apostel Paulo
 (wiens susters sone hy oock was) met grooter zorg-
 vuldighepdt ontdeckt ende belett heeft de listen die
 sommighe ghelwozene veur handen hadden .
 Dese verhaelde aen sijnen oom al datter omme-
 gingh/ van die versche onuytsprekelycke cruele fep-
 ten der Geusen teghen de Catholijcken/vande wel-
 ke sy sommighe met schroomelijcke tormentē had-
 den vermoort/sommighe af-grijselijck ghepynight/
 maeghden oock die Gode toe-gheeyghent waren
 veur onbetamelijcke oncuyschepdt hadde gheschof-
 fiert. Onder andere/van eenen man van Gorcom
 (de welcke / om dat hy teghen de religie ende den
 Coningh grootelijck hadde mis-daen/ballingh ghe-
 maect wesende / hanteerde de zee-roouerie te-
 ghen de Catholijcken) hoe dat dese eenen sijnen
 mede-borgher / daer hy eer-tijds mede ter scholen
 hadde ghegaen / ghenoeint Aert Cnobbaut/een
 Catholijck mā/ ende ouer-sulcks van hem seer ghe-
 haet / ghevanghen hadde met sijn mede-ghesellen
 in't quartier van Water-landt / daer hy een pacht-
 hoef hadde niet verre vande zee / ende hebbende
 sijn huys met ghewelt in-ghenomen ende gheheel
 gheplundert/hem in't schip ghetrockē/ ende al-daer
 vels

no. 2.

vele slagghen ende quetsuren ghegheuen/ende vele vils-
 leynighcpdt aen-ghebaen : onder andere/neuse ende
 oozen af-gesnedē / ende soo aenden dweersē boom/
 die aenden mast was/op-ghehanghen. Ende al-soo
 hanghende/soo wel hy als sijn ghesellen/ met ghes-
 braden speck in stukken ghesneden ende in henne
 hand-roers ghesteken/hadden deur-schoten/tot dat
 hy achter-naer in dese tozmenten sijnen gheest ghes-
 gheuen heeft. Ist dat saerke (seyde dese iongh-
 man) dat sy sulcks doe aen een wereldlijck persoon/
 wat meynt-dy dat sy eenen Priester doen sullen?
 Wat eenen Religieus? Wat eenen Minder-broeder?
 Want hoe dat yemandt beter is/ ende/ t'zij van sijn-
 nen staet wegghen oft maniere van leuen Gode naer-
 der is/hoe hy van des dupuels dienaers meer wordt
 behaett. Noch daer en is gheenen swaerderē haet/
 dan die de valsche religie teghen de waerachtighe
 Godts dienaers berockt heeft. Met duldanighe
 proposten stouwde hy Nicolaum / om hy tijde de
 vlughte te nemen/ ende om hem dat wijs te maec-
 ken/is hy vier-thien dagghen/ eer de stadt in des v-
 andts handen gheballen was/ seer dickwils tot hem
 ghecomen : dies te meer hoe dat hy der vanden
 veur-nemen saghy meer boozts gaen : hem biddende
 ende smeekende / dat hy veur eenen tijdt sy seluen
 upt sulck een seker perijckel soude onttrecken. Waer
 op Nicolaus t'elcker reysen met dese en dier-ghelijc-
 ke woordē antwoorde: Dit zijn veur-waer schroo-
 melijcke stukken die ghy verhaelt : want wat men-
 schelijck herte en soude van al-soo groote wreedt-
 heydt van dese menschen niet verschroomt zijn?
 Sulcks dat ick niet en ontkenne dat ick bevreesst ben
 dese dinghen aen-hoozende : want het is mensche-
 lijck de doodt ende de pijnen te vreesen. Nochtans
 al saghs ick dat my dupsent dooden souden aen-ge-

daen worden / deur Godts hulpe soo en sal ick mijn
 ghelooue niet af-gaen / noch mijn mede-broeders
 in't perijckel verlaten. Ende als hy daer-op seyde/
 dat de Geusen wel seyden (gheleert wesende van
 hennen meester Caluino) waer't dat saecke dattet
 met hen gingh/ghelijck't mette Catholijcken gaet/
 dat sy lieuer metten monde hen ghelooue souden
 verlaecken / dan soo vele daer-om te moeten lijden:
 Soo heeft Nicolaus seer wel te pas gheantwoordt:
 Ist dat sy sulcks opentlyck segghen alst noch wel
 met hen gaet/wat meynt-dy dat-sy segghen sullen
 alst hen teghen loopt? Maer verre moet van ons
 zijn / dat wy souden opt meynen het ghelooue te
 moghen verlaecken/ bereedt wesende deur Godts
 gratie de doodt ende alle upterste pijnen eer te ver-
 draghen/dan al-sulcken mis-daedt te bedryuen. Als
 hy op eenen tijdt van den seluen sijnē neue hertelijck
 ghepraemt wierdt de vlucht te nemen/soo heeft hy
 hem met duldanighe woorden als met gramschap
 af-gheslaghen: Hem/ wat meynt ghy? dat ick ver-
 latende mijn broeders / mijn seluen alleen sal salue-
 ren? Deur-waer dat en magh noch en beghere ick
 gheens-sins te doen. Weder-om als hy hem aen-
 gaf / dat hy dan oft sijn broeders met hem soude
 leyden / oft eerst al-te-samen upt t'Clooster soude
 laten gaen / op dat een yeghelijck moghte vertrecken
 tot eenighe vryer plaetse / daer ende ghelijck't yeg-
 ghelijcken bequaem en ghelegghen soude duncken/
 ende dat-men oock van ghelijcken doen soude met
 de religieuse maeghden / de welke inde selue stadt
 onder den derden reghel van S. Franciscus in sinte
 Agneten Clooster Godt dienden (want oock dese
 stonden tot sijnen laste als Gardiaen) soo heeft
 hy geantwoordt dat dien raedt hem oock gheens-
 sins goedt en dochte. Want al-soo soudt ghebeuren/
 dat

Dat de Geusen/als sy dese henne blughte oft verstroy-
 inghe souden comen te hoozen / meynende dat de
 Catholijcken nu henne saecken al verlozen schicken
 en alle henne hope verlozen hebben van hen religie
 veur te staen / hen hozenen te meer souden op-steken:
 en ter contrarien / die inde ghemeynte noch Catho-
 lijck zijn / uyt der seluer oorsaeckē souden den moedt
 verliesen / ende niet meer douen het veur-nemen
 der ketters tegen-staen / ghelijck sy gewoonlijck zijn /
 sulchs dat veur-seker de Stadt stracks in der Geusen
 maght soude comen. Ende dan soude de schuldt hier
 af op hem ende sijne Religieusen vallen / als die deur
 dese henne onmannelijcke verbaertheydt ende hae-
 stighe blughte den moedt der goeder borgeren bze-
 kende / souden schijnen de Stadt aen den vbandt
 verraden te hebben. Met dese woorden heeft hy
 doen-ter-tijdt die goedthertigheydt en sorg-vuldig-
 heydt van sijnen neue eenighl-sins te vreden ghes-
 stelt / daer-en-tusschen nergheringhs in achter-la-
 tende sijn officie te doen / vertroostende / leerende /
 vermanende nu sijn broeders ende andere vrienden
 appart / nu in't openbaer in sijne sermoonen de ghes-
 meynete versterckende in't Catholijck ghelooue / hen
 bemaenende dat-men daer inne moet verdueren /
 watter dock moghte ouer-comen / ende lieuer de
 doodt te steruen / dan eenighl-sins het ghelooue oft
 te loochenen oft te verlaten.

C A P I T T E L I I I .

Hoe de Gardiaen sijne Religieusen heeft gheor-
 loft hen tot andere plaetsen te vertrecken.

Als nu dan / ghelijck ick in't beginsel gheseght
 hebbe / Doordrecht de naeste Stadt by Gorcom

ouer der Geusen sijde was ghecomen/ende dattet
ganschelijck al-soo schein te gheschieden / ghelijck
de menschen deur-gaens doen ghesint waren / dat
de selue tempeest ouer de by-liggende plaetsen oock
vallen soude: Nicolaus ander-werue van synen neue
vermaent zijnde dat hy sy seluen soude versien / en
heeft al-noch niet veur-ghenomen te vluchten: maer
nochtans beweeght deur het swaer ende teghen-
wordigh perijckel / heeft hem in handen gheghe-
uen de goude ende siluere vaten van sijn Clooster /
dienende totten Goddelijcken dienst / om de selue te
verberghen in het huys van synen vader / des-selfs
Nicolai swagher / wiens naem was Hessel van Est.
D'welck hy oock all-doen ghedaen heeft. Het was
doen den 24. dach Junij / feest-dagh der ghebor-
ten van S. Jan Baptist. Maer des anderen daeghs
Nicolaus weder-om bepepsende dat de selue
schat al-daer niet wel versekert en was / om dies
wille dat die man veur den principaelsten onder-
den Catholijcken / en der Minder-broeders sunder-
linghe vriendt van yeghelijcken wierdt gheacht /
(ghelijck hy oock was) ende dat ouer-sulchs de
Geusen / soo verre sy de ouer-handt quamen te krij-
ghen / sonder twijfel sijn huys souden deur-soecken:
sijnen raedt veranderende / heeft die vaten van daer
doen halen / ende naer t' Casteel draghen. Want t'sel-
ue Casteel / als ghelegghen aen der stadts vesten aen
den cant van de veur-by-loopende riuiere / ende wel
sterck / wierdt doen ghemeynlijck vande Catho-
lijcken ghehouden veur een sekere bewaernisse veur
het goedt ende veur de menschen / by-sonder midts
dat vele niet en twijfelden oft daer en soude in tijds
onder-stant van elders ghesonden worden: om dat-
men veur seker seyde / dat tot dien eynde nu al-reede
boden met bzieuen aen des Conincks officiers tot
andere

andere plaetsen ghesonden waren. Maer ter wijlen dat men dit doet oft meynt dat het gedaë word/ soo hebbē sommige Geulche borghers al neerstigher en oock wel looser als die Catholijcken hen saecke besteken. Sy hebben verlocht dat men een vendel soldaten oft twee van Doordrecht tot hen stracks senden soude/ de welke het onder-stant/ dat de Catholijcken verwachtē/ souden verraschē. D'welck al-soo met grooter neerst beschickt is. Want den 25. Junij s moorghens ten acht uren/ soo hebben hen teghen ouer de stadt ende t' Casteel verthoont der-thien schepen/ met omtrent 150. soldaten inde riuere seplende. Als doen dan de borghers binnen der stadt de sommighe verflaghen zijnde/ de sommighe op-roer maeckende/ soo is grootelijck vermeerbert de vzele der ghener die om hen Orden oft officie byde ketters alder-meest inden haet waeren. Waer-om Nicolaus doen ter tijdt/ op dat hy niet en soude schijnen oft Godt te tenteren oft sijn officie niet te doen/ sijn vzoeders haestelijck by een roepende/ hebbende hen naer den tijdt vermaent/ soo heeft hy elck een vry orlof ghegheuen te vluchten daer hy wilde/ oft daer hem soude duncken dat hy alderbest vanden vbandt bevyjdt soude zijn. Maer hy met eenighe die vandē seluen sin waren hadde veurghenomen in't Clooster te bliuen. Oock mede de Religieuse maeghden oft Nonnekens/ die tot sijner toesicht stondē/ heeft hy del-ghelijck toe-gelaten/ ghemerckt dat de teghenwordighe noodt sulck verepschte/ dat sy wpt het Cloosters slot tot henne Catholijcke vzienden ende kennisse souden moghen vertrecken/ om hen leuen ende eere al-soo te moghen bewaren: want de ghene die vzier meynden te wesen tot andere Catholijcke steden te vluchten/ die hadde hy s daeghs te veuren laten gaen.

CAPITTEL IIII.

Hoe de Minder-broeders met sommighe borghers zijn ghevlucht op't Casteel van Gorcom.

Hier-en-tusschen soo wordt vande Geusen een valsch uyt-gheuen ghestropt deur de gheheelle Stadt/dat binnen Doordrecht/Alckmaer/ende andere steden vande Geusen inne-ghecomē / al dat de Catholijcke religie aen-gingh ongeschendt ende vrij wierdt ghelaten : dat niemant vande Seliגיעusen oft Gheestelijckheydt en wierdt ghehindert / vele min andere Catholijcke borghers: daer-en-bouen / dat-men enen peggelijcken niet aller vziigheydt verleende ende toe-liet vziidom van sijne religie. Ende om de herten der ghemeente / die al-reede (ghelijck wy gheseght hebben) ter oorzacken van eenighen impost / van des Coninghs Gouverneurs verbzeindt / ende den Geusen toe-ghebaen waren / noch meer tot hem te trecken / verclaerden sy / soo haest als de Geusen soudē meesters zijn / dat alle dinghen soudē beter coop worden / ghelijck sy met grooter ydelheydt beroemden al-reede gheschiedt te zijn inde plaetsen die onder hen gheweldt warē. Hoe wel dat dese versierde tijdinghe niet uyt niet en was ghesproten. Want de Geusen hadden veel graens den landt-luyden van daer omtrēt met geweldt afghenomen / d'welck sy naer-der-handt goeden coop onder de ghemeente hebben vercocht / ghelijck het ghemeynlijck met ghestolen goedt ghebeurt. Daer uyt is ghestropt de mare van den goeden coop. Dock mede om dat sy daer deur eenighen schijn van heyligheydt soudē crijghen / soo hebben sy een deel van t'selue graen den armen uyt-ghedeylt / met dulsdanighe

danighe mildhepdt offerende Gode al-sulck eē sacri-
 ficie / als (ghelijck de Wijse-man leert) die t kindt
 doodet veur sijns vaders aen-schouwen . Niet-tes-
 min dusdanighe maere en heeft de verstandighe
 niet beweeght / als wel wetende dat sulcks anders
 niet en wierdt ghedaen oft versiert / dan om t'ghe-
 meyn volck te bedrieghen . Want sy hadden al te
 veuren waerachtighe ende sekere tijdinghe ontfan-
 ghen ter contrarien / ende daer was een Minder-
 broeder vlughtigh versch ouer-gheromen van Alck-
 maer tot Gorcom / die veur ooghen ghesien hadde
 wat de Geusen al-daer bedreuen . Hy verhaelde
 onder andere / hoe dat de Geusen het Clooster der
 Minder-broeders al-daer hadden in-ghenomen / de
 broeders ghevangen / ende ghebonden met vele in-
 iurien als landt-verraders wegh-ghelepdt: hoe dat
 sy eenen broeder die seer sieck te bedde lagh / het bed-
 de van onder hem ghetrocken / ende hem als eenen
 hondt opde aerde gheworpen hadden laten ligghen:
 ende verlaerde dat dit niet langher gheleden en
 was als twee daghen / te weten / op S. Jans Wap-
 tisten auondt. Dese laecke heeft niet sonder redene
 vermeerdert de breele aen de broeders vā Gorcom
 die dit hoorde. Maer teghen den auondt van dien
 dagh P. Nicolaus ghebeden zijnde vanden veur-
 leyden sijnen neue dat hy hem wachten soude / en
 heeft met gheen sineekinghe soo verre te brenghen
 gheweest dat hy inmers dien nacht upt sijn Cloo-
 ster soude bliuen / verclaerende dat hy sulcks nim-
 mermeer doen en soude / dat hy sijn broeders soo
 langhe soude verlaten . S'ander-daeghs / wesende
 den 26. Junij / als het perijckel noch vermeerdert
 was / veur diē de Geusen met yenne schepē heel naer
 de stadt laghen / beyde de sijden vanden riuere / bo-
 uen ende beneden ghenomen hebbende / zijn de Geli-
 gheusen

giusen weder-om by den Gardiaen gheromen.
 Want al-noch en waren sy upt het Clooster niet
 ghegaen / al hadden sy s' daeghs te veuren ozlof ghe-
 hadt. De welcke al was hy met groote droefheyde
 des herten bebanghen / om dat hy gheen middel en
 sagh hoe hy hen van het perijckel soude behoeden /
 heeft hen in't ghemeyn weder-om ghetrootst soo seer
 alst hem moghelijck was / ende vermaent dat sy
 vroom van moede en betrouwen souden zijn / ghes-
 uende hen allen weder-om ozlof te gaen daer't hen
 beliefte. Ter-stondt heeft hy allen de boecken / die
 niet luttel en waren / ende allen de ornamenten des
 Goddelijcken diensts met grooter haesten naer het
 Casteel doen draghen. Want de edele Gaspar
 Turck / die t'selue Casteel inden naem vande Co-
 ninghlycke Maiestejt hiel / ende was ouerste van
 t'gheheel quartier van Gorcom als Drossard / had-
 de veur hem ghenomen dat teghen alle s'vbandes
 gheweldt te bewaren / tot dat het onder-standt ghe-
 comen ware. Want hy seyde dat hy sijnen sone van
 ure te ure verwachtete / dat hy comen soude met
 volck van de Graue van Bossut / doë ter tijdt Gou-
 verneur van Tricht opden Rijn : ende toonende
 de brieuen van den seluen Graue daer hy sulcks be-
 lofde / heeft met dese hope de Catholijcken die op't
 Casteel gheblught waren gherouragieert. Al-soo
 dan sommighe vande broeders (onder welke was
 de Vicarius oft stede-houder vanden Gardiaen)
 willende uptter stadt gaē / de poozten gestoten bon-
 den / en hebben gheens-sins connen vercrijghen
 vande ghene die de sleutels te bewaren hadden / dat
 sy upt-ghelaten soudent worden. Waer-om soo dese
 als de andere broeders / siende deur het wepghe-
 ren van vertreck dat sy van de borghers in opens-
 baer perijckel ghestelt wierden / soo hebben sy hen
 met

met den Gardiaen vertroocken op't Casteel / upt-
ghestecken d'ij / die veur-ghenomen hadden in t'
Cloofter te bliuen : by de welcke de Gardiaen sou-
de lieuer ghebleuen hebben om te verwachten de
ombeleefthepdt der byanden / ten ware gheweest
dat sijn officie toe-stonde het Conuent vande broe-
ders (d'welck inden meesten hoop ghelegghen was)
by te bliuen/by-sonder ghemerckt dat dese d'ij/die
daer begheerden te bliuen/t'selue niet upt noot oft
bedwangh en deden/maer hadden lichtelijck/had-
den sy ghewilt) met de andere naer t' Casteel mo-
ghen gaen.

CAPITTEL V.

Hoe de stadt van Gorcom, niet teghen-staende de
sorg-vuldigheydt der Pastoors, vande Geusen
wordt inne-ghenomen.

In de selue stadt waren twee Pastoors oft Pa-
rochianen/ Heer Lenaerd Verchel / ende heer Ni-
colaes Poppel / twee treffelijcke mannen / als inder
hepligher Schriftueren wel gheleert / ende van
deughd-saemheydt des leuens wel bekend / en die in
hen schaepkens salighlijck te hoeden seer sorg-vul-
digh waren. Maer H. Lenaerd/ behaluen dat hy
langher Pastoor hadde gheweest / soo was hy deur
sijnen ouder-dom/gheleertheydt ende wel-sprekent-
heydt by het volck meer gheacht. Dese twee/al-soo
langhe alster noch eenighe hope was van de stadt te
bewaren/en hebben niet opgehouden in alles hen
beste te doen om den moedt vande borghers te ver-
werken ende te verstercken tot bescherminghe van-
de stadt ende Geligie. In den eersten ginghen sy om
de besten/ vermaenende allen de borghers/ groote
ende

ende clepne/dien de bewaernisse vande poozten ende mueren bebolen was tot mannelijcke stantachtighepdt. Van daer zijn sy opde merckt ghecomen/al-waer de ghelwozene schutters vergadert waren/hen met ghewichtighe woorzen vermaenende/biddende ende smeekende dat sy in desen uptersten noodt wilden toonen dat sy mannen waren/vromelijck veur de heylighe Geligie striddende/ ende den eedt die sy den Coningh ende der Stadt hadden ghesdaen wel bewaerende. Ende hoe wel daer sommighe waren in wiens herten de vermaninghe der Pastoozen crachtigh was/nochtans den meesten hoop nu al-reede anders ghesint zijnde/en schenen niet te willen hoozen noch letten op t'ghene dat van hen-lieden ghesepdt wierdt: de sommighe oock hebben met henne salighe vermaninghe ghelacchen ende ghegeckt. Naer-de-mael dan dat de Pastoozsy by de borghers al te vergheefs hadden ghearbeydt/ende dat sy de ghemeente al-soo ghesint saghen/dat sy gheen swarighepdt en maecten de Geusen (die hen vele schoons toe-seyden onder t'decksel vande vrye religie) inde Stadt te laten: soo zijn sy weder-din ghekeert naer t' Casteel / daer sy van te beuren in-geblught waren / en eenige nachten om henne verskerthepdt hadden gheslapyen / seer bedroeft zijnde/dat henne schaepkens qualijck beraden verachtende den goeden raedt van henne herders/hen wilden van selfs ouer-gheuen tusschen de tanden der woluen om verscheurt te worden. Ter seluer tijdt zijn oock op't Casteel ghecomen sommighe vande treffelijcke Catholijcken / dien't niet gheraden en dochte de comste van dese boose vanden te verwachten: onder welke waren de swagher van Pater Nicolaes Dieck / ende sijns susters sone/daer wy beuren af ghesproken hebben. Sommighe andere

dere

dere Catholijcken/ beligh zynde om eenighe van
 henne noodelijcke dinghen in't Casteel te draghen/
 en ouer en weder-loopede/ wierden buyten gesloten/
 om dat men wiste dat de vbandt al-reede binnen
 der stadt ontfanghen was. Welck op dattet met-
 ten eersten soude gheschieden/ warenden sommighe
 onder de borghers die looffelijck versierden dat de
 Spaensche soldatē/ die te Rotterdam doen-ter-tijdt
 in garnisoen laghen/ de geheele stadt in brandt ghes-
 steken hadden: dattet te beduchten was dat sy
 met Gorcom oock al-soo leuen souden: ende ouer-
 sulcks dat men de Geulche soldaten terstondt de
 poozten soude open doen / die de Spaniaerden/
 die men ter-stondt verwachtete/ moghten beletten
 van sulcks te doen. Vier-ghelijcke maeren vele
 meer stroyden sy onder t'volck/ seer bequaem om te
 wercke te brenghen dat sy op handen hadden. Al-
 soo van met dese behendigheydt der Geulsen beur-
 nemen seer ghebozderd wierdt/ soo zijn de saecken
 soo verre gheromen/ dat niet teghen-staende het te-
 ghen-stellen vande Catholijcken/ den seluen daghe
 omtrent twee uren naer den noene den Geulsen (die
 van buyten verwachtten hoe dat den twist binnen
 der stadt soude af-loopen) de poozten zijn gheopēt/
 sonder eenighe conditien te bespreken/ om dat t'ghe-
 welt ende de rasernije vande op-roerighe borghers
 soo vele tijds niet toe en liet om met malckanderē
 te tracteren. Quer de Geulche soldaten was Ca-
 piteyn eenen Marinus Brandt uyt Vlaenderē/ een
 mensche van sterker ende verwozpenen conditien /
 als die hadde sijnen cost moeten winnen met dijcken
 te grauen/ ende som-wijlen met t'shepe te varen.
 Maer deur sijn stoutigheyt en eenighe cloeckigheyt
 des verstandts wierdt hy byde vbanden eenighs-
 lings gheacht/ hoe wel dat hy recht soldatē hadde die hem
 dien-

dienden / te weten eenighe fielen als t'schuytm van
 t'volck vergadert / niet weerdigh zijnde soldaten
 ghenoeimt te worden. Want den meesten hoop van
 hen hadden ghedient inde zee-roouerge onder
 Graef Willem Lumme Graue van Marra / an-
 ders gheen sold treckende dan hennen vryen roof.
 Waer van sy van ons volck ghenoeimt wierde Vrij-
 buyters. Met dese dan Marinus inde stadt gheco-
 men zijnde / heeft veur d'eerste de merckt in-gheno-
 men / ende heeft terstondt allen de borghers al-daer
 doen vergaderen met het trecken vande clocke.
 Daer heeft sy hen allen eenen eedt veur-ghhouden
 in deser manieren: Dat sy sweren souden ghetrouw
 te zijn den Coningh / ende lijnen Gouverneur van
 Neder-landt Willem van Nassou Prince van Or-
 rangien. Maer den Hertogh van Alben / als eenen
 tyran / ende allen die hem aen-hinghen / souden sy
 met aller cracht en maght teghen-staen: oock sou-
 den sy veur-staen het hepligh Euangelium (want
 met desen schoonen aen-ghenamen tijtel wilden sy
 henne nieuwe religie het ghemeyn volck aen-prijse.)
 ende den vbanden van dien souden sy vbanden zijn.
 Alle die dit goedt vonden / die moesten metter handt
 hennen hoedt om hooghe steken. Al-soo hebben dan
 alle die daer teghen-wozdigh waren / die seer vele
 waren / den hoedt op-gheheuen / ende met dese
 Goddeloose verbindnisse hen aen de vbanden ende
 ketters vast-ghemaect. Noch en was dit niet
 ghenoegh: men beveelt hen dat sy de nieuwe Hee-
 ren sullen gheluck bieden / segghende: Vive les Geux.
 D'welck ter-stondt met luyder kelen gheroepen
 wierdt. Maer dit goedt beginssel / als Marinus (soo
 hem dochte) hier uyt ghenoegh ghemerckt hadde
 de ghesintheydt vande borgherne / vergaderende de
 Wet / heeft gaen raedt houden om t' Casteel te be-
 stozmen:

krommen: in't welck/ behaluen de ghene die ick veur
 verhaelt hebbe / ghetrocken waren noch andere
 gheestelijcke personen / ende vele Catholijcke boz-
 ghers met henne huyl-vrouwen ende kinderen/ op
 al-sulcken betrouwen / dat sy in eynden / dat t'Ca-
 steel sterck ghenoech wesen niet lichtelijck vanden
 byandt en soude connen ghewonnen worden: oft
 al moghtet ghewonnen worden/ dat des Drossaets
 sone niet onder-standt in tijdts comen soude/ ende
 daer veur van het belegh ende uyt alle perijckel ver-
 lost worden. Veur-waer alle die daer waren/
 waren sulcke personen dien de Catholijcke religie
 ende behoorzijcke onder-danighejdt tot synen wet-
 tighen Prince bouen maté ter herten gingh/ al-soo
 dat sommighe boof-wichten met hen schijnpende/
 naer dat de Geusen inder stadt waren / onder mal-
 randeren seyden: dat-men allen de principaelste
 Papisten niet beter en souden connen uyt-kiesen en-
 descherden / dan sy hen seluen nu uyt-ghescheyden
 hadden: te kennen gheuende dat sy hier in seer ver-
 blijdt waren / om dattet licht sehene te wesen hen
 allen om den hals te brenghen daer sy alleen van
 d'andere uyt-ghesocht in een plaetse gesloten waren.

CAPITTEL VI.

Hoe de Geusen het Casteel van Gorcom op-ghe-
 eylicht ende bestormt hebben.

DE ghene die in't Casteel waren / ghewaer
 wordende datter cleyn ghereedtschap was om
 t' Casteel op-recht wel te bescherimen / ende dat sy
 noch timmer-lieden noch chirurgijn en hadden om
 de ghequetste te cureren / noch oock wallen teghen
 het aen-comen vanden byandt: soo hebben sy mee-
 sten-deel

ken-deel van doen beginnen hen saecken verlozen te
 schicken ende den moedt te laten sincken / alle hunne
 hope alleenelijck stellende op het onder-standt dat-
 men verwachtete . Hoe wel dat de goede Catho-
 lijcken hen grootelijcks verblijdden / dat sy niet dien
 schroomelijcken eedt niet besmett en waren / ach-
 tende veel beter te wesen / met de dienaers Godts /
 Priesters ende Religieusen de doodt te steruen / dan
 met de ketters in al-sulcken boosen verbondt ver-
 eenight te leuen . De Gouverneur van't Casteel
 heeft eens oft twee-mael een metalen stuck af-ghe-
 schoten naer de merckt die de Geusen nu inne had-
 den om daer-mede te toone dat hy hen vbandt was .
 Sy-lieden ter contrarien en hielen niet op het Ca-
 steel op te eysschen . D'welck alst hen ghewijghert
 wierdt / soo begonsten sy ghereedtschap te maecken
 van t'ghene datter van noode scheen te wesen / om
 t' Casteel te beuechten . Maer Marinus deur den
 raedt van eenighe / de alder-verstandigste onder
 de bozghers / heeft goedt ghebonden / dat-men niet
 en soude niet geweldt te wercke gaen / veur dat-men
 eerst met bzieuen aen den Gouverneur van't Casteel
 sinnen sin soude onder-soecken / ende hem solliciteren
 tot ouer-gheuinghe van het selue Casteel . Dese
 bzieuen hebben sy ghegheuen om ouer te draghen
 aen eenen Lecker-broeder vande Minder-broeders
 die inde stadt ghebleuen waren / om dat-men ver-
 hopte dat die van't Casteel hem beter souden ghe-
 hoor gheuen / ende dat hy niet minder perijckel tot
 hen soude moghen gheraecken . De welke al-daer
 gheromen zijnde / ende tot hen roepende van wien
 ende waer-om dat hy ghesonden was / heeft de
 Gouverneur Turck hem bevolen veur andtwoorde
 te draghen dat hy gheen bzieuen en wilde ontfan-
 ghen vande ghene die tegen de Coninghlycke Maie-
 stejt

stept rebellerende de wapenen droeghen. De leec-
ke-byoeder dese andtwoorde hoozende/ om eenighs-
sins sijn Legacschap te quinten (ghelijck hem naer
den tijdt te doen stont) heeft de vrieuen die hy inde
handt hadde/ want sy niet toe-gheseghelt en waren/
open-ghedaen/ ende met luyder stemmen deur-ghes-
lesen den ghenen die binnen t' Casteel aende poozte
stonden. Inde vrieuen wierdt beloofst aen den
Drossart dat hy sijnen staet ende officie soude bes-
houden/ soo verre hy in't Casteel wilde ontfanghen
t' garnisoen vanden Prince van Orangien: Doch al-
len anderen die daer-op ghebluyt waren/ wierdt
toe-gheseght hun lijf ende goeden ghesalueert/ ende
vrij vertreck van t' Casteel/ wildensy dat ouer-ghes-
uen. Ende op dat dese saecke te beter ende sekerder
soude beschickt worden/ soo begheerde-men deur
den seluen vriez/ dat de Drossart soude af-comen
int Gaedt-huys al-waer die vande Wet met den
Capiteyn vâde Geusche soldatē hem verwachtede/
om t'samen te spreken. Hier-op wierdt gheandt-
woordt al-dus: Dat sy gheen hope en souden maec-
ken/ dat-men het Casteel ouer soude gheuen/ want
hen noch moedt noch crachte en ghebrak om t'selue
te beschermen. Waer t' dat sy metten Drossart be-
gheerden te spreken/ dat sy by hem op't Casteel
souden comen: dat t'selue meer betaemde/ want
hy inden naem vanden Coningh al-daer officier en-
de ouerste was. Deur dese andtwoorde/ die by-
auentueren straffer ouer-gheseght/ oft van een sim-
pel byoerkē niet bequamelijck upt-gheseght en was/
geterghyt zijnde die inden raedt laten/ hebben stracks
doen veerdigh maerken al datter diende om t' Ca-
steel te belopen. D'welck met grooter vlytighydt
beschickt wesende/ ende t'gheschut ghestelt zijnde
aen de syde daer-men alder-best moghte aen-ghes-
taecken/

raecken/ als den auondt begon te vallen/ hebben de
 Geusen dat niet grooter crachte beginnen te bestoz-
 men. Van ghelijcken weder stonden die van bin-
 nen seer sterckelijck / dick-wils ende schrickelijck
 schietende teghen den vyandt. Maer al-soo sy seer
 onsterck waren (want de Drossart all-doen niet
 en hadde ouer twintigh ghegaigerde soldaten/ en-
 de d'andere en hadden gheen handelinghe mette
 wapenen om-te gaen) soo en hebben sy niet connen
 beletten / dat de vyandt gheraecht is tot aen de
 buytenste poozte van't Casteel/ en de selue in byande
 ghesteken. Hier om zijn sy ghenoodsaecht ghe-
 weest de gheheele pleyne die binnen den eersten muur
 was naest teghen de stadt / ende wat verre van't
 Casteel/ te verlaten/ ende hen achterwaerts te ver-
 trecken tot binnen de tweede pleyne van't Casteel.
 Maer deur dien de vyandt deur dese victorie moedt
 grijpende / ende deur de bequaemighcydt vande
 plaetse ghebozert zijnde / ende daer-en-bouen deur
 den by-bal van vele vande ghemeynte die dese nieu-
 wigheyt wel aen-stondt versterckt wesende / hen-
 lieden nauwer praemden ende sterck bebocht / oock
 het langhe verwacht onder-stadt niet aen en quani/
 hebben deur den midder-nacht dese plaetse oock
 moeten verlaten / en hen salueren in't principaelste
 ende sterckste quartier / te weten / den blauwen to-
 ren/ijnen naem treckede vande blauwe steenē daer
 hy mede ghemetst was. Want sulchs was de ghe-
 legghentheydt vande plaetse / dat-men ypter stadt
 tot in desen toren niet en moghte comen sonder eerst
 te passerē dyne breede grachten vol waters/ tusschen
 welke ghelcghen waren de twee plaetsen oft pley-
 nen die ick gheseydt hebbe met byuggen ende pooz-
 ten bewaert. Ende den blauwen toren/ rontt ende
 bequamelijck hoogh/ van onder tot boven van ghe-
 Louwen

houwen marmier-steen ghemetst / was seer schoon ende heerlijk om te sien. Desen toren hoopte de Drossart dat hy eenighs-lins soude connen tegghenhouden ende beschermen tot dat sijn sone met het onder-staendt aen-quame. Maer ghelijck hy ver-toefde te comen / ende de vyandt nu naer hy met aller maght het Casteel aerbeydde te bestormen / soo hebben de soldaten / verliende de hope van't Casteel teghen te houden / den Drossart verlaten / henne wapenen af-gheleght / en opentlijck gheleght / dat hy niet en wilden vechten. Daer teghen de Drossart / ghelijck hy seer vroom ende couragieus was / seyde dat hy alleen vechten wilde / ende totten lesten adem toe den vyandt weder-staen / soo verre d'ander alle hem af-vielen / daer hy segghende / datmen gheen trouw noch goedertierenheydt en derf verwachten van vyanden die op hen rouerijen / moorden ende kerck-dieuerijen gheploeghen waren.

CAPITTEL VII.

Hoe die van't Casteel hebben mette Geusen geparlamenteert.

MAer aen dander sijde de vrouwen die in't Casteel ghevlucht waren / deur hen gheerijt ende gheroep midts de vrees van al-sulcken perijckel / hebben den Drossart seer verdzietelijck ghevallen. Oock mede sijn huys-vrouw ende dochter hem te halse vallende / baden hem seer hertelijck / dat hy t Slot soude op-gheuen / en dat hy deur sijn moed-willighe vromigheydt sijn eyghen wel-daert ende der ghener die hem aen-ginghen niet en soude brengen in perijckel : de welke hy met gramschap van hem ghestooten heeft. Ende hoe wel dat oock som-

mighe bande principaelste mannen den Drossart
 wilden raden (om dat sy uyt eenighe sijne woorden
 merkten dat hy gheen hope en hadde t' Casteel te
 ronnen teghen-houden) dat hy t' op sommighe con-
 ditionen den vbandt soude ouer-gheuen : De Gar-
 diaen nochtans en vondt niet gheraden dat-men't
 soude stellen inde trouwe van kitters/ en seyde dat-
 men hen niet en behoorde te gheloouen al swaeren
 sy ten heylighen : sekerlijcks wetende dat de ghene
 die Gode hen trouwe niet ghehouden en hadden/
 den menschen vele min souden houden. Waer-om
 hy seer neerstigh was om weyr te bieden/ ende sijn
 mede-ghesellen vermaende van ghelijcken te doen/
 oock als de soldaten gheenen moedt hebbende / op-
 hielen ende niet vechten en wilden. Maer al-soo
 de vbandt euen sterckelijck hen besprongh / ende
 hun perijckel ouer-sulcks al vermeerderde / oock
 want sy onghewoon waren/ ende verschrickt wier-
 den deur het groot gheluydt vā t'gheschutt/ d'welck
 soo vele ende soo dick-wils was dat het Casteel
 scheen bande fondamenten om verre te vallen/ende
 als in een pier te staen : soo en heeft de cracht van
 weynighe personen niet connen beletten den raedt
 van ouer-gheuinghe / by-sonder midts het ghedue-
 righ gheschreuw van andere / soo mans als vrou-
 wen/ versoekende dat-men deur eenigh middel hen
 aller wel-vaert soude versien. Teghen de welke al
 heeft de Drossart langhen tijdt niet sonder seijn
 van moedt-willigheydt hem gestelt/ten lesten noch-
 tans heeft sijnen moedt laten verwinnen / dat-men
 soude syzake eyschen metten vbandt. Deur d'eer-
 ste heeft-men hen ghepresenteert t' Casteel ouer te
 gheuen/ midts behoudende hen lijuen ende goeden.
 D'welck want de Geusen af-sloeghen / eyschende
 so wel hunne lijue als hunne goedē verbeurt/ so heb-
 ben

ben die van binnen deur desen noot weder-om
moedt ghegrepen/ achtende veur hen beter ende eer-
lijcker te wesen met vechtender-handt veur hun leuē
te strijden : ende hebben alsoo van nieuws alle
t'gheschutt weder-om op den vbandt los geschotē.
Het is dan ghebeurt datter een vande Hoofdt-
mannen die seer cloeck ende vroom was/ meynen-
det' Casteel in te nemē/ wierdt deur het veur-hoofd
gheschoten/ daer opde plaetse ter-stondt doodt viel.
Daer-om siēde de Geusen soo verre dattet met ghe-
weldt soude gheschieden/ dat de victorie niet en sou-
de zijn sonder veel bloedts te storten/ oock om het
onder-standt dat sy van ure tot ure verwachtē te
moghen verraschen/ soo hebben sy saechter raedt
gheschickt/ ende hen belouende hun leuen te schinc-
ken/ hebben al-soo van het ouer-ghenē van t'Ca-
steel gheacordeert/ midts den eedt van Marinus
hennen Capiteyn/ metten welcken hy met clare ende
uyt-drukelijcke woorden belofden / dat hy allen
den ghenen die op t' Casteel waren soo gheestelijcke
als werldelijcke / niemandt uyt-ghenomen/ hen
lijf salueren soude/ ende hen allen los ende vry van t'
Casteel laten gaen. Maer aen-gaende de goeden
die daer ghevonden souden worden/ die souden hen
veur eene roof ten besten ghegheuen worden. Soo
is dan t' Casteel ouer-ghegheuen een weynigh naer
midder-nacht / d'welck was inden daghe-raedt
vanden 27. Julij.

CAPITTEL VIII.

Hoe de Geusen op't Casteel zijn ghetrocken,
ende hoe sy met die daer op waren, hebben
gheleest.

Gheduerende de t'samen-sprake metten vy-
gandt / siende de Gardiaen vande Minder-
broeders dat t' Casteel haest soude ouer-ghegheuen
worden / soo heeft hy het habijt sijner religie we-
der-om aen-ghetoghen / ghelyck oock deur sijnen
raedt deden de andere broeders. Want sy meesten-
deel al hen gheestelijck habijt hadden upt-ghe-
daen / op dat sy gheson zijnde vande ketters in het
habijt / d'welck hen soo seer teghen-standt / niet en
souden schijnen hen seluen te willen in perijckel stel-
len : maer principelijck daer-om / op dat ter wijlen
sy besigh waren metten anderen om t' Casteel te be-
schermen ghesien sijnde / niet en souden gheschoten
worden meer als d'ander / maer souden al-soo goedt
en quaedt hebben als de reste. Oock daer en is noch
wet noch ordinantie / waer deur verboden wordt
sijn habijt te veranderen / als den op-rechten nootd
sulcks vercyscht. Daer-en-bouen soo hadden sy hier
al exempel ghenoech / oock van henne religie.
Wat die vijf Martelaers / Minder-broeders / die in t'
iaer 1220. als S. Franciscus noch in t' leuen was /
vande Sarracenen om-ghebraght zijn / doen sy nae
de landen reysden om t' Christen ghelooue te predi-
ken / op dat sy daer te beter souden moghen gheraet-
ken / hebben wereldlijcke cleederen aen-ghedae /
ende deur eenen tijdt hen gheestelijcke habjten ver-
borghen. Vande welke Franciscus naerder-handt
sprak doen hy de tydinghe van hen Martprie ver-
staen

staen hadde: Nu magh ick waerachtelijck segghen dat ick vijf broeders hebbe. Maer als de vbrandt nu op't Casteel soude comen / die lichtelijck (als stercker wesende) soude hebben comen elken van hen vast houden ende onder-kennen / soo en hebben de gheestelijcke mannen t'habijt van hen religie niet voorzder willen simuleren oft bozghen / wel denckende dat sy ter-stondt om t' Catholijck gelooue souden moeten strijden. Henne clederren dan aen-gengemē hebbende / hebben sy d'een den anderen opder Catholycker maniere hen sonden ghebiecht / den vbrandt verwachtende / op dat sy deur de versoeninghe ouer henne misdaden / al waren sy licht ende cleyn / met luyperder herten bequamer souden zijn om den wyceden op-val der ketters te verzaeghen. Dit hebben oock sommighe Godt-vruchtighe Catholycken naer-ghevolgt / den welken oock Heer Nicolaes de Pastoor heeft uyt-gheerecht t'heyligh Sacrament des lichaems Christi / d'welck sy met groote sozgh-vuldighcydt uyt der Kercken met hem op't Casteel hadde ghebraght / op dattet met spot vande ketters niet en soude ombehoorzijck ghetraecteert wordē / ghelijck henne Goddeloose maniere is. Somma / sy-naer alle die op't Casteel waren / om dat sy der ketters trouwe niet en betrouwdē / hebben hen al-soo gheschickt / oft sy stracks hadden moeten steruen. De Geusen dan als sy nu in ghetrocken waren / hebben ander-werk ten heylighen beloft / sy souden het contract dat sy ghelwozē hadden onderhouden. Marinus selue de Capiteyn in't in-comen vander poorten de handt gheuende aen eenen die daer omtrent stondt Hessel van Est / sprak aldus: En hebt gheen vzele: dat ick beloft hebbe / beloue ick nu noch eens / ende ick verbinde myn trouwe met mijnen eedt / dat ick allen den ghenen

die op't Casteel zijn cleyne ende groote/ gheestelijck
 ende wereldtlijcke mijn contract houden sal. Allee-
 melijck moet ghy hier een weynigh bliuen. Hier
 mede met syn volck binnen comende / doet hy hen
 allen die in't Casteel waren by een vergaderen in een
 plaetse die viercantigh was in't midden van't Ca-
 steel. Al-waer ter-stondt de soldaten met groot ghe-
 dzups als grijpende woluen op de ghevanghenen
 gheballen zijn / om elcks cleederen ende bypdelts te
 onder-soecken / oft sy noch eenigh gheldt by hen ghe-
 houden moghtē hebben / om hen t'selue af te nemen.
 Onder dese soldaten warender vele die langhe te
 beuren / om hen mis-daden teghen de Goddelijcke
 ende Coninghlijcke Maesteyt / ballinghen ghe-
 maect oft van selfs wegh-ghetrocken waren. Dit
 ghespys is van t'beginssel der ghevanghenissen de
 alder-wreedtste gheweest teghen de gheestelijcke
 perfoonen / by-souder teghen de Minder-broeders/
 die sy seer onghenadelijck ende ongheschicktelijck
 trocken ende fleurden / ende seer nauw onder-soch-
 ten om eenigh gheldt by hen te vinden / de welcke
 deur hun professie al soo arm zijn van ghelde / dat sy
 hen oock wachten van t'selue te handelen. Niet te
 min dat sy niet en haddē en consten sy hen met geen
 gheweldt ghenemen. Bouen alle d'andere quelden
 sy seer den Vicarium oft stadt-houder vanden Gar-
 diaen / ghenoeit P. Hieronymus / een degehijck eer-
 weerdigh oudt man (by auenturen om dat sy ver-
 moedden dat hy Gardiaen was) hem metten halle
 grijpēde met gheweldt ende seer quellende om van
 hem gheldt te krijghen / d'welck hy (als een die om
 Christus liefde arm was) niet en hadde. Cortz
 daer naer wierden alle de ghevanghenē t'samen in-
 de keuken ghedzeuen. Ende van daer weder-om in
 een groote wijde sale. Hier in quam de Capiteyn
 Marinus /

Marinus / ende op dat hy hem dies te vreselijcker soude toonen aen de ghevanghenen / hadde inder handt een bloot sweerd / veur hem gingh een bozgher van Gorcom die met de soldaten op't Casteel ghecomen was / dzaghende een brandende toztse / want het noch nacht was / ende hy seyde al-dus : Ghelijck ick hier nu gae veur mijn Heer den Capitayn / al-soo heb ick dese veur-ledene daghen met dese selue toztse ghegaen inde processie veur t'heyligh Sacrament . Ende ick ben de vierde gheweest die my verstant heb op't Casteel te comen . Dit riep dese mensche met grooter goddeloosheydt ende onbeschaemtheydt opentlijck inde teghen-wozdigheydt van sijn ghevanghene mede-bozghers / daer hy ghenoech te kinnen gaf / oft sijn leelijcke ghevepustheydt / oft emmers sijn groote lichtveerdigheydt / die in al-sulcke groote ende ghewichtighe saecke / op soo rozten tijdt / alst' feest-dagh van t'heyligh Sacrament gheleden was / al-soo was verandert ende sy seluen soo contrarie gheworden . Hoe wel t'ghene dat dese zene sprak met de woorden / dat gauen vele andere met de wercken te kenne / als sy soo lichtelijck / ende met al-soo groote licht-veerdigheydt (daer-men hem niet ghenoech af en can verwonderen) hebben toe-ghelaten ende met beyden armen aen-ghegrepen een nieuwe religie / soo verscheyden vande ghene die sy te veuren soo neerstelijck hadden onder houden .

CAPITTEL IX.

Versheydene schimpen die de Geusen den Catholijcken op't Casteel aen-deden.

In de veur-seyde sale wierden alle der ghevanghenen naemen op-gheteckent / ende de lijst daer
van

van wordt ghegheuen in handen van de ghene die
 worden gheacht de principaelste bande borghers
 bande nieuwe ghesintheydt. Want al-reede waren
 aldaer in een sijde-camerken by een ghecomen twee
 bande Schepenē die de selue nieuwe religie ende der
 Geusen voort-stel seer toe-ghebaen waren. D'welck
 hoe wel den ghevangenen doen niet bekent en was/
 sy hadden nochtans groot vermoeden dat-men
 daer-om henne namen eyschten / om dat sy-lieden
 dese nieuwe gasten onbekent waren / dat-men den
 borghers het register van henne namen soude too-
 ren / die soudē weten te segghen ende te verraden
 de ghene / die met woorden oft wercken de nieuw-
 ghesinde moghten mis-daen hebben. Welck ver-
 moeden metter daedt ghebleken heeft. Want ter-
 stontd wierdt uyt den gheheelen hoop der ghevang-
 enen uyt-gheroepen een treffelijck Catholijck
 Dierick Bommer met sijnen sone / de welke
 wel kennende den ketterischen aerdt / en ouer-sulckis
 elken betrouwen hebbende in hen trouwe / gheens-
 sins gheraden en bondt het ouer-gheuen van t'Cas-
 steel. Op desen waren de Geusen meer verbittert
 als op d'andere / oft om dat sy hem dick-mael hadde
 bevonden teghen hen ende hun veur-nemen heel
 contrarie / oft sonderlinghe om dat sy wisten dat
 dese was die s'daeghs te veuren doen de Geusen
 tegen-ouer de stadt ende t'Casteel hoogh-moedigh
 quamē gheseylt / hadde hen met luyder kelen
 Kerck-dienen / ende kelck-roouers nae-gheroepen.
 Ende dat wel met redene. Want sy op de selue stontd
 metter daedt wel betoondē / dat sy dul-danige groe-
 tenissen weerdigh waren / doen sy de heylighe ghe-
 wijde Kelcken met henne onsupuere handen uyt de
 schepen om hoogh staken / ende de selue in hunne
 bancketten ende byasserijen veur alle de wereldd
 seer

seer booselgck mis-bzuyckten / min noch meer als
 die van Bablonien onder den Coningh Balthazar Dan. 5.
 mis-bzuyckten de ghewoyde vaten uyt den Tempel
 des Heeren te Jerusaleem ghenomen / ende de vane
 die men inde Kerckelijcke Processien plagh veur te
 draghen / hadden uyt spot bouen opden mast ghes-
 stelt. Nochtans al bedreuen sy dus-danighe dinghen
 in't openbaer / soo en wilden sy niet hoozen dat men
 hen naer-seyde t'ghene dat sy waren / ghelijck sy
 mette wercken toonden : maer hebben wonderlijck
 qualijck ghenomē dat men-se mit hunne rechte na-
 men noemde. Desen veur-seyden Catholijck dan
 hebben sy in eenen kercker besonder doen op-sluytē/
 ende niet langhe daer naer / teghē hen trouwe die sy
 den ghevanghenen nu dickwils ghegeuen ende ghes-
 woren hadden / met eenen anderen Catholijcken
 bozgher in't midden vande merckt doen hanghen.
 Van wiens onrechtvererdige doodinge wy naerder-
 handt breeder spreken sullen. Hier en-tusschen qua-
 men tot de ghevangenē die inde sale waren vele ket-
 tersche bozghers vande ghene die langh te veuren
 de Catholijcken seer hadden ghehaet en verbolghit/
 den seluen ghevanghenen seer ongheschickelijck en-
 de vbandelijck beschimpende / vele verwijtende ende
 dreyghende: ende als de sommighe wegh-ginghen/
 hen ghenoech vermaectit hebbende met sulcken
 schoonen spel / quamen andere in hen plaetse / om
 hen oock van ghelijcken te recreeren. Maer princi-
 palijck op Godts dienaers / te weten / de Priesters
 ende Scligicusen / spoghen sy hen senijn van hunne
 blasphemische tonghen. Onder andere de Gou-
 verneur van't Casteel een mede vande ghevanghe-
 nen / ghebzacghit zijnde vande lemmige: Waer-om
 dat hy met sulcken moed-willigheydt wilde t'Ca-
 steel beschermen ende tighen-houden? heeft ghe-
 antwoozdt:

andtwoordt: Op dat hy lijnen eedt die hy den Coningh ghedaen hadde/ soude getrouwelijck houden en quytten. Weder-om ghevraecht zijnde/waer-om hy desen hoop van Papen en Monicken in't Casteel ontfanghe hadde/heeft gheandtwoordt. Dattet sijn goede vrienden waren/ende dat hy daer-om tot hem ghevlucht quamen om hen leuen te salueren. Datmen de goede vrienden inden nootd zijnde / niet en behoorde de poorte te sluyten. Ghevraecht ten verden waer-om dat hy hen mede-broeders Jan van Maseick en Bernardt den Snyder hadde ter dootd ghevraecht/heeft gheandtwoordt/dat hy dat ghedaen hadde met openbare iustitie / ende dat hy van sijn officie wegghen al-soo moeste doen / als die vanden Coningh al-daer ghestelt was een Officier oft aen-diender der iustitie. Dese twee waren deur konnisse des Coninghs staet onthalt / om dat hy in hunne huysen de ketterische Predicanten hadden onder-houden. Sy hebben hem dan ter-stondt niet boepen vast ghenaeckt ende naar den kercker gheslepdt / niet willende toe-laten dat sijn huysvrouwe hy haren man soude comen / niet-teghen-staende dat hy deur alle de veur-gaende moepelijckhepdt qualijck te passe zijnde / wel grootelijcks van noode hadde dat sijn huysvrouwe hem sijn gherief soude doen. Dit was veur-waer een man op-recht ialoers veur de Catholijcke religie/ en beminmer van geestelijcke persoonē. Van wien naerder-handt de Querste bande Geusen sulck een ghetupgenis gaf / dat hy tot eenen anderē seyde van hem: Hy is soo gheheel en soo innigh Paeplich/ waer't dat-men sijn hert open siede / men souder niet dan Papen en Monicken in vindē. Hier in was sijn huysvrouwe hare man oock wel ghelijck/seer Godt-vruchtigh/ende een moeder van eenighe Nonnekens oft gheestelijcke dochters.

CAPITTEL X.

Andere schimpen teghen de Gheestelijckheydt
ghesproken.

Voords en ist niet uyt te spreken wat spijtighe
ende verwytighe woorden/ wat wreede drey-
ghementen dat dese boose ende on- menschelycke
mensen deur-gaens om t seerste uyt-spegghen te-
ghen de arme ghevanghenen / die op hen- lieder
trouwe betrouwende hen hadden ouer- ghegheuen/
en sonderlinghe teghen de Priesters en Religieusen.
Waer't saecke/ seyden sy/ dat wy in u-lieder maght
waren / ghelijck ghy-lieden zyt inde onse / ghy en
soudt gheen toz ment conuen bepepfen dat u-lieden
soude duncken swaer ghenoech te zyn om ons aen-
te doen ende te vermoorden. Seker ghy soudt ons
alle leuende branden. Daer-om denckit nu hoe ghy-
lieden van ons ghetractert sult worden : want
het is nu uwen heer. Ghy siet nu ende proeft wel de
clare wrake Godts teghen u-lieden : de welke
waer hy niet met ons en veur ons / hoe waer't mo-
ghelijck dat wy soo luttel volcks sulck een sterck Ca-
steel souden inne-ghenomen hebben? Siet ghy wel
hoe een van ons verwint ende doet loopen duysent
van u-lieden? Te weten daer-om/ om dat ghy van
Gode gheweken zyt/ daer-om heeft hy v ghekuert
in onse handen. En hebben niet acht oft thien van
onse/ gansche steden in hun gheweldt gheerighen?
Wat is dit anders / dan dat metter daedt blyckt dat
Godts gramschap ouer u-lieden verbult wordt/ en-
de dat in u-lieden vol-braght wordē de sware drey-
ghementen die inde Schrikture veur-seggt staen/
om dat ghy in Godts wet niet en hebt willen wan-
delen? In sulcker manieren hebben sy rouwelijck
ende

ende goddelooselijck de allendighe ghebanghenen
 met woorden ouer-vallen / qualijck denckende dat
 sy-lieden waren de gheesselen Godts / ende de roes-
 den sijner gramschappen / die hy veur eenen tijdt
 ghebzuycht om de sonden sijns volcks te straffen /
 ende de selue ghenoech ghebzuycht hebbende / sal
 eens woypen in t vier dat daer bereydt is veur den
 duypel ende lijnen enghelen . Ende wat bzaghten
 dese henne propoosten anders mede / dan dat de Ca-
 tholycken zijn het volck Godts / de welke ghelijck
 eer-tijds de Isracliten / deur sijn vaderlijcke straffe
 ghebetert / ten lesten sullen ontfanghen de beloofde
 eruenisse : maer dat sy-lieden van dien hoop zijn /
 die verbzeyndt både hope der eeuwigher saligheydt /
 ende bastaerden ghemaecht van het rijck der heme-
 len / de Goddelijcke iustitie in dese wereltd als on-
 gheimerckit laet passeren / om hier-naer-maels
 swaerder te castijden / oft deur de plaghen van dit le-
 uen onghebetert blijuende / sal seynde tot de plaghen
 die noyt eynde en hebben . Ghelijck eer-tijds ghe-
 weest zijn de volcken ende natien / deur de welke
 Godt som-tijds sijn volck heeft laeten verdruyct
 worden : als de Egyptenaers / die van Assyrien / de
 Chaldeen : als oock de boose Antiochus / de welke
 (ghelijck die vrome Martelaers de Machabeen / die
 hy met uyt-gheslene tormenten pijnighde / hem
 veur-seyden) naer dat Godt sijn Joudsche volck
 veur eenen tijdt hadde ghecastijdt deur des-selvs An-
 tiochi wreedtheydt ende onghenadigheydt / het
 strenghe ende on-draeghelijck ordeel des Heeren
 roys op hem heeft ghevoelt : ghelijck noch in t nieu-
 we Testament naer de eerste vervolghers ende ty-
 rannen des Catholycken gheloofs / de heplighe
 Kercke deur Godts ghehenghenisse is verdruyct
 gheweest / vande Gotthen / Hunnen / Wandalen /
 ende

2. Ma-
 chab. 7

ende andere: ghelijck ten lesten de dupuel selue met sijne engelen naer dat hy sijn werck van het tenten der vrienden Godts sal heel af-ghesponnen hebben / in het eeuwigh vier / dat hem met den sijnen bereydt is / sal gheworpen worden. Hoe wel dat tet niet dan geck-sineer en is dat sy hen soo seer beroemden van hun wonderlijcke sterckhepdt ende hemelsche by-standt. Want ghy en bindt niet dat sy de stadt met gheweldt bestozinden / om al-soo hunne sterckhepdt te laetē blijcken / maer van hunne vriendē ende fauteurs / te weten / ketters ende Geusen / die ouer-al seer ghewassen ende vermenighvuldicht waren / wierden sy gheroepen ende inneghelaten met opene poorten / sonder pemandts teghen-segghen. Is dit sterckhepdt oft steden bestozmen / soo moeten wy hen wel veur vrome verhetters houden. Ter wijlen dan dat sommighe al-soo ghelijck ick verhaelt hebbe met de ghevanghenen spotteden / sommighe ghebecplende dat sy wat soeter ende vriendelijcker waren / baden de andere dat sy de ghevanghenen al-soo seer niet quellen en souden / want het soude noch wel zijn dat sy hen bekeerren ende met hen aen-spannen souden. Waer-oy de eerste spotters met blijden aen-siechte seyden: **W**illen sy dat doen / soo willen wy hen groste eere aen-doen. Den eenen sullen wy Opper-predicant maecken inde stadt / d'ander sullen wy hier ende daer t'selue officie gheuen / oft eenighe andere hooghe staten ende officien. Onder alle dese spotters vande ketters en wasser niemandt vande ghevanghenen die een woordcken sprak / maer naer het exempel van het onbedleckt lammeke dat ter slaghoffterande ghelepdt sijnen mondt niet open en heeft ghedaen / hebben alle te samen stille ghelweghen / al oft sy oock haest tot de slagh-banche soude ghelepdt

worden. Maer onder hen soo stact upt de vergaderinghe vande Minder-broeders by een sittende / ende onder hen de Querste P. Nicolaes Pieck / ghelijck een hinne sozgh-vuldigh wesende vour haer ionghskens: die oock de alder-eerste is gheweest die den strijdt der passien heeft aen-ghegaen. Onder den herckelycken hups-raedt die op t' Casteel ghevlucht was / soo wasser een tafereelken dat-men vour den peys te kussen gaf / d'welck een vande soldaten gheuomen heeft ende onghelichelijck met gheweldt ghestooten teghen den mondt vanden seluen eersweerdigen Pater. Nochtans en wierdt sy deur dese vertelhepdt niet met allen beroert / maer heeft sijn aen-ghesiecht vlytigh meer gheneghen tot blijdschap als tot droefhepdt ghetoont. Vier-ghelijcke stilde des herten hebben oock behouden Wilhardus ende Picasius Minder-broeders. Vande welke Wilhardus eer-tijds upt Denemerckē / sijn Vaderlandt wesende / vande ketters veriaeght / was in Neder-landt ghecomen als tot een sekerre gheruste plaetse / ende was nu toten uptersten stocken ouderdom ghecomen. Dese twee mannen allen den tijdt gheduerende dat de Geusen de ghevanghenen aldus schroomelijcken lasterden / bleuen heel gherust stille sittende / al oft sy in eene goede mael-tijdt oft soet musieck-spel hadden gheweest / alleen besigh zijnde met sekerre ghebedekens te lesen ende Godt-bruchtighe meditatie te oeffenen / ghelijck sy t'anderen tyden ghewoon waren te doen: al-soo dattet in hen claerlyck wacer is ghevallen dat Salomon seght: Ten sal den rechtveerdighen niet bedroeven al wat hem gheschiedt.

CAPITTEL XI.

Hoe sommighe vande ghevanghenen ghestelt waren als hen gheboodschapt wierdt dat sy ghedoodt souden worden.

TEr seluer tijdt hebbē de ghevanghenen sommige vande Geusen heuschelyck ende met stilte vermaent en indachtigh gemaect hunnē eedt / metten welken sy hen soo vastelijck beloofte hadden hen leuen vry te bewarē / waer op sy andtwoorddē : Hebben wy v d'leuen alleen belouet / soo willen wy v sonder cleederen als den naeckten Adam hier uyt iaughen . In deser manieren als de eene al-dus sprack / de andere al-soo / en nochtans yeghelijck scheen niet auctoriteyt ende bevel te spreken / soo stonden de saecken der ghevanghenen heel in twijfel / de hope veur-waer was luttel ende cleyn / de vzeese en schrick seer vele ende groot . De vzeese vermeerderde d'cur een valsche tijdinghe die uyt den mondt van eenen Geus was ghecomen . De welke toe-ghesproken hadde eenen vande ghevanghenen die een weynigh vanden hoop was ghescheyden / ende hem ghelaten-de gheen droefheydt te hebben / schene niet vande ghevanghenen te zijn / ende hadde tot hem in't neerste verclaert / dattet nu gheraemt was dat alle de Papen en Monicken ter-stondt souden om-ghebraght worden / ende dat-men tot dien eynde hadde eenen bode metter haest ghesonden naer Dordrecht om den scherp-richter te haelen . D'andere soud-men naer den Bziel schicken tot den Graue / dat hy met hen doen soude wat hem gheliefde . Die dese tijdinghe ghehoort hadde / heeftse eerst den Gardiaen ende daer naer de twee Pastooren aenghegheuen . De Gardiaen dit hoorende ende

meynende al-soo waerachtigh te wesen / en heeft nochtāns ter werelddt gheen tecken van verslaghe nte-heydt oft verbaestheydt ghe-toont / maer houdende de selue gheskeltinisse in t' aen-siecht / bleef sijn ooggen neder-waerts slaende ter aerde / te weten om de selue af te keere vande gene die daer rond-om stonden grimmende en de ghevanghenē beschimpende. Het schene dat hy in dese stilte ende ruste des herten allen beligh was met hemelsche dinghen te con-templeren / met Godt te spraken / hem ende sijn onder-saten de Goddelijcke prouidentie ouer te ghesien / inde sijn aen-staende martyrie te bedencken. Noch oock H. Lenaerd de Pastoor en is deur dese sprake in d'aen-siecht yet verandert / maer toonde sijn ghewoonelijcke vromigheydt inde mannelijcken moedt. Nochtāns hadde noch eenighe hope dat hy los ghelaten soude worden / om dies-wille dat hy diekwils groote beleeftheydt hadde ghe-toont tot de ketters / de welke hy als eenen goeden herder eerst vande dwalinghe tot het Catholijck ghelooue bekeert / daer naer van vele onghemacks ende oock vander doodt hadde verbeden. Onder de welke was een Her-doooper die ouer viertigh iaren op sijner seckten maniere her-doopt was / ende daer-op ghevanghen zijnde / was in perijckel van sijn leuen te verliesen ende te lijden de pijnen die de Catholijcke Princen teghen dul-danighe menschen van dier seckten hadden gheordonneert. Maer deur de neerstigheydt ende goet-hertighe sollicitatie van desen sijnen goeden Pastoor / was hy het perijckel des doodts ontromen / ende vercreghen hebbende sijn remis / los ghelaten. Dese was met vele andere op't Casteel ghecomen by de ghevanghenen / om te sien / ende onder d'andere al-daer bindende H. Lenaerden Pastoor / is tot hem ghecomen als mede-lijden met

met hem hebbende. Ende Leonardus dock met hem sprekende soo vele als den tijdt ende de saecken toe-lieten schene te willen epschen sulckē beleefthepdt ende onder-standt om t'perijckel te ontromen als hy eer-tijds hem hadde ghedaen. D'welck veur-waer niemant in hem en can ghelasteren noch berispen/aen-ghesien eenen wijzen man toe-staet / noch spseluen lichtveerdelijck in perijckel te stellen / noch oock te veronachtsamen alle menschelijcke behulpsaemhepdt om tselue perijckel te ontloopen. Het welck oock deur d'exempel van eenen Paulus den heplighen Leeraer der Heydenen ghenoech beweset wort / de welke om der vbanden handen te ontromen ende spseluen langher te sparen ten dienste vande heplighe Kercke/ een reyse wort in een mande vande vesten af-ghelaten om de vlucht te nemē/ een ander reyse roept dat hy een bozgher van Groomen is ende ouer-sulchs niet strafbaer vanden President / een ander reyse protesteert dat hy een Pharisius is/ een ander reyse appelleert hy tot den Keyser van Groomen. Maer die bozgher / oft om dat hy nu weder-om in sijn veur-gaende dwalinghe was ghevallen (ghelijck sulcke menschen lichtelijck doen) oft om dat hy niet upt op-rechter herten en was bekeert tot het Catholijck ghelooue / maer alleenelijck veur dien tijdt hem ghevevult hadde ghehoudē / soo en heeft hy de gratie ende wel-daedt die hy ontfanghen hadde niet groot gheacht / noch sijnen wel-doender yet gheholpen / noch oock ghesocht te helpen. Van de andere Pastoor H. Nicolaes Poppel deur sijn bleek ende neder-gheslaghe aen-ghesiecht/schene te kennen te gheuen dat hy grootelijcks verslaghen van herten was. Ende men magh dat wel die groote vreesse toe-schryuen / de welke hy met redene hadde meer dan d'andere / om dat hy wel

wielte/ datter vele quade menschen seer qualijck op hem ghesint waren/ deur dien dat hy ghewoon was in sijne publike sermoonen met groote vry-moedighheydt ende scherpigheydt der menschen ghebreken te straffen / ende sonderlinghe de secten ende sectarisen te ouer-gaen. Ende al ware dit al-soo gheweest / soo en magh-men nochtans t'selue met redene in hem niet begripen / aen-ghemerckt dat dul-danighe vzeelse den mensche al-soo naturlijck is / dattet in syner maght niet en is de selue t'eenemael van hem te keeren / al name hy oock het bevel van sijn redelijck verstandt tot sijn hulpe ende onder-standt. Daer-om oock Christus het hoofd ende de Heere van alle Martelaers / heeft willens sulchs aen-ghenomen ende ouer hem laeten comen/ op dat de gijene dien t'selue teghen hunnen danck soude ouer-comen / deur sijn exempel souden ghe-troost ende gheskerckt worden. Hoe wel dat ick van desen Heer Poppel meer t'ghevoelen hebbe dat hem sulchs gheschiedde / als oock stercke vrome mannen ghebeurt / die met verstandt ouer-legghende hun groot perijckel/ met vzeelse ende achter-dencken hunnen strijdt beginnen : maer nu in't vechten wesende/ toonē sy dat sy cloecke stercke mannē zyn/ contrarie dan-men licht-beerdige ende vernictelijcke vechters som-tijds siet doen. Sulchs dat naer mijn ghevoelen dese vzeelse van Heer Poppel / die inde ontsettinghe sijns aen-siechts ghemerckt wierdt/ anders niet en was/ dan een veur-siechtighe ouer-peysinghe van sijnen aen-staendē strijdt/ aen d'een sijde sijn cranckheydt ende onsterckheydt bemerkende / maer aen d'ander sijde de hulpe der Goddelijcker cracht verhopende ende aen-roepende/ ende hem al-soo veur-siechtelijck totten strijdt der martyrien bereydende. **W**ar-waer hoe verre dat dese man verbruydt was

van

Van traegheydt ende swack-moedigheydt / blijkt hier uyt ghenoech / dat hy on-langhs te veuren ghe-
 vraeght zijnde oft het gheozloft was den Prince
 van Orangien in dit stuck eedt te doen / heeft sim-
 pelijck geantwoort dat t' selue sonder dood-sonde
 niet en conste gheschieden. Maer noch vele beter
 heeft hy nae-der-handt sijn vroom-hertigheydt ghe-
 toont / met die openbare belijdinghe des Catholijc-
 ken gheloofs die hy ghedaen heeft inde teghen-woz-
 digheydt van sijne vyanden die op hem vermoerden
 ende de doodt veurde handt dreyghden aen te doen:
 daer wy t' sijner plaetse van spreken sullen.

CAPITTEL XII.

Van den aerdt der Politiken, ghelijck-men-se
 noemt.

DAn t'en was gheen wonder al schenen de ghe-
 vanghenen / die hun perijckel veur ooghen sa-
 ghen / te vreesen ende bleek te worden / als oock
 vande ghene die ghecomen waren om te kijcken de
 sommighe veur het aen-mercken van hunne alen-
 digheydt hun colleur ende ghesteltenisse des aen-
 gheliechts veranderden / en daer veur te kennen ga-
 uen hoe droeuigh hunnen moedt van binne ghestelt
 was: by-aventueren dat sy veur menschelijcke af-
 fertie mede-lyden hadden met dese quade aenture
 van hunne mede-borghers / oft dat sy van al-sulcke
 meyn-eedighe vyanden niet vele beter aenture veur
 hun en verwachteden / en veur seker moghten vrees-
 sen / oft dat hunne consciencie hen begonst te vroegen
 van t'ghene dat sy bedreuen hadden / dat sy veur het
 licht-beerdigh inne-laten inder stadt van allulcke
 ongheweefde soldaten soo vele onnoosele borghers /
 iae goede degghelycke mannen in't uysterste perijckel

huns lijfs hadden ghebraght. Ick en spreke niet vande ghene die midts hunne andere ghesint-
 heydt alle Catholijcken haetten: want dese ghelijck
 sy hen verheughden in het veur-spoedigh af-loopen
 van hen speleken / al-soo (ghelijck ick gheseght heb-
 be) en deden niet dan op de ghevanghenen seer on-
 ghelichelijck tieren. Maer ick spreke vande
 ghene de welcke weder sy goedt oft quaedt gheboe-
 len vande Catholijcke religie hadden / de selue noch-
 tans al-soo verre onder-hielen / dat sy eerst veur al
 veur heuren staet / wel-baert / ende profijt besozght
 waren / naer den upt-wendighen schijn een groote
 beleefthepdt tot alle menschen toonende. Onder
 dese was een oudt man (wiens naem ick swijghe /
 op dat ick niet en schijne sijnen persoon te cleyn te
 doen) een Gaedts-heer ende seer ghesien / wiens
 licht-beerdighepdt des herten nochtans / den veran-
 derden schijn der religie / ende groote begheerte om
 pghelijcken te belieuen nu dick-wils ghebleken wa-
 ren. Want in den eersten op-roer vande Geusen /
 welck gheschiedde in t iaer 1566. was sy ghe-
 weest de ordinairise ende alder-treffelijckste hoorder
 vande ketterische Sermoonen / die s'woens-daeghs
 s'auondts buypen der stadt in een huys by maniere
 van een schure all-doen ghetimmert deur t'beuel
 vanden Prince van Orangien / wierden ghedaen
 (want sy doen ter tijdt gheens-lins plaetse om te pre-
 diken inder stadt en consten vercrighen / hoe wel
 de Prince van Orangien tot hun veur-deel groote
 instantie dede / midts het cloeck weder-staen van
 beyde de Pastoozen ende de Catholijcke borghers)
 ende nochtans sy selue als ofter tusschen de religien
 gheen onder-scheedt en hadde gheweest / oft dat sy
 subijtelijck in een ander mensche verandert ware
 gheweest / quam des anderen-daeghs / dat is s' don-
 der-

der-daeghs s' mozghes vzoegh inde Kercke der Catholijcken / sittende onder de deghelijckste op de eerste plaetse / om te hoorzen den dienst der Missen die al-tijdt op dien dagh ter eeren van het heyligh Sacrament / naer t'ghebzyck der heyligher Kercken / wierdt ghedaen / ende dat niet sonderlinghen schijn van deuotien / hy ontsak ende vzoegh selue metter handt met grooter eer-biedinghe de tortse / die aldaer seer vele plaghen ghebzyckt te worden / in alles doende t'ghene dat een op-recht Catholijck soude moghen doen / ende aen-ghesien hy seer rijck wierdt gheacht / ende tot verscheydene reysen Bozgher-meester hadde gheweest / waer deur hy groote authoziteyt ende op-siecht hadde by de ghemeynte / soo en wast gheen wonder dat alle ooghen op hem gheslagen wierden / weder hy inde Catholijcke kercke den dienst hoorde / oft naer de goddeloose predicatien der ketters liep. Dit heeft sommighen ghedocht een loffelijcke veur-siechtighedt te wesen / dat een mensche all-ser om der religien wille twist op-ris / aen gheen van beyde de syden hem soo voeghen en soude / dat hy om de ghene die hy de beste achtet / soude willen sy seluen in perijckel stellen oft eenigh onghemack lyden : maer dat hy naer den tijdt ende de menschen soo sal weten de huycke naer den windt te hanghen met gheveynsen ende her-gheveynsen / vziendtschap houden oft schijnen te houden met eenen peghelijcken / beleefthepdt te toonen / alle faueur ende dienst te presenteren soo den eenen als den anderen : Segghende dat sy al-dus soecken te vorderen de ghemeyne ruste ende wel-vaert / maer inder waerheydt niet veur ooghen hebbende dan hen eyghen profijt ende hoogheydt veur te staen ende te bevestighen . Hoe wel dat dul-danighe menschen hen seluen dickwils in hunne hope bedroghe binden.

Want deur dien sy niet en doen met op-rechter herten / maer alle hunne wercken schicken naer den lof ende ionste van het volck / soo ghebeuret onder-tusschen als hun mascher af-ghetrocken ende ghe-vepusthepdt outdeckt wordt (die niet langhe verborghen en can ghebliuen / noch eenighen van verstande seer behaghen) dat sy als dobbele / loose / bedrieghelijcke / onghetrouwe ghevepustders worden ghelastert / ende daer deur van eenen yeghelijcken behaett. Dā hoe wel dat-mē eenighs-sins den menschen de ooghen verbindt / die alleenelijck den uytwendighen schijn aen sien / veur-waer by Gode die daer is de kenner der herten ende de onder-soecker der ghedachten en can gheent-sins behaghelijck wesen dū danige bedeckte veur-siechtighepdt oft wijshepdt / die vande sommighe met eenen schoonen naem ghenoeemt wordt de politike wijshepdt / maer

Iacob. 3. ick soude se lieuer met den Apostel S. Jacob noemen: een aerdsche / sinnelijcke / ende duyuelseche wijshepdt. Hoe soude die connen Gode behaghen? daer

Psal. 51. de Propheete Daudt sprekt: Godt heeft de beenderen verstroyt van de ghene / die de menschen behaghen / sy zijn beschaemt / want Godt heeft-se versmaedt. Ende de Apostel Paulus bekent / waer t dat hy noch sochte de menschen te behaghen / hy en soude gheen dienaer Christi connen zyn. Ende nochtans willen dese menschen de selue hunne behendighe wijshepdt bewimpelen ende staende houden met de ghetuyghenisse ende exempel van den seluen Apostel / om dat hy verelaert dat hy den Joden gheworden is als een Jode / den crancken als cranck / en eenen yeghelijcken al gheworden om dat hy-se alle soude saligij maecken. Recht oft dit exempel van den Apostel Paulus aen-gingh de ghevepusthepdt vande dwalinghe / die al-tjdt verlaecht

ende

ende mis-pzellen woꝛdt / ende niet meer aen en gingh
 het te ghemoet gaen ende mede-lyden hebben mette
 dwalende ende crancke menschen / het welck als
 tijdt in eenen meester der deughdt grootelijcks ghes-
 pzen moet worden / als hy bi houdelijck de waer-
 heydt niet achter en laet daer sijns cuen-naestens
 dwalinghe deur ghebetert oft cranckheydt deur ver-
 licht mocht worden. Anders hoe soude Paulus Thoff.
 vol-bzenghē dat hy op een ander plaetse seluer leert /
 dat wy ons moete wachten van allen quade schijn?
 Oft hoe soude hy met sy-seluen ouer een comen / die
 t'anderen tijden niet en wilt ghedooghen dat Titus Gal. 2.
 belneden worde om der Joden wille / noch oock en
 wilt verdraghen dat Petrus yet soude ghebynsen
 in't stucke bande religie / maer heeft hem vryelijck
 ende stoutelijck berispt? Dese mensch dan daer wy
 af hadden begonnen te spreken / als oft hy vanden
 raedt hadde gheweten die ouer de ghevanghenen
 ghehouden wierdt / heeft hen gheboodtschapt het
 vonnisse des doodts / inde als mede-lyden hebben-
 de vermaent / dat sy dit teghen-woꝛdigh gheval
 patientelijck ende vromelijck souden verdraghen /
 ghemerckit datter gheen hope en was / dat het von-
 nisse eens ghegheuen her-roypen soude worden.
 Maer oft dit doen ter tijdt al-soo ghesloten was /
 oft dat hy't by abuse heeft ghemeynt al-soo gheslo-
 ten te wesen / en can ick niet gheweten. Dat is wel
 seker / dat noch dese man / al wierdt hy soo seer groot
 gheacht / noch yemandt bande boꝛghers (die seer
 vele daer quamen) een woꝛdcken en hebben derren
 spreken deur de verlossinghe der ghevanghenen / hoe
 wel dat vele van hen wel uytter herten schenen te
 beggheren hunne verlossinghe. Ende dit en hadden
 sy deur waer al-soo niet ghenomen / dat dese nieu-
 we gasten / naer wiens comste sy soo langhe ghes-
 wacht

wacht ende verlanght hadden / nu ontfanghen
 zijnde hen soo swaer ende hardt souden ghevallen
 hebben / dat sy nu niet eens en souden derren kicken
 oft syzken veur dese hunne mede-vozghers / die-
 men met verbondt soo vast gheswozen hadde hun
 lijf te salueren. Sulcks dat deur het inne-laten van
 al-dus-danighe vrende hoofden ter-standt de ghe-
 heele schick vande ghemeyne regeringhe om-ghe-
 stooten / ende de auctoziteyt oft op-siecht vande
 vozghers wegh-ghe-nomen is / niet alleen vande
 Catholycke vozghers / maer oock vande ghene die
 alle liberteyt / vrede / hoogheydt ende ghelach van
 dese menschen hadden verwacht. Hoe wel dat hen
 ghenoech veur-segh was gheweest deur H. Leo-
 nardus den Pastoor in sijn sermoonen dat sy al-
 soo vaeren souden / soo verre sy op de trouwe vande
 Geusen wilden staen / maer het was te vergheefs /
 want hy sprak al tot menschen die van te veuren
 niet contrarie ghesintheydt bevaughen waren.
 Maer de Catholycke vozghers die seer weynigh
 schenen te wesen (te weten niet die op't Casteel ghe-
 bloden / maer inde stadt ghebleuen waren) bleuen
 meesten deel in hups ghebozghen met grooter vree-
 sen / ende ofter een oft twee betrouwende op eenighe
 kennisse met de Geusen op't Casteel en voozdt by de
 ghevanghenen gheromen waren / die stonden al
 schuddende ende beuende / ende en dozsten niet met
 een goedt woozdt al sulcke onnoofele saecke der ge-
 vanghenen voozderen : min noch meer als Petrus
 inne-ghe-comen zijnde inde sale vanden oppersten
 Priester hem ghelaten heeft als oft hy sijnen Heere
 ende meester Iesum noyt ghekent en hadde. Als-
 doen H. Leonardus vermaent zijnde van eenen
 vande mede-ghevanghenen dat hy't qualijck veur
 hadde doe hy ver-tijds vanteerde dat binnen Goz-
 rom

rom de Catholijcken soo vele stercker waren als de ketteren / dat hy thien Catholijcken stellen soude te ghen eenen ketter: heeft geandtwoozdt: Deur-waer sy hebben ny bedroghen. Dat moghte hy wel segghen: want de goede Pastoor was bedroghen deur de groote gheveynsthepdt van soo velen.

CAPITTEL XIII.

Hoe de Religieusen vande andere ghevanghenen ghescheyden wierden in een camer.

Hier-en-tusschen omtrent den acht uren worden van den hoop der ghevanghenen uyt-ghe-roepen twee bozghers met hunne huyl-vrouwen / de eene ghenoemt Splinter / de welcke was de ghesandt ende facteur vande ghemeyne stadts saerken / die-men ghemeynelijck Pensionaris noemt / ende Jan sijne sone / Licentiaet in beyde de rechten / deur welcker lossinghe des-selvs Splinters schoon-dochter / die eenen anderen van sijne sonen hadde ghetrouwt (in wiens huyls Capiteyn Marinus ghelogeert was) met groot gheroeyp ende ghehuyl tot hem hadde ghebeden / ende beloeste gheregghen en uytgheperst dat sy souden los gaen. Men dese dan weghgaende hebben de andere ghevanghenen hen saccke gherocommandeert / maer al te vergercks. Want ter-stondt heeft-men dese selue weder-om doen keeren byde ghevanghenen / deur het beletsel vanden raedt van sommighe / die wy gheseght hebben dat in een camer besyden vergaderit laten om te raedt-slagghen wat-men met de ghevanghenen soude uyt-rechten. Nochtans hebben van doen af de ghevanghene beginnen eenighe hope te crighen van henne verlossinghe / om dattet ichene uyt dit exempel dat de moedt vanden Capiteyn Marinus noch soude moghen

moghen beweghet worden. Ende lieten hen vrees-
 staen dat sy nu anders nergheus om ghehouden en
 wierden / dan om hen af te nemen soo verre sy noch
 eenigh geldt by hen hadden / oft (ghelijck sommig-
 he seydten) om hen noch eenigh rantsoen te doen
 op-brenghen naer elcks qualiteyt ende maght. Ter
 wijlen dat sy al-dus in t'wifel zyn / soo wordt upt-
 gheroepen de Gardiaen vande Minder-broeders
 met alle sijne Keligieusen / en daer-by een Keligieus
 vande ghene die-men noemt Reguliers van S. Au-
 gustijn / die was gheweest een ouerste van een vrou-
 wen-clooster vander seluer Orden. Dit beviel den
 sommighen seer wel deur een goede tijdinghe / de
 welcke meynden dat daer-om de Keligieusen alder-
 eerst wierden upt-gheroepen ende los ghelaten / om
 dat sy nu gheen vermoeden meer en hadden dat sy
 eenigh geldt souden ouer hen hebben / ende dat sy
 van hen oock gheen rantsoen en saghen te verwach-
 ten / die sy wel wisten niet dan arme bedelaers te
 wesen. Maer het was verre van daer : want sy
 wierden gheleydt in een ander camer / om al-daer
 van d'andere af-ghescheyden ende bewaert te wor-
 den. In welke camere ghecomen zijnde / ende
 vindende daer een leere staende / en meynden anders
 niet dan dat sy ter-stondt souden op-ghehanghen
 worden. Al-soo is de ijdele hope die sommighe te
 veuren ghevatt hadden deur dit achter-dencken
 lichtelijck upt huune herten gheiaeght. Ter wijlen
 dat sy in dese camer ghesloten saten / soo is tot den
 Gardiaen ghecomen een borgher van Gorcom /
 van sijn maeghschap. Dese ghelijck hy in sijne ma-
 nieren lichtveerdigh was / soo was hy onstantaf-
 tigh in sijn religie : te veuren hadde hy den Coningh
 als soldaet ghedient / ende hem seer vroom ghehadt
 in het inne-nemen van t' Casteel van Louesteyn by
 Gorcom

Gorcom

Gorcom ghelegghen / d'welck de Geusen met beken-
 dighepdt hadden inne-ghecreghen : maer naerder-
 handt ick en wete niet deur wat raedt oft sinnen /
 ghetogghen zijnde naer den Bziel / doen de stadt na
 vande Geusen inne was / heeft-men groot vermoe-
 den ghehadt dat hy hem onder de Geusen hadde
 laeten aen-schryuen . Waer-om hy coorts daer naer
 weder-om te Gorcom ghecomen zijnde vanden
 Brossart ghevanghen ghenomen / was ghesonden
 naer Gotterdam tot den Graue van Bossut / die als
 doen de selue stadt mit Spaensch garnisoen hiel
 deur de Coninghlycke Maarskept / op dat hy als
 Gouverneur van Hollandt ouer hem soude richten.
 Ende deur-seker soude hy daer synen hals ghelaeten
 hebben / en hadde de Gardiaen doen ter-tydt / soo
 deur het smecken vande vrienden als deur syn goe-
 dertierne mede-lyden / hem hopende al-soo tot be-
 ternisse des leuens te byenghen / niet gherest naer
 Gotterdam / ende byden Graue hem vander doot
 verbeden . In welck stuck hy gheneegh heeft ghe-
 toont wat sozgh-vuldighepdt ende begheerte dat hy
 hadde om behulpelyck te wesen die in eynighē noot
 ghestelt zynde deur hem moghten gheholpen wor-
 den . Maer dese mensch uyt dit perijckel verlost we-
 sende / en heeft gheen beternisse des leuens ghetoont /
 noch oock de Catholycke religie uytter herten achter-
 volght : maer ter contrarien heeft der Geusen partije
 als de sterckste aen-ghehanghen / ende nu onder hen
 eenigh bevel oft bewindt ghecreghen . Nochtans
 noch niet heel vergheten hebbende al-soo groot een
 wel-daedt als hem deur den Gardiaen was ghe-
 schiedt / is tot hem ghecomen soo wy hebben begest
 te verhalen / ende hem vriendelyck toe-sprekende
 heeft hem alle synen dienste ende by-standt seer be-
 leidelijck ghepresenteert om syn verlossinghe te be-
 neersti-

neerstighen. Maer de Gardiaen eer dat-men hen noch vande religie hadde ghetenteert oft aen-ghesproken / verclaerde hem / dat hy gheens-sins en begeerde verlost te wesen / ten ware dat alle sijne mede-broeders met hem los ghelaeten wierden. Maer onder de broeders wasser een oft twee / by-aventuren de ghene die naer-der-handt deur hunne onachtsaemheydt af-gheweken zijnde / verlozen de croone der martyrjen / de welcke merckende dat de Gardiaen bouen hen ende alle d'ander soo lichtelyck soude moghen hebben gheloft worden hadde hy ghewilt / seyden tot hem : Pater / sult-dy ons soo verlaten? Ende eene die seyde : Ghy hebt ons hier binnen ghebraght / en als wy nu in noodt zijn / sult-dy ons af-gaen? Dit was hem seer hardt ende bitter om hoorzen. Dan sy en consten niet ghesegghen dat hy pemanden deur sijn bevel oft raedt in't Casteel ghebraght hadde / maer / ghelijck wy verhaelt hebben / s' daeghs te veuren eer de vyandt in-gelaten wierdt / hadde hy hen allen vrien orlof ghegheuen te mogen gaen daer sy wilden oft daer sy hen best souden salueren. Ende al-soo sy met heenen vrien wille ende raedt selfs naer t Casteel waren ghegaen / ende maer d'ij Leecke-broeders in't Clooster en bleuen / soo hadde hy gheerne met dese drie ghebleuen / wel wetende dat sijnen roep ende professie was te ghebruycken meer de wapenen van patientie / als van wey te bieden / nochtans en heeft niet willen sy-seluen ontrecken den meesten ende principaelsté hoop vande broeders: ende dit was alleenelyck de oorsake dat hy op't Casteel was ghecomen. Soo heeft hy dan weder-om allen sijne broeders claerlyck belouet met dul-danighe woorden : Broeders / en laet v niet veur-staen dat ick u-lieden emmermeer sal verlaten ; want ick noyt en sal my alleen sonder u-lieden

den

ben laeten verlossen. Maer midts desen beloue ende
verbinde my seluen/ dat ick by u-lieden sal bliuen in
allen tentatien ende op-val totten lesten adem toe/
noch en sal niet toe-laten dat ick eenighs-lins verlost
soude worden / ten zij dat ick sie dat ghy-lieden al te
samen met my los ghemaecht wordt. Al waerder
maer eene/ oock de minste van u-liede / die de doode
moeste steruen / ick sal seluer met hem steruen. Al-
leenlijck / mijn beminde broeders / hebt patientie/
ende houdt v byoom / laet v herten versterckt wor-
den / ende betrouwt inden Heere. Met dese ende
dier-ghelycke woorden heeft hy als een sozgh-vul-
digh vader sijn broeders/ iae sijn kinderen/ al- doen/
ende voort-aen dick-wils totten eynde toe seer min-
nelijcken vertroost / ende vermaent dat sy dit tes-
ghen-wozdigh verdziet deur Christo ende sijn heyl-
lighe Kercke souden met stercken moede verdzagen.
Van de selue Geus die te beuren den Gardiaen sijn-
nen dienst te vergeefs hadde ghepresenteert tot sijner
verlossinge/ heeft nae-der-handt eenen anderē Min-
der-broeder/ oock van sijn maeghschap/ uryt de ghe-
vanghenisse verlost / die in't Clooster was Dispen-
sier vande keucken gheweest. Maer dese / t'zij ghe-
dwonghen/ t'zij niet sijnen dancke/ is byde Geusen
op't Casteel ghebleuen/ ende heeft bevel ghecreghen
ouer de spysen te koken: Onsaligh mensche/ die de
bleesch-potten van Egypten heeft lieuer ghehadt
dan het verwyjt der dienaeren Christi.

CAPITTEL XIII.

Hoe de andere ghevanghenen naer den kercker
werden gheleydt, ende van het verclaren van
Capiteyn Marinus.

Niet langhe naer dat de Geligteusen upt de sale
inde veur-sepde camer gheleydt waren / soo
wierden dock alle d'andere upt-gheroepen die inde
sale waren soo wereldlijcke als gheestelijcke. De
welcke niet wetende waer-waerts dat sy gheleydt
wierden / ende noch hebbende goede hope van ver-
lossinghe / zijn hennen leydt-man ghewilligh ghe-
volght. Maer doen sy wat voorder quamen / merck-
ten sy dat-men hen niet en leydde totten vryen upt-
gangh / ghelijck sy ghehopet hadden / maer totten
kercker. Sy zijn dan inne-ghegaen daer-men't hen
hiet / ende hebben patientie ghenomen in t'ghens
dat hen ouer-quam. Alleenlyck eene onder hen die
een seer ryck ende saecht-op-ghevoedt mensche was /
siende dat hy naer den kercker gheleydt ende ghe-
praemt wierdt / heeft beginnen te toonen des wack-
hepdt van synen moedt / die niet ghewoon en was
tegen-spoedt te lyden / noch het crups Christi te dra-
ghen / ende wilder met handen en voeten hem teghen
stellen: maer de soldaten trocken den onghewillis-
ghen / sy stieten ende sloeghen hem tot dat sy hem
met gheweldt inden kercker ghedzeuen hebben:
maer dese en was van dien hoop niet deur welker
doodt Godt verclaert ende de heylighe Kercke ver-
reert soude worden. Doen heeft een ander vande
ghevanghenen de stoutighepdt ghenomen dat hy
tot Marinum den Capiteyn is ghegaen / ende vrye-
lyck hem heeft aen-gesproke / claegende grootelijck
en yostelende / dat dese dingē die daer cōme gingen
niet

niet en accordeerden met het compart dat sy onder-
 linghe ghemaect hadden. Midts dat-men hen al-
 len belouet ende gheswozen hadde los ende vry te
 laeten af-gaen: ende dat-men nu niet sonder groot
 onghelyck hen / teghen allen recht / teghen eedt en-
 de belofte / ghevanghen stelde: dat al-sulcks eenen
 vromen deghelijcken man niet en betaemde. Ma-
 rinus hier-op antwoordende bekende dattet al-soo
 belouet ende be-sproken was / ende dat hy in alles
 begheerde de selue gheloften te vol-bzenghē. Maer/
 seyde de andere / het blijktt claerlyck ghenoech dat
 ghy v ghelofte niet en onder-houdt / Want ghy ons
 doet ghevanghen setten / die ghy gheswozen hebt
 los te laeten gaen. Marinus seyde: Ick verwachtte
 eenen van Doordrecht die ter-stondt hier sal zyn / en-
 de naer d'bescheedt dat hy mede-bzenghen sal / sal-
 men met u-lieden handelen. Hoe? seyde d'ander /
 en oft hy veur tijdinghe bzaght dat-men ons allen
 op-hanghen soude? wy hebben niet v ghetraecteert/
 ende op v trouwe is t' Casteel met alle dier binnen
 waren op-ghegeuen. Daer-om ghy moet v trou-
 we / die ghy nu soo dick-wils met eede verbonden
 hebt / sien te bewaren. Met dese woorden verwon-
 nen zijnde heeft hy geandtwoordt al-dus: Ick wete
 ende belijde dat ick mijn trouwe ghegeuen hebbe:
 ende moghte ick doen naer mijnen sinne / ick wil-
 de v allen ter-stondt ontslaen. Maer om dat ick niet
 en magh doen ghelyck ick wel beghere / soo sult-dy
 moeten verwachten watter af comen sal. Dese din-
 ghen heb ick daer-om willen verhalen / op dat een
 yeghelijck soude verstaen hoe cleyn dat de trouwe
 ende den eedt wordt gheacht by dese menschen / die
 hunne trouwe ende Godtbzuchtighepdt tot Gode
 eens af-ghegaen zyn.

CAPITTEL XV.

Hoe de ghevanghene borghers ontslaghen wierden met rantloen, sonder de Geestelijckheydt.

TEr wijlen dese dinghen gheschiedden / ende de saecke der ghevanghenen al in groot perijckel bleue hanghen / de vrouwhens die inde sale ghebleuen waren / wiens mans oft sonen waren wegh ghelepydt / gheen goede tijdinghe van hen vernemende / hadden vermoeden dat sy alle naer der galghen ghelepydt moesten zijn / ende hebben met groot gheroep ende ghehuypl opder vrouwen maniere t'gheheele huys in roeren ghestelt . D'een riep / dat men haer toe-laeten soude by haren man te comen / d'ander beclaeghde dat haer sone deur haeren raedt op't Casteel ghevlucht was / een andere heeft haren hals ghetoot als ghereedt zijnde deur haeren man de doodt te steruen . Ende hoe wel dat Marinus deur seker verclaerde dat henne mans niet mis-comen en soude / soo en wilden sy nochtans sijne woorden niet gheloouen / noch en hebben hen gheroep ende ghehuypl niet vermindert oft op-gehouden / tot dat achter-naer een vande ghevanghenen (daer ick nu ter-stondt af ghesproken hebbe inde sale by hen-lieden is gheromen / ende deur seker verclaert heeft dat hunne mans niet totter galghen maer totte gevanghenisse ghelepydt waren / ende daer mede is heure droefhydt wat verlicht . Dit was des Gardiaens neue sijns susters sone / de selue daer wy hier beuren noch af gheroert hebben . Dese dan soo vele verregghen hebbende van Marinus / dat hy metten anderen inden kercker niet ghesloten en wierdt / maer dat hy soude bliuen in de eerste plaetse / dat is inde sale / als een eerlijcker gevanghenisse / soo heeft hy

hy alle middelen gheproeft om stillekens van t' Casteel te moghen gheraecken. D'welck oock coets daer naer deur Godts hulpe gheschiedt is. Want hoe wel datter vele wachten vande soldaten de poorten van't Casteel bewaerden / hy / ghecreghen hebende twee ghellen / vande ghene die naer d'ouergheuen van t' Casteel daer ghecomen waren uyt curicul heydt om te sien / de eene veur hem gaende ende de andere hem-volghende / is deur d'midden van alle de ghewapende soldaten onbekent ghepasseert en recht deur naer de stadt ghecomen / sonder van yemanden ghebraeght oft toe-ghesproken te zijn : hoe wel datter onder de soldaten wel waren die hem kenden / ende die hem te veuren moepelijckheydt aen-ghedaen hadden / doen sy t'samen inden kercker ghedreuen wierden. Hy hadde s'daeghs te veuren / doet t' Casteel alder-sterckste bevochten wierdt ende in't meeste perijckel was / Gode almaghtigh een belofte ghelouet. De oorlaecke van de selue belofte was dese: Hy was ghewoon daghelijchs de seuen ghetijden der H. Kercken te lesen: inde welcke (want het was de feest-dagh vande heylighe Martelaren Paulus ende Joannes) soo is hy ghecomen tot een Antiphoon oft versken / dat luydt al-dus : Paulus ende Joannes hebben ghesproken tot Gallicanum / Doet belofte aen Gode vanden hemel / ende ghy sult verwinner worden meer als ghy gheweest hebt. D'welck hy lesende / ende pepende dat hy selue deur de H. Martelaers hier vermaet wierdt wat hy inden tegen-wordigen noodt doen moeste / soo heeft hy in sy-seluen al-dus tot Gode ghesproken : Ist dat ghy my / Heere / de gratie geeft dat ick hier los en vzij af magh comen sonder v te vertoornen / soo beloue ick dat ick in lijnen cleederen sal gaen veur het hoogh-weerdigh Sacrament

ment opden fecft-dagh des-selfs / soo haest all-men in dese stadt sal moghen open-baerlijck onderhouden de Catholijcke religie. Dese belofte heeft hy niet sonder redene / toe-gheschreuen / dat hy / veur alle d'andere mede-ghevanghenen / al-soo wonderlijcken / ende (d'welck t'principaelste is) sonder sijn consciencie besmett te hebben / van daer vry gheraecht was / want Godt (soo wel te ghelouen is) in deser manieren sijn Godt-vruchtige belofte veur goetd hiel. Voorzdt-aen alle d'andere ghevanghenen / uyt-ghenomen de Priesters ende Gelicicusen ende een seer Catholijck borgher / ghenoecht Gordiaen Vos / die vele schimpen vande Geusen verdraghen hadde / naer dat hy by-naer den gheheelen dagh tusschen hopen en vreesen inde ghevanghenisse ghehoudé waren / zijn ten lesten omtrent den auond midts sekere somme geldts veur hun rantsoen / los naer huys ghelaten gaen / nochtans niet t'eene-mael los / maer met verbindnisse van eenen sekeren eedt. Ghelijck oock naer sommighe daghen de veur-scyde Gordiaen Vos veur vele beloopes van sijn huysvrouwe ontslaghen is / midts borgher stellende van hem inden kercker weder-om te begheuen / soo wanneer alst versocht soude worden. Waer in de vbandt twee-maels sijnen eedt ghebroken heeft / dat hy hen niet en heeft willen verlossen noch sonder rantsoen / noch sonder eedt / daer hy hen belouet ende ghelwozen hadde vol-comelijck met vrouwen ende kinderen los te laten gaen / behaluen alleeneelijck het goetd dat op't Casteel ghebonden soude worden. Hoe wel dat dese weyn-eedighepdt noch een groote beleefthepdt ende goedertierenhepdt is / als hy geleké wordt by de andere ontrouwe valschehepdt teghen de Priesters ende Gelicicusen betoont / ghelijck uyt het volghende verhael ghenoech blijcken

ken

ken sal. Dan hier en moet ick niet achter-laten / dat doen de deur-sepde borghers los wierden ghemaeckt / soo is oock met eenen ontslaghen ghewrest een Priester ghenoemt H. Gouaert van Duppen / die een luttelken cranck van sinnen was / deur een sekerre oorzaecke / die wy op een ander plaetse verhalen sullen : anders-lins / oock naer de ghetuygghenisse vande vyanden / was hy een op-recht goetdman. Maer dese als hy metten anderen uyt-gheleydt soude worden deur d'midden vande sale / soo wordt hy alleen vande soldaten daer op-gehouden deur dese redene: Een geulche borger van Gorcom / die daer by gheval omtrent stont / vzaeghde de soldaten / waer-om dat sy dien Paepal-soo lieten loopen : ende soo sy antwoordden dat hy niet wel wijs en was / soo heeft hy gheleghet : Is hy wijs ghenoech om Godt te connen maecten / soo is hy wijs ghenoech om ghehanghen te worden. O schroomelijcke blasphemie van desen boof-wicht teghen de heylighe misterien ! Nochtans ghelijck dit uyt iock ghelyzokē wierdt / soo heeft het soo ghenoechelijck ghecloncken inde ooren vande soldaten / dat de Priester Godts daer-om weder gheleydt wierdt naer den kercker / om met de andere ghevanghenen in hun lyden ende glozie mede te deplen. Al-soo dat hier uyt blijkt dat by de goddeloose menschen ghenoechsame redene wordt gheacht om de doot schuldigh te zijn / dat pemandt een Priester ende dienaer des outaers is.

CAPITTEL XVI.

Hoe de Gheestelijckheydt alle te samen inden kercker wierdt ghestelt.

Als nu de wereltdlijcke ghevanghenen de bozghers alle los waren/ soo wierdt de Gardiaen met alle sijne mede-ghesellen upt de deur-seyde camer daer sy in ghestelt waren / ghelijck hier deuren verhaelt is/ upt-gheleydt en ghestooten in eenē dusteren stinckenden kercker oft kelder/ daer nu te deuren de twee Pastoors met de andere Pricsters ghestelt waren. Ende t'was vry-dagh/ als wanneer den Christenen menschen deur de oude ordinantie van onse moeder de H. Kercke wordt verboden vleesch te eten. Als het dan nu tijdt was om het auondmael te houden / ende de ghevangenen nu seer grooten hongher hadden / soo wierdt hen vleesch deur ghebraght om te eten. Maer niemant van hen allen en heuet willen procuen / upt-ghenomen alleen een Pricster / die belijden stellende de ghehoorsaemheydt der H. Kercken / ende de belijdinghe des Catholijcken gheloofs / heeft eerst seluer daer van gh'eten / ende daer-en-bouen de andere daer toe opghestokt dat sy van ghelijcken souden doen : maer het was te vergheefs / hoe wel dat sy by-naer alle flauw waren van hongher/ deur dien dat sy naer soo vele aerbeydts ende verdziets als sy dien deur-ledenen nacht verbraghen hadden niet oft niet vele gh'eten en hadden. Sy wiesten deur-waer wel (want onder hen warender die inde heylighe Schryfture wel verbaren waren) dat alle de creaturen Godts goedt waren / ende dat deur den supueren alle dinghen supuer zijn. Sy wiesten doock wel dat de noodt gheerne wet en heeft / noch kerckelijcke / noch wereltdlijcke.

reldtlijcke.

reldtlijcke. Maer om twee redenen dunckt my dat sy wel beraden hebben gheweyghert vleesch te eten. Inden eersten om dat het hen veur-ghestelt wierdt vande af-ghewekene vande heylighe Kercke / tot spijt ende verachtighe vande kerckelijcke ordinationen / daer anders-sins al-daer visch ende andere gheozlofde spijlen ghenoech te becomen waren: ghelijck eer-tijds den ialoersen onder-houders vande wet des Heeren vande boose dienaers des Co² Mach. 6. & 7. ninghs Antiochus vercken-vleesch wierdt veur-ghestelt. Ten anderen / om dat sy wel wisten dat men hen ter-stondt soude ghelastert ende by t ghemeyn volck beschaemt ghemaect hebben / als oft sy nu vande Daeylsche religie hadden beginnen af te wijcken / oft emmers uyt vreesse ghedaen hadden teghen hunne eyghene leeringhe ende professie / ghelijck die loffelijcke oude vader Cleazarus vreesde dat met hem soude gheschiedt hebben by den Joden. Het welck veur-waer een groot schandael ende verargheringhe soude gheweest hebben veur vele menschen die in t stuck vande religie al-noch wanckelbaer ende cranck waren. Sulcks dat de Martelaers veur hen stantastigh weygheren hebben wel ende veur-siechtelijck bewaert ende veur-ghestaen de eere Godts ende de saligheyt van velen. Maer de eene die van t'vleesch hadde gh'eten / al ist sake dat hy naer-der-handt vele onghemacks mette heylighe Martelaers heeft gheleden / nochtans en heeft hy sijnen loop der martyrie totten eynde toe niet connen vol-bringhen. Nu dan soo merckten de ghevanghenen wel dat sy in sulcken staet waren ghestelt datter nauwlijcks yet te hopen en was van hunne verlossinghe / maer dat sy wel moghten beginnen te peysen opde doot ende sware tormenten te verdragen. Hoe wel datter onder him waren die veur de

doodt seer bebbeest waren / ende de toymenten soo
 seer ontsaghen als de doodt selue. Het welck veur-
 seker niet te verwonderen en is / ghemerckt dat dit
 eenen peggelijcken vander naturen in-ghebzycht is
 van de doodt ende pijnen te schroomen. Maer eenen
 Christenē soldaet staet toe / dus-danighe naturelijc-
 ke passien al-soo in sy-seluen te laten comen / dat hy
 deur hun gheweldt hem niet en sal laten trecken tot
 yet dat ombehoorlijck is : en hem soo verre late ghe-
 tenteert worden vande cranckhepdt des bleeschs /
 dat euen wel de gheest in alles den wille Godts blij-
 tigh onderdanigh blijue. In welcken strijdt hoe
 vromelijcken ende mannelijcken dat dese onse Mar-
 telaers hebben ghearbeydt / vanden tijdt ac dat sy
 naer de verlossinghe vande bozghers alleen ghevan-
 ghen zijn ghebleuen / sal claerlijck ghenoegh blijc-
 ken upt t'ghene dat ons noch te verhalen staet : soo
 verre nochtans dat onse woorden ende redenen ghe-
 noeghlaem zijn om al-sulcke heerlijcke saecken be-
 hoorlijcken upt te legghen. Want inder waerhepdt
 het sal my qualijck moghelijck zijn met woorden
 upt te spreken wat grooter quaedthepdt ende ver-
 bziet dese heplighe mannen hebben moeten lijden /
 sonderlinghe inde ghevanghenisse van Gorcom /
 daer sy soo vele daghen ende nachten langh tot eens
 peggelijcks spot ghestelt wesende / hebben moeten
 verwachten ende verdraghen allen op-val die oock
 vande smoodste boeuen onder de soldaeten hen aen-
 ghedaen wierden. Want die lodder-boeuen en-
 de Satans dienaers (de Geusche soldaten / meyne
 ick / die t' Casteel bewaerden) soo dick-wils als hen
 de lust oft begeerte ouer-quam om eenighe dertels-
 hepdt oft boerde voort te stelle / het welck seer dick-
 wils te doen was / soo wast hen gheozloft sonder
 pemandts teghen-seggghen die aen de ghevanghenen
 te

te bedrighen. Maer ghemeynelijcken t'sauondts/
 sat ende dzoncken wesende/ quamien sy hen met dus
 danigh speclken vermaecken. In den kercker co
 mende sloeghen sy de arme ghevanghenen ende sties
 ten hen met vuyften/ oock mette voiten/ treckende/
 sleurende herwaerts ende derwaerts al-soo't elcken
 ghelustede. Onder-tusschen en hielen oock niet op
 met venijnighe tonghen vele leelijcke ende spytighe
 lasteringhen teghen hen te schieten. Somma/ gheen
 maniere van spijt achter-latende / daer sy hunnen
 boosen moedt mede moghten vermaecken/ oft't ver
 dziet der ghevanghenen vermeerderen. Tot dese
 dinghen te doen soo dzue hun het quaedt boos leue
 daer sy deur langhe ghewoonte nu in-ghewortelt
 waren: want de meesten-deel waren sy zee-roo
 uers/ moorders ende andere openbare quaedt-doer
 bers. Ten anderen dzue hen den grooten grou
 welijcken haet die al-sulcke sozte van mensche deur
 gaens dzaghen op de dienaers Godts / ende sonder
 linghe opde Religieusen. Want hoe soude moghe
 lijk wesen / dat menschen al-soo vileyn ende Gods
 deloos van leuen (ist dat sy immers weerdigh zijn
 menschen ghenoeit te worden) niet en souden seer
 verbittert van herten zijn teghen de ghene / welcker
 leuen ende conuersatie met hunne woorden / wer
 ken / ende manieren ouer-al contrarie is? Want
 oock Cain / ghelijck de beminde discipel Christi
 S. Jan ghetuyght/ om anders gheene oorlaecke en
 heeft sijnen eyghenen broeder vermoordt / dan om
 dat sijne wercken boos waren / ende sijns broeders
 wercken recht-beerdigh. Want ghelijcker gheen
 meerder teghenhepdt en verschil en is / dan tusschen
 goede maniere ende quade manieren der menschen/
 ende tusschen een waerachtighe religie ende een vals
 sche religie: al-soo veur-waer en isser onder den men
 schen

schen gheenen strafferen oft bitterderē haet / dan die
 de quade menschen dragen ende toonen teghen de
 goede / om de manierē van leuen en de religie. Maer
 bouen dese twee oorzaecken / te weten / hen boos le-
 uen / en hunnen haet / soo dzeue hen noch den vzi-
 en oylot ende consent / dat sy moghtē vzielijck den ghe-
 vanghenē aen-doen al dat hen lustede. Dit is seker-
 lijck die uyt-gestozte liberteyt en vziighepdt daer de
 quade boose menschen al-tijdt seer naer verlanghen.
 De welke daer-om van Chresto tot dier-ghelycke
 Luc. 22. dienaers des booshepds sprekende ghenoen t wordt
 heur-lieder ure ende de maght der duysternissen.
 De welke ghelijck sy deur den raedt der Godde-
 lijcker prouidentien is den Joden veur eenen tijdt
 toe-ghelaten gheweest teghen den Sone Godts / al-
 soo en is niet te twifelen dat sy oock dese soldaten
 van Gode is toe-ghelaten teghen de dienaers des
 Heeren : te weten / op dat sy als waerachtighe lede-
 kens Chresti hen-lieden hoofdt deur het lyden ghe-
 lijck wesende / souden moghen oock hem ghelijck
 worden inde aen-staende glorie / ghelijck de Apostel
 Rom. 8. Paulus ghetuyght : Ist dat wy mede lyden / soo
 sullen wy mede gheglorificeert worden.

CAPITTEL XVII.

Hoe de ghevanghenen den eersten nacht wierden
gheperst ende onder-socht van hun geldt.

MAer wy willen weder-om keeren tot ons be-
 gonste redene ende propost / ende in't particu-
 lier wat breeder verhaelen t ghene dat die nachts-
 uplen ende dienaers der duysternissen den eersten
 nacht hebben voorsz. ghestelt teghen de kinderē des
 lichts. Want dese op-val ghelijck hy de eerste was /
 soo was hy oock wel de alder- / waerste / ende dē tijdt
 des

Des nachts quam wel ouer een mitte wercken der
dusternissen. Als sy dan wel lekkerlyck gh'eten
ende ghedroncken hadden/ verlaedt zijnde van spijse
ende dranch/ soo hebben sy hunnen lust oock willen
versaden met een ghenoechte die hunne personen
betaemde. Sy staen op vande tafel / ende comen
rasch ghelooopen naer den kercker totte ghevanghe-
nen / hen-lieden met hunne af-gryselijcke woorden
ende aen-siechten schroom aen-iaghende / ende on-
der vele andere dese leelijcke woordē roepende: Lact
ons alle dese Papen ende Godt-maekers (al-soo
noemden die boos-wichten de Priesters Christi om
de heylighe consecratie des Sacraments) hen man-
nelijckheden / neusen ende oozen af-snyden / ende
al-soo al-te-mael op-hanghen. Sy hadden oock
leeren met hen gebzacht / waer deur sommige van-
de ghevanghenen groot achter-dencken ende vreesse
tregghen van ghehanghen ende ghedoodt te worden.
Hoe wel dat sy daer-om de leeren niet en hadden
mede ghebzacht om yemanden te hanghen / maer
om de Martelaers naeckit daer op te binden / ende
al-soo met roeden te gheslelen / ende met andre
manieren te pijnighen : want sy nu al-reede de roe-
dē daer toe veerdigh hadden. Al-doen eene die wel
de stoutste ende booste vandē hoop was ghenoemt
Swerteken / van Gorcom ghebozen / heest ghe-
heylcht dat-men hem een leere gheuen soude. De
welcke als hy bequamelijck naer synen sinne ghe-
leydt hadde om te pijnighen / deur Godts wille ist
ghebeut datter een is comen ghelooopen roepende
dat Willem Turck des Drossaerts sone / die-men
s' daeghs te veuren soo langhe ghewacht hadde /
was ghecomen met eenen grooten hoop soldaten /
ende dat hy vast de stadt inne-nam. Sy-lieden
mynende dattet al-soo was ghelijck-men seyde /
bebreest

bevreest zijnde / hebben op-ghehoudē van hun beure-
 nemen / ende den kercker laetende / zijn metter haes-
 ste om t'eerste naer de vesten ghelooopen om den
 vbandt te keeren. Daer-en-tusschen de ghevanghe-
 nen een weynigh tijds rust hebbende / beginnen hen
 te schicken ende te bereyden met biechten ende on-
 derlinghe vermaninghen / om de doodt ende mar-
 tyrrie vromelijck te verdraghen. Nochtans en wil
 ick hier niet achter-laten dat een van hen / een seer
 laecht ende ghemackelijck soldaet Christi / hem
 gheens-lins en conste begheuen om te peysen op de
 doodt / maer sijne handen worpende maecte den
 kercker vol ghekerms ende gheluy's / hoe wel dat
 H. Lenard de Pastoor hem hertelijck vermaende /
 dat hy op Godt den Heere soude betrouwen / dat hy
 mannelijcke couragie soude scheppen / dat hy de
 doodt veur sijne religie soude ghewillighlijck lyden
 ende dencken op-den eeuwighen prijs. Dit was
 dien / die van te veuren tot verscheydene reysen on-
 der dese vrome mannen sijn swack-moedighepdt
 ende slappighepdt met woorden ende wercken ghe-
 noegh hadde ghetoot. Naer-de-mael dan dattet
 bevonden was de veur-seyde tydinghe niet waer-
 achtigh te wesen / keerden de soldaten ter-stondt we-
 der-om naer den kercker / om hunne veur-genome-
 ne ende begonste cruclhepdt met gheruster sin-
 nen te wercke te stellen. Erst dan hebben sy in-ghe-
 nomen eenen hoek vanden kercker / ende bevolen
 dat de ghevanghenen d'een veur d'ander naer tot
 hen souden comen. De welcke duchtende dat sy
 al-daer verbolghens souden de kele af-ghesteken
 worden / niet wetende wien dat sy eerst begheerden /
 bleuen all' op hunne plaetsen / sonder naerder te co-
 men. Doen seyden de soldatē: Wy willen eenen van
 de swerte hebben / te weten / vande wereldtlijcke
 Priesters /

Priesters /

Pziesters / die sy al-soo noemden om hunne swerte
 cledinghe / ghelyck sy de Minder-broeders upt ver-
 smaedtheydt noemden de grauwe. Maer daer-om
 riepen sy dese eerst upt / om dat sy by hen niet en
 eenigh gelt te vinden / d'welck sy wel dochten by
 de Minder-broeders niet te vinden / wetende dat sy
 om hun Orden wille gheen gelt en handelden oft
 en besaten. Op dit woort van vande soldaten heeft
 H. Lenard gheseght: Hier ben ick ghereedt. Ende
 blytigh onbevreesst tot hen comende / heeft sy nen
 hals ende borste bloot ghemaect / ende op syne
 kniedē vallende toonde hem ghereedt om den slaghe
 te ontfanghen. Maer sy-lieden hunne wreedtheydt
 bedwinghende midts de gelt-gierighydt / hebben
 hem bevolen dat hy alle sijn gelt soude voort-
 langhen. Ende als hy ter-stondt ouer-ghegheuen
 hadde alle t'gheldt dat hy by hem hadde / hebben
 hem weder-om ghesonden. Daer naer vallen sy
 aen Heer Bouaert van Duppen / segghende: Ghy
 moet ons den schat wysen. Hoe wel dat sy hem
 oock sonder langhe te quellen hebben laten gaen / om
 dat sy wisten dat-men menschen die niet wel wys
 en waren (ghelyck sy desen achteden te sijn) sulche
 secreten niet en vertrouwt. Maer desen dan soo doen
 sy tot hen comē den Pater oft biecht-vader van het
 Nonnen-clooster der Regularissen van S. Augu-
 stijn / eenen ouden treffelijcken man. Sy vraghen
 hen naer den schat van t'Clooster. Maer hy hen
 ouer-leuerende alle t'geldt dat hy ouer hem hadde /
 verclaerde dat hy van anders gheenen schat en wiste.
 Van die boose menschen en sijn niet alleen niet
 te vreden geweest met t'ghene dat sy ouer hem vonden /
 maer daer deur noch meerder begheerlijchheydt
 cringhende / hebben met dreyghementen willen upt-
 persen dat hy hen eenighen meerdaen schat soude
 wysen.

Wijzen . Ende om hem mette doodt verbaert te maecten/ soo stelde sy op hem een pistolet oft handt-roer/ als oft sy hem ter-stondt souden deur-schieten/ ten ware dat hy hen den verborghenē schat toonde. Maer hy en heeft niet connen ghegheuen dat hy niet en hadde/ noch oock connen verraden dat hy niet en wiste/ ghemerckt datter nergheringhs yet en was dat hy soude connen verraden toe-behoornde sijn arm Clooster/ daer hy een arm ouerste vā was.

CAPITTEL XVIII.

Vande stantastighe belijdinghe van H. Nicolaes Poppel.

SOm mighē vande quaedt-willige borghers hadden dē soldaten in t hoofdt gheblasen dat de Catholijcken seer vele geldts op t Casteel hadden gheblucht. D'welck sy-liede waerachtigh meynende te zijn/ hebben alle middelen ghebruyckt/ om vande ghevanghenen te moghen weten waer de schatten verborghen waren. Hier-om soo hebben sy met meerder gheweldt beginnen te ouer-ballen H. Nicolaes Poppel den ionghsten Pastoor. Op wien sy daer-om meest verbittert waren/ om dat hy in sijne sermoonen vele dapperder ghewoon was de ketters metten neuse te nen en. Eerst hebben sy met dreyghende woordē begheert dat hy hen soude verraden de schatten vande kercke. Maer al-soo sijn stantastighejdyt met dreyghementen niet beweeght en wierdt/ wilden sy gheweldt ghebruycken. Sy stelden hem deur hen/ ende hielen hem vast/ dat hy hem seluen niet en coste gherueren oft ghebooghen: daer naer setteden sy een pistolet gheladen met loot op sijnen mondt/ als oft sy t souden af-gheschoten hebben. Ende nu en eyschten sy niet den schat van
goudt

goudt oft siluer/maer den inwendighen schat des
 waerachtighs ende Catholijcks gheloofs vele beter
 ende costelycker / die hy in sijn herte verborghen
 droegh. Ende ghelijck de Paus Leo seght van den
 H. Martelaer Laurentio: Des dupuels sergeanten
 worden ghewapent ende op-gheroept teghen Gods
 dienaer deur twee sackels/ deur de gierigheydt om
 het gheldt te stelen / ende deur de goddeloofheydt /
 om Chyristum te ontnemen. Wat verwondert ghy
 v dat ick segghe dat sy hem wilden Chyristum ont-
 nemen / ghemerckt dat niemandt buyten de heylighe
 Kercke ende t' Catholijck ghelooue Chyristum en
 can hebben oft besitten? Sy hebben dan met een
 bitter verwyjt hem beuolen (ware hy soo stout) dat
 hy nu soude belijden ende upt-segghe t'ghene dat
 hy dick-wils in sijne publike sermoonen teghen
 hen hadde ghepredikt / hem toe-sprekende al-dus:
 Hier ghy Paep / waer is nu uwen stouten mondt/
 ende v groot beroemen? die soo dick-wils op-den
 Predik-stoel met grooter moedigheydt hebt ghe-
 seght / dat ghy deur v ghelooue gheerne de doot
 steruen soudt. Wel-aen dan sprekt op ende andt-
 woordt / oft ghy nu ghereedt zyt die beroemende
 woorden mette wercken te vol-bzenghen ende uwe
 leeringhe mette doot te bevestighen. Hier op heeft
 de heylighe man / deur het teghen-woordigh perijes-
 kel niet versaeft / vzelijck urt gheantwoordt: Ja
 ick / gheerne sal ick de doot steruen deur het Ca-
 tholijck ghelooue / namentlijck deur d'welck ick ghe-
 looue dat het lichaem en bloedt onses Heeren Jesu
 Chyristi waerachtelijck teghen-woordigh is in het
 hoogh-weerdigh Sacrament onder de ghedaenten
 van broode ende wijn. Maer dese belijdenisse des
 gheloofs met claere updzuckelijcke woorden ghe-
 sprokē / anders niet meynende dan dat hy soude ter-

led ser.
 de sācto
 Laurēt.

stondt ghedoodt worden / soo heeft hy met luyder
 stemmen upt-gheroepen / al-soo dat-men't by-naer
 deur t'gheheele Castrel hoorzen mechte : In uwe
 handen / o Heere / beuele ick mijnen gheest. Dan de
 soldart die het pistolet ghestadigh hiel veur sijnen
 mondt / en heeft t' selue niet derren los schieten /
 want Godt sijn handt bedwongh / op dat de ghes-
 tuyghe des waerheydts boort-aen meerder materie
 van patientie soude vinden / ende daer naer meerder
 vergheldinge der glozien ontfanghen. Maer de sol-
 daté deur dese onderwinnelijcke vromigheydt meer
 ghetrucht zijnde / en noch al hopende aen den geldt-
 schat te gheraecken daer sy seer hittigh naer waren /
 hebben eenen anderen middel gheproeft om dien te
 doen wijken. Sy hebben eenen vande Minder-
 broeders sijn coorde af-ghedaen daer hy mede ghe-
 gozdt was / ende d'een eynde hebben sy ghestroopt
 om den hals vanden seluen Heer Doppel / d'ander
 eynde ghewozpen ouer de deure vanden kercker /
 ende hem al-soo met groote crachte op-waerts ghes-
 trocken en weder-om neder-ghelaten / al-soo dick-
 wils ende vele dat de coorde vast slypende hem by-
 naer verwozghde / ende dat hy by-naer sijnen gheest
 gaf. Welende nu in doodts noodt / soo vzaeghden
 sy hem ende praemden dat hy de schatten soude ver-
 raden. Maer al-soo hy van sijn veur-nemen niet af
 en weke / hebben sy hem naer vele andere quellin-
 ghen by-naer doodt zijnde los ghemaectit ende van
 hen laten gaen. De welke allenskens tot sijn seluen
 is ghecomen / ende sijnen adem heeft ghecreghen.
 Maer de kene oft teecken vande coorde daer sy soo
 grouwelijcken mede ghetrocken was (d'welck rond-
 om den hals goedt te merken was) heeft hy als een
 glorieus Confesseur Christi / totter doot toe bliuen
 houden.

CAPITTEL XIX.

Hoe de soldaten de Minder-broeders hebben ghepraemt om geldt van hen te hebben.

DAer naer hebben sy hen ghekeert tot de Minder-broeders/ ende vande armen Christi ghehepscht schatten geldts. Ende hoe wel alle de soldaten wel wiestē dat sy midts hun Orden ende professie gheen ghebruyck noch handelinghe van gelde en hadden/ nochtans den haet met de gierighepdt heeft in hen-lieden verweckt een quaedt vermoeden/ dat de Religieusen inder waerhepdt sulcks niet en warē/ als sy uyt-wendigh ghelietē oft schenen te zijn: maer dat sy met eenen valschen schijn van armoede de menschen bedrogghen/ ende dat sy moelsten eenighe ghemeyne goeden secretelijck besitten/ oft elck apart heymelijck geldt hebben veur hun particulier ghebruyck. Sulcks veur-waer en wasser niemandt onder hen allen/ Godt zij ghelouet. Want de goede toe-siecht daer sy in ghehouden wierden van Pater Gardiaen/ maecte wel datter niemandt en soude hebben derren pepen van heymelijck geldt te hebben: ende oock wierden hen alle noodtelijckheden soo sozghvuldighlijck ende soo ghelijckelijck versien ende aen-ghedient/ dat niemandt oock en soude begheert hebben geldt te hebbē. Maer de soldatē om hē eer te doen belijdē/ soo hebben sy willē hen ondersoek beginnē vande iongste/ hopende dat die midts huone ionghepdt simpelijcker ende opentlijcker op huone vraghen souden antwoerden/ ende lichtelijcker souden swichten deur de tormenten die-men hen soude aen-doen om te doen belijden. Dese dan aen-beerdende/ hebben-se soo vreeselijcken ende onghenadelijcken met vupsten ende palmen gheslagghen/

ghen / dat sy den eenen van hen eenen back-tandt
 uyt het tandt-bleesch gheslaghen hebben / ghelijck
 sy naer-der-handt doen sy vande Martelaers af-
 gheweken was / versheydene personen de lighe
 plaetse ghetoot heeft. Een ander die lecke-broes-
 der was / met dat sy al-sulcke slaghen niet ghes-
 woon en was / heeft met luyder stemmen ende tra-
 nen beginnen te schreyden. Den welcken de Gar-
 diaen ende andere broeders straffen ende vermaen-
 dé tot patientie. Maer al-soo sy deur hunne wreedt-
 heydt hem euen hardelijck sloeghen ende dreyghden
 om dat sy hen den schat ende costelijckheydt vande
 kercke wijlen soude / heeft al weenede geandwoordt /
 dat sy van alle dese dinghē niet met allen en wieste ;
 maer dat de kennisse en sorghe van dese saecken aen-
 gingh den Gardiaen als hunnen ouersten. Doen
 hebben sy gebræghet: Wie is hier de ouerste van dese
 verraders? Daer-om noemden sy hen verraders /
 op dat sy niet en souden schijnen yemanden pijn oft
 mopelijckheydt aen te doen om der religien wille /
 want dat hiel-men t'ene-mael contrarie te zijn de
 Euangelische leeringhe. Hier-om alle die sy om der
 religien wille haetten ende begheerden om den hals
 te brenghen / leyden sy op mis-daedt van verraderije
 ende turberinghe vande ghemeyne wel-vaert / wel
 wetende hoe hatelijck ende leelijck dat sy eenen pe-
 ghelijcken luydt de naem van verrader. Wt des-
 ser oorzæcken verlierende sy hen seluen eenighe lees-
 lijcke seyten / deden hun beste om de selue den ghes-
 meynen volcke wijs te maecken / ten eynde dat sy
 dese ghevanghenen deur gheen andere en souden
 achten als landt-verraders ende doodelijcke vbande
 vande ghemeyne wel-vaert ende liberteyt. All-men
 dan hadde beginnen te roeren vanden ouersten / ver-
 laetende de ionghers / hebben ter-stondt ghegrypen

D. Die-

p. Hieronymum den Vicarius / meynende dat hy
 de Gardiaen was / en hem aen-ghegaen met schre-
 kelijcke dreyghementen. Sy stelden hem eenen op-
 steker opde borste / als oft sy hem een-ganghs soude
 deur-steken / ten ware dat hy den ghehepschten schat
 verriedt. De Vicarius / hoe wel dat hy hē seluen met
 een woort soude hebben connē verlossen upt dat pe-
 rijckel / te weten / verclarende dat hy niet en was de
 ghene dien sy meynden / heeft nochtans lieuer swij-
 ghende in 't perijckel willen bliuen / dan dat hy upt-
 segghende ghelijck 't was / eens anders leuen soude
 in perijckel brengen. Ende dit was een tecken van
 grooter liefden tot sijnen ouersten : ende euen-wel
 wast seer lofbaer dat de Gardiaen aen sijnen Vica-
 rius daer teghen heeft ghetoont / dat hy ter wijlen
 dat de Vicarius stille sweghe ende vast verwacht-
 de den dood-steke / als een goede herder en vader van
 sijne onder-saten niet connende ghelijcken dat hy
 dwaelinghe van persone pemandt veur hem eens-
 ghe pijnē oft verdriet soude lijden / heeft opentlick
 beleden dat hy heur-lieder Gardiaen was. Als sy
 dan hem hebben ghekent / latende den Vicarium
 gaen / hebbe hem als rascende grouwelijcke buyuell-
 dienaers beginnen te tracteren / niet ghelijck eenen
 mensche / maer ghelijck een wilde beeste / iae ghe-
 lijck den snoodtsten moorder vande werelddt. Want
 al-soo heeft hy seluer naer-der-handt secretelijck ver-
 trocken aen eenen goeden vryendt / die ons t'selue met
 noch sommige andere dinghen heeft ouer-gheseght.
 Erst ouer-vielen sy hem met schroomelijcke woort-
 den / daer naer met slaghen / soo vele den eenen op
 den anderen / dat sy by-naer sijn gheheel lichaem ont-
 stucken sloeghen : daer-en-bouen noch met vreesse-
 lijcke dreyghementen / al-te-mael om hem te vren-
 ghen tot het wijlen van den verborghenen schat.

Soo heeft hy met vziendelijcke woorden gheandts
 woordt: Ghy wetet wel dat onse kelcken en kerck-
 kelijcke ornamenten op dit Casteel ghebraght zijn/
 daer ick oock niet aen en wijsele oft ghy hebt-se wel
 weten te vinden. Anders veur-waer en hebben wy
 gheenen schat/maer ghelijck wy arm zijn/soo heb-
 ben wy tot noch toe gheleest bande ael-moesten die
 ons bande goede menschen ghegheuen zijn. Soo
 verre daer yet ouer-gheschoten is / dat en wete ick
 niet waer't wesen magh. Want ghy-lieden oock
 wel wetet / dat t'geldt / d'welck ons veur al-moeste
 wordt toe-gheschickt niet en passeert deur onse han-
 den / maer deur handen van eenighe wereltdijcke
 personen. Hier op hebben de soldaten gheandts-
 woordt: Ghy Monick / ghy liegher aen. Maer
 den heylighen man / naer dese sijne eerste andtwoor-
 de / als waerachtigh / recht uyt / ende redelijck / en
 hebben sy voort-aen met gheene drepghementen/
 slaghen / oft eeniger-hande perssinghe sijns lichaems
 ronnen bedwinghen / dat hy een woordt meer spre-
 ken soude: Want hy eens veur al simpelijck ende
 opentlijck de waerheydt hadde gheandtwoordt.
 Want hy inder waerheydt noyt en hadde schatten
 vergadert / noch oock doen vergaderen om te ver-
 sien de noodelijckheden van sijne broeders oft het
 clooster veur eenen langhen tijdt. Het welck oock
 wel wijselijck ende naer-volgende sijn professie was
 ghedaen. Want hier deur is verhoedt gheweest/
 dat hun vpanden de ketters niet vinden en souden
 eenighen schat om te nemen ende qualijck deur te
 brenghen: ende niet eenen wierdt ont-nomen de
 oorlaecke van quaedt vermoeden / d'welckmen
 niet sonder groot schandael soude moghen op-ne-
 men hebben / waer't laecke dat-mien-groote schat-
 ten gheldts hadde gebonden byde ghene die de
 euang

euangelische armoede soo hooghelyck ende son-
derlinghe hadden belouet.

CAPITTEL XX.

Hoe sy den Gardiaen hebben ghepijnt ende
gheworcht ouer doot.

ALs dan de soldaten niet een woort ant-
woort en consten van hem ghecrighen op
t'ghene dat sy vzaeghden/ soo hebben sy hem onghes-
nadelijck ghetrocken om te gaen hanghen. Ende
hoe wel dat sy onder-tuffchen seyde: Ghy en derft
my al-dus niet trecken / ick sal gheerne van selfs
gaen: nochtans sy-lieden hem euen ombelesdoelijck
handelende / hebben oock sijn coorde/ daer sy naer-
volghende sijne Orden mede ghegordt was/ om sijn
hals ghedaë / ende hem al-soo ghebonden her-
waerts ende derwaerts ghetrocken tot dat sy gheco-
mē sijn aende deure vandē kercker/ daer sy hem wil-
den gaen hanghē / ghelijck sy coorts te veuren H. Ni-
colaes Poppel hadden ghedaen. Hebbende dan de
coorde daer des Martelaers hals mede ghebonden
was ouer de deure gheworpen/ hebben sy met groot
gheweldt hem vander aerden op-ghetrocken: maer
als sy de coorde langh vast hielen metter handen/
soeckende ergheringhs eenen naghel oft stock oft pet
om de coorde vast aen te maecten / soo is ter wijlen
sijn lichaem neder gheresen mette voeten tot opder
aerden/ en weder-om vande rouwe menschen mette
coorde op-ghetrocken: ende in dese veranderinghe
wierdt de pijn met het leuen vanden heylighen
Martelaer verlenght / ende de doot uyt-ghestelt/
die sy seer begheerde veur de heylighe Kercke Chri-
sti te steruen. De soldaten dan als sy de coorde die

deur t'ghewicht van het lichaem hen ontrefse dick-
 wils op-trocken/ ende niet en bonden waer aen vast
 maecten / hebben achter-naer eenen eycken stock
 inde deure ghesteken / ende de coorde daer aen ghe-
 bonden. Maer het is ghebeurt dat de coorde deur
 het ouer ende weder wijuen deur-ghesleten ende
 ghebroken is / ende het lichaem met eenen swaren
 val opde aerde ghevallen. Al-soo lagh de heplighe
 man inder aerden met neder-hangghenden hoofde/
 sonder eenigh teecken van leuen / ende t'eene-mael
 ouer doodt. De soldaten quamen om te besien oft
 hy dock waerachtelyck doodt was / sy richtede hem
 op / ende stelden hem als sittende metten rugghe te-
 ghen den muer. Daer naer / t'zij uyt spot om dat
 sy meynden dat hy nu heel doodt was / t'zij om sijn
 doodt te beter te onder-soecken / d'welck sy deur pij-
 ninghe meynden alder-best te doen / hebben met een
 brandende keersse ghebrandt sijn veur-hoofdt / het
 sop sijn hoofds / sijnen mondt / sijn wanghen / sijn
 pozen / sijn kinne / sijnen neuse. Ende oock (o groo-
 te grouwelijckheyt!) de blamme inde neul-gate ges-
 steken om den domp inde hersenē te doen op-treckē.
 Noch en was dit niet genoegh. Sy hebben hem den
 mondt met gheweldt open ghedaen / en mette bran-
 dende keersse daer inne gestekē / de tonge en alle t'ge-
 hemelte al-soo ghebrandt / dat hy van dier tijdt af
 sijnen smaeck verlozen hebbēde nauwelijcks in eeni-
 ghe spijse oft dranck en heeft connen smaeck ghevin-
 den. Want s'ander-daeghs als de mede-broeders
 hebbē ghesien hoe sijn tonghe en gehemelte vol bley-
 nen en leer deerlijck gestelt was / is kennelijc genoegh
 gewordē hoe leelijck dat hy van dese rouwe mensche
 ghetraecteert was gheweest. Al-doe oock sehene sijn
 aen-siecht deur den brandt t'eene-mael mis-maectt/
 des-gelijcks het veur-hoofd en de wangen / de wijn-
 brauwen

vrouwen af-ghebrandt / want sy de brandende
 heerse op sijn toe-gheslotene ooghen oock ghesteken
 hadden / wesende seer deerlijck ende druckelijck om
 sien / ende ghenoech ghetuyghende deser menschen
 wreedtheydt . Daer-en-bouen den hals die soo
 langhe mette roorde ghestrikt was gheweest / was
 heel op gheswollen / ende blauw / ende daer de roorde
 meest ghewezen hadde was heel roodt ghelijck
 een roode strepe / endet 'vel af. Waer van hy voort-
 aen tot sijn doodt toe in sijnen hals heeft de tecke-
 nen behouden / midts-gaders oock de teckenen van
 de brandinghe inde plaetsen bouen verhaelt . Van
 de soldaten naer al-soo vele pijnen hem aen-gedaen
 gheen tecken van leuen aen hem connede ghemerck-
 ken / hebben hem doen versmadelijck heel ter aerden
 gheworpen ende met voeten ghestooten / ende als
 heel doodt laten ligghe / wegh gaende ende seg-
 ghende : Ten is maer een Monick / wie salder naer
 talen ? Noch oock veur-waer de andere ghevanghe-
 nen / veur wiens ooghe dit al-te-mael ghebeurde / en
 lieten hen anders niet veur-staen dan dat hy nu
 ouer-langhe verscheeden soude sijn gheweest. Ende
 sonder twijfel soude de glorieuse Martelaer des Hee-
 ren al-daer onder dese moordadige handen de doodt
 ghestozuen hebben / want hy nu seer langhe ende
 bouen menschen ghewoonte hadde ghelegen sonder
 ghevoelen ende verstandt / ten ware gheweest dat
 Godt de Heere goedt gebondē hadde hem noch wat
 langher in d'leuen te bewaren / ten eynde hy soo deur
 openbare belijdinghe des Catholijcks gheloofs / als
 deur t'verdriaghen van meerder spijt ende swaerdere
 tormenten gheproeft ende ghekent wesende / soude
 meer vermaert moghen worden: oock mede op dat
 sijne mede-ghesellē / die niet alle te samen euen sterck
 oft blytigh en waren om het martyrie te lyden / sou-
 den

heydts en hebben gheen onwaerachtighen noch
 onsekeren lof van doen / welcker deughdt al-soo ex-
 cellent ende weerdigh is / dat wy ons oock heel on-
 bequaem gheboelē / om behoorlijck naer haer weer-
 de te prijsen alle de seften die ons als waerachtighe
 ende sekere bekent zijn . Men seide dat de gheban-
 ghenen desen eersten nacht naectt upt-gheschudt
 ouer hun gheheel bloot lichaem met beull-roeden
 grouwelijck ghegeesselt waren gheweest. Het welck
 kennelijck ghenoech is niet ghebeurt te wesen / hoe
 wel het ghelooelijck is dat de Geusen al-soo veur-
 ghenomen hadden te doen / om dat sy de roeden en-
 de leeren om te pijnighen al ghercedt hadden. Men
 hadde s'daeghs te veuren busselen met roeden op
 t' Casteel sien draghen: ende daer upt is dit ver-
 moeden ghesproten / dattet al-soo gheschiedt moeste
 wesen. Maer waer-om dattet niet ghebeurt en is/
 dat wetet Godt de Heere / die de willen der menschen
 in sijne handt heeft. Sommighe hebben ghemeynt/
 dat-men P. Nicolaes Pieck onder sijn andere pijn-
 nen een tecken des crupces upt schamperheydt met
 een mes in't veur-hoofdt soude ghesneden hebben.
 Maer dat en connen wy oock niet verclaren / den-
 kende dat de oorzaecke van dese dwalinghe magh
 gheweest zijn / om dat sijn veur-hoofdt ghequetst
 zijnde / t'zij veur het vallen opder aerde doen de coorz-
 de in stucken brak / t'zij veur het branden vander
 keerssen / was met eenen doeck verbonden / dat daer
 upt eenighe Godt-vzuchtighe menschen sulck ver-
 moeden hebben gherregghen. Niet vele gheloo-
 weerdigher en is t'ghene dat een ander seide / ick en
 wete niet upt wat oorzaecke / dat hy t'crups soude
 ghehadt hebben niet in't veur-hoofdt maer inden
 neck. Dan ons veur-nemen is in onse Historie niet
 te verhalen eenighe onsekeren dinghen daer de men-
 schen

schen naer gheraden hebben / maer alleenelyck ghe-
 trouwelyck vertellen de dinghen die ons bekent ghe-
 noegh zyn / oft die wy van bequame ghelooft-weer-
 dighe ghetuyghen ontfanghen hebben. Want ick
 heb my al-tijdt laten veur-staen / dattet seer qualijck
 ghedaen ende eenen Christenen schryuer onbetame-
 lijk is / te willen de saecke vande Catholycke Ker-
 ke / die daer is een colomme ende vastighepdt des
 waerhepdtis / voozderen met versierde oft onsekere
 verhalinghen. Daer-om en can ick my niet ghe-
 noegh verwonderen van het veur-nemen niet seer
 op-recht / soo my dunckt / van eenen sekeren persoon /
 die ouer vele iaren een elcyn Hystorie heeft laten upt-
 gaen van dese onse Martelaers / die oock naer-ber-
 handt te Napels in Italien her-drukt / ende als
 waerachtigh ende ghetrouw vele treffelycke man-
 nē inde handt ghestekē is / en ick weder-om nu cozts
 tot Inghel-stadt in Duydt-landt her-drukt hebbe
 ghesien : inde welke hy onder andere fouten van
 saecken die ick bevunde van hem niet waerachtigh
 verhaelt / die heerlycke belijdinghe by H. Nicolaes
 Poppel ghedaen / als wy hier veuren verhaelt heb-
 ben / heeft met veranderinghe van naeme eenen an-
 deren toe-gheschreuen die't hem belieft heeft. Welc-
 ke faute naer hem ghevolght heeft de ghene die in't
 iaer 1582. tot Parijs heeft upt laten gaen de Kerck-
 kelijcke Hystorie vande Martelaers des Ordens van
 S. Franciscus. Ick veur-waer (op dat niemandt
 en twijfele) ven vande waerhepdt van dit stuck se-
 kerlyck ghenoech onder-richt / niet alleen deur het
 getrouw verclare van mynen eyghenen broeder die
 t'selue ghehoort ende ontfangē heeft upt den mondt
 van H. Lenard den Pastoor / ter tijdt doen hy (ghe-
 lijk wy noch segghen sullen) een luttelken tydtis
 upt de ghevanghenisse los ghelaten zijnde / met sijne
 vzienden

vrienden heeft vjelijck moghen spreken: maer oock deur't vertellen van sommighe andere/ die aldoen daer seluer teghen-wozdigh waren/ ende naerder-handt upt-gheraecht zijnde/ t selue eenbuldighlijck als upt eenen mondt hebben verclaert. Wande welcke een is gheweest D. Pontus van Heuter Canonick van Szcom/ een gheleerd man/ die achter naer deur sijne boecken die hy ghemaecht heeft wel vermaerd is worden / ende nu onlanghs ouerleden/ die de saccke met Duytsche verckens beschreuen heeft. Maer laet ons keeren tot onse redene.

CAPITTEL XXII.

Hoe de Gardiaen tot sy-seluen ghecomen is.

NMer-de-mael dat de Geusche soldaten/ ghelijck wy gheseght hebben / upt den kercker zijn gheschepden / soo is D. Nicolaes Dieck / die soo wel sijne mede-broeders als de soldaten meynden doot te zijn / ten lesten tot sijn seluen ghecomen / niet sonder groote verwonderinghe van hen allen. Ende als sy hem een wepnigh hadden ghelaeft naer dat den tijdt ende stontd toe-liet / heeft sijn sprake wederghereghen / ende D. Hieronymum den Vicarium met de andere broeders / ende allen de mede-ghevanghenen al-dus toe-ghesproken: Ick / beminde broeders / deur de staute ben soo seer buypen my seluen gheweest / dat ick niet met allen en hebbe ghevoelt van t'ghene dat aen my oft omtrent my gheschiedt is. Ende / och oft het Gode den Heere gheslieft hadde dese mijne siele te ontbinden vande banden des lichaems / en by hem te ontfanghen! Maer want het hem al-soo niet en heeft ghelieft / soo moet gheschiede al dat hy met my heeft geschickt te doen. Daer-en-tusschen soo verclare ick u-lieden / dat de
pijne

pijne van ghehanghen te worden/ niet soo seer swaer
oft onberzagheleijck en is/ ghelijck ick selue nu met-
ter daedt hebbe gheproeft. De pijn is cleyn ende seer
cort/ ende daer naer volghet ter-stondt het beswij-
ken van t' verstandt ende sinnekens. Deur welke
corste ende lichte passie sullen wy comen tot het eeu-
wigh ende saligh leuen/ ende tot de onverderuelijcke
croone/ die deur ons inden hemel bewaert wordt:
al-soo dat wel blijkt/ hoe dat het lijden van desen R. om. g.
tijdt niet weerd ghenoegh en is der toe-comender
glorien die in ons sal gheopenbaert wesen. Met dus-
danighe woorden troostede sijn mede-ghesellen de
heylighe Confesseur Christi/ iae die nu een waer-
achtigh Martelaer was/ soo vele als in hem was/
maer deur den wille Godts al-noch in't leuen be-
waert teghen sijn meyninghe/ op dat hy sijn broe-
ders tot het uiterste des stryds toe gheduerighelijck
soude stercken ende couragie gheuen/ soo deur d'ex-
empel sijner sterckhepdt/ als deur de woorden sijner
vermaninghe. Als nu dese droeve nacht ouer was/
inden welcken de dienaers der duyfstermissen soo vele
wercken van hunnen Prince der duyfstermissen/ te-
ghen de dienaers Godts hadden voordt-ghestelt/
sijn s' moeghens broegh eenige van hen weder-om
tot den kercker ghecomen een byl met hen bren-
ghende/ op dat sy het lichaem vanden Gardiaen
(d'welck sy deur doodt hadden laten ligghen/ ende
anders niet en meynen dan doodt te wesen) souden
in stukken deylen/ ende de stukken aende poorten
vander stadt op-hanghen: ghelijck-men ghewoo-
nelijck is te doen tot een openbare schande aen ver-
raders van steden oft landen naer dat-mense ter
doodt heeft ghezaght/ want sy begheerden dat dese
met sijn mede-broeders deur sulcks van eenen pe-
ghelijcken soude gheacht worden. Maer al-soo sy
hem

hem teghē hun meyninghe vonden noch leuende te zyn/ eerst verwondert zynde / hebben daer naer den crancken man weder-om met onbehoorlycke manieren gaen kneuelē/ hem met voeten te stooten daer hy ter aerden sat / op synen buyck ende syde met de versenen stootende/ ende onder-tusschen segghende: Leeft de Monick noch? leeft hy noch? ende met andere ongheschickte woorden en wercken hem quellende: hoe wel dat sy hen veur die reple hebben bedwonghen van hem de doodt aen te doen. Dit zyn dan gheweest de seften vanden eersten nacht/ die wy nu verhaelt hebben.

CAPITTEL XXIII.

Van t'ghene dat den tweeden en anderē volghende nachten den ghevanghenen wierdt aenghedaen.

DEn anderen nacht / als weder-om de soldaten droncken zynde met ghedruys inden kercker quamen gheloopen / soo was by hen een Drielsche Capiteyn gheheel sat / de welcke naer vele vileynigheyt die hy met syn mede-ghesellen teghē de Priesters ende Religieusen upt-sprak / willende een Turckisch seyt gaen aen-richten / heeft ghelegh: Ick wil dat ghy my al-te-mael/ v een veur v ander naer/ v kaken op-blasen sult. Ende beginnende van eenen Minder-broeder / voordel-gaende totte andere/ heeft hen elcken twee oft drij kaeck-flaghen ghegheuen/ met al-sulcken crachte dat den sommighen het bloedt upt-sprongh upt den mondt ende tanden/ den sommighen upt den neuse/ den sommighen oock upt hunne ooghen / ende dat sinorghens broegh hunne wanghen ghelwollen waren/ ghelijck de ghene die de trompetten blasen. Van dese

dese wreedttheydt en hebbender maer een oft twee
 by gheweest / de welke om niet ghesien te worden
 hadden hen gheborghen in een klyck gat dat inden
 muer was / daer-men het gheschut deur schiet / op
 dat sy al-soo een luttel tijds t'gheweldt van dese
 boose menschen souden moghen onslaghen zijn.
 Maer een ander die van alle pynen ende op-val seer
 verbaert was / ende daer deur totte glorie der mar-
 tyrien niet en is gheraecht / heeft desen barbarischen
 mensche sijnen neue ghenoemt / ende hem met eenen
 ouer-ghegheuen alle t'gheldt dat sy noch by hem
 hadde / ende sijnen dupin gherust / ende is al-soo van
 swaerder perflinghe onslaghen gheworden. Alle
 d'andere hebben de af-grijfelijke ongheschicktheydt
 van desen mensche moeten verdraghen. Ende de
 selue heeft in sijn schoon feyt sulck behaghē gehad /
 dat sy s'ander-daghs ten hursle vanden Schoutet
 ouer mael-tijdt wesende / daer van hem grootelijck
 heeft beroemt. Sulcke ende dier-ghelycke stucken
 wierden by-naer daghelijckx bande soldaten teghen
 de ghevangene voozdt-ghestelt / besonder s'nachts /
 als sy vande auondt-mael-tijdt sat en vol op-staen-
 de / met de alendigheyt vande arme ghevanghe-
 nen als met een ghenoeghelijck spel hen sochten te
 recreeren ende vermaecken. Ende som-tijds ghe-
 schiedde het als den eenen hoop van dese pot-bocuē
 met al-sulcken spel verlaedt was / oft om beter te
 segghen vermoedt (want t'schene dat sy noyt en con-
 sten ghenoegh verlaedt worden) datter een ander
 partje ouer-quam om oock hunne personagien te
 spelen. Jae soo wanneer alser eenighe nieuwe ga-
 sten op't Casteel quamē / dit was d'eerste vermaeck
 dat de soldaten tot hunner vereeringhe hen aen-de-
 den / hen by de ghevanghenen te leyden om hunnen
 moedt ende ooghen te verlaeden deur heur-lieder
 alenden /

alenden / verwoyt / ende bespottighen aen te sien /
 ende soo verre sy opt in veur-gaende tijden vande
 ghevanghenen yet hadden gheleden / dat sy hen al-
 daer met woorden ende wercken souden moghen
 wyken / ghelyck't hen believde. Het is ghebeurt
 onder andere datter een Walsch soldact inre-gheco-
 men is / om met den ghevanghenen te spotten. De
 welke als een Walsche Winder-byoder (die te we-
 ten / die naer-der-handt de croone der martyrien
 leelyck verlozen heeft) ghekent ende ghemerckt had-
 de dat sy een Wael was / lopende veur het op-siecht
 van hun ghemeyn vader-landt ende tale eenighe
 beleefthepdt te ontfanghen / heeft in't Walsch ghe-
 seght: Ick ben uwe landts-man. Waer op de soldact
 andtwoodde: Ist waer? ende met eenen eyschen-
 de een mes / dreyghde hem de mannelijckhepdt af te
 snyden / leggende vooydt: Om dat ghy myn landts-
 man zyt / sal ick u op-hanghen. Ende om oock
 wat met de wercken te doen / heeft hem met het mes
 een schrabbe in't aen-siecht ghegheuen. Nocht soo
 wierdtter een ander goddeloos ende onmenschelijck
 stuck aen-gheacht. Want dese wreede rouwe men-
 schen comende totte Religieuze Priesters / die midts
 hunne ouderdom de aller-eer-weerdigste schenen /
 vielen uyt spot op hun knien veur hen-lieden / als
 oft sy naer t'ghebruyck der heyligher Catholycker
 Kercken hun sonden souden biechten / ende blaesden
 in hunne ooren eenigher-hande woorden. Welcke
 spottighe sy ter-stondt verkeerden in open-bare
 wreedthepdt / want sy begonsten de goede weerdige
 oude mannen met palm-slaghen in hun aen-ghe-
 siecht en met vuytten op't hoofd seer onghenadelijck
 te slaen / sonder eenigh op-siecht te nemen op hunne
 weerdighe grise hoofden / achter-volghende t'ghe-
 ne dat de Propheete Jeremias beclaeght: *Wur der*
Prie-

Bylesteren aen-siechten en hebben sy hen niet gheschaeint / noch der ouderen en hebben sy niet ontfermt. Een vande seligheusen Wilhardus genoemt / by-naer stock oudt wesende / andtwoordde op elckē slaggh: Deo gratias: dat is / Godt zij ghelouet / oft Godt loon't. Want hy dochte by sy-seluen / datmen hem gheene meerdere wel-daedt en conste bewijzen om de glorie der eeuwigher salighepdt te vercrighen dan t'ghene dat Godt deur hen-lieden hem bewese / dat hy veur de Christelijcke Catholycke religie vermaedheden ende slagghen soude lijden. Dit beneficie Godts heeft eer-tijds bekent de glorieuse Martelaer Christi Ignatius / als hy seyde / dat de booshepdt vande soldaten die hem pijnighden / was sijn onder-wijs ende leringhe. Dat heeft oock bekent de heylighe Cyprianus / de welcke als nu het vonnisse des doodts ouer hem ghelesen was / dit selste woordt uyt den seluen gheest heeft eens ghesproken / d'welck dese nieuwe Martelaer soo dick-wils her-haelt heeft als hy gheslagghen wierdt. Dese selue weerdighe Patcr van renen anderen boeue die al-sulck een spottighe bierchte teghen hem dede / ghevraeght zijnde / wat hy op sijn bierchte andtwoordde / heeft geselegt: Ick sal Godt de Heere veur u bidden. Veur-waer een heylighe ende wijse andtwoorde: want hy wiste wel dat de desperate sieckte der sielen daer dese mensche mede bevanghen was niet gheen bequamer remedie en soude connen ghenesen worden / dan deur een ghestadigh ghebedt van eenen rechtveerdighe mensche tot Gode. Maer de Geulche soldaet deur dese andtwoorde als rasende gheworden zijnde / heeft gheleght: Soudt ghy veur my bidden? Ende heeft eens-ganghs begonst ghelijck een wilde beeste seer grouwelijck den goeden ouden man te ouer-vallen / vuysten ende palmslagghen

ghen te gheuen / ende ouer al slaen ende stooten / dat hy hem by-naer vermoordde. Want de boos-wiercht verlaeckte het ghebedt vanden rechtveerdighen / ende ghelijck de uyt-sinnighe siecke / tracteerde synen medecyn als synen vyandt / ende nam veur groote cleynigheyt ende iniurie / dat-men hem remedie presenteerde teghen syn siecke. Ende euenwel en sprak de tonghe vanden Godtvuchtighen ouden vader anders niet dan: Deo gratias, Godt zij ghelouet. O veur waer gheluck-salighe man / tot alle slaghen al-soo bereedt / ende teghen alle iniurien der booser menschen alleen met den schildt der patientien ghewapent / de welke als een waerachtigh naer volger der Euangelischer volmaechtheyt achter volghende syn professie / niet alleen gheen wrake en begheerde / maer oock wenschte sijne vyanden goet dat sy niet weerdigh en waren / ende gaf Gode ghetrouwelijck danck die hy wel weerdigh was. Dit sal ghenogh wesen vande eerste pijnighen die s'nachts den Martelaren wicpen aen-ghedaen.

CAPITTEL XXIIII.

Hoe Heer Lenaerd de Pastoor uyt de ghevanghenisse ghelaten wierdt.

ND bereyecht t' verbolgh van onser Historie / dat wy sullen verhalen van Leonardo den oudsten Pastoor / hoe ende uyt wat oorsaecke dat hy uyt den kercker los ghelaten / ende met wat bedroghe ende meyn-eedigheyt hy daer weder-om in-gebraght is. Op den lesten dagh Junij / welck was den dertien dagh naer dien eersten nacht als de ghevanghenen alder-grouwelijckste gepijnicht waren geweest / soo worden gheleydt naerder galghen / die in t midden

den vande merckt versch op-gericht was / twee Catholijcke borghers van Gorcom / Dierick Bommer ende Arnout de Coningh : de eene om dat hy van uyt t' Casteel de Geusen deur-by varende Kielck-roo- uers ende Kerck-dieuen hadde naer-gheroepen / ghelijck wy te veuren gheseght hebben : de andere om dat hy inden naem vanden Coningh inde om- liggghende plaetsen eenighe soldaten hadde op-ghe- nomen ende aen-gheschreuen / alle-beyde Gode en- de hunnen Coningh upter herten toe-ghedaen. Als- doen heefter pemandt verlocht aen Marinum den Capiteyn van t' Casteel / dat hy H. Lenaerd soo lan- ghe soude willen uyt de ghevangnisse laten comen / tot dat hy dese twee verwesene (wiens Pastoor hy gheweest hadde) moghte ter doot uyt-leyden / en- de hen goede vermaninghen in hun upterste gheuen. Het welck seer lichtelijck vercreghen wierdt / deur- de andtwoorde van Marinus : Laet den eenen Pa- pouw den anderen gheleyden. Als dan H. Lenaerd dese twee ter plaetsen der Justitie soude leyden / soo zijn hem naer-ghevolght seer vele Catholijcke bor- ghers vande twee schutterl-gulden die binnen Gor- com waren. Onder de welke sommighe met vele tranen hebben te kennen ghegheuen hunne affectie die sy droeghen tot hunnen Pastoor. De welke hy van sijner sijden naer het toe-laten des tijds ghe- troost heeft / ende hen upter herten bedanckt van al- sulck een goetd-grondigh ende toe-ghedaen herte tot hem / verclarende dat hy dese hunne hertelijck- hepdt achtete deur een groot wel-daedt / al waer't dock al-soo dat hy niet verlost en wierdt / maer de doot moest steruen. Voordt-aen Marinus / want sijn begeerte was yghelijcken te belieuen / op dat hy de ouerighepdt van t' Casteel met ionste van huu- allen moghte behouden / heeft de borghers (die om

G 3

hunnē

hunneren Pastoor leer bedroeft waren) al-dus toes
ghesproken: Hebt goeden moedt / borghers / uwe
Pastoor en sal niet steruen: want hy sal syn ghes-
sintheydt veranderen / ende sal nu voort-aen an-
ders gaen prediken. D'welck H. Lenaerd hoorende/
heeft ghelegh: Gheens-sins veur-waer. Ten
sal nemmermeer gheschieden (in-dien't Gode be-
lieft) dat ick anders sal leeren dan ick tot noch toe
hebbe gheleert: maer weder ick noch leuen magh/
oft dat ick steruen moet / sal al-tijdt (ghelijck ick tot
noch toe ghedaen hebbe) leeren het puer louter Gods
woordt. Ende keerende syn redene totte borghers/
seyde: Maer ick bidde ende vermane u-lieden / be-
minde borghers / dat ghy in't ghene d'welck ghy
van my uwen Pastoor hebt gheleert / totten lesten
adem des leuens stantachtigh ende onberoert wilt
blijuen / Godt gheue watter ter werelddt n'y oft
u-lieden daer-om ouer-quame te lyden. Daer naer
siende dat dese twee patienten die ter doodt souden
gheleydt worden / upt menschelijcke ghesintheydt
een wepnigh verschroomt waren veur al-sulcke be-
schamelijcke ende onder den menschen versmadel-
ijcke doodt / anders-sins bereedt ghenoech om veur
het ghelooue ende de rechtveerdigheydt te steruen
(ghelijck sonderlingh bleke upt de vlytighheydt / aen-
ghesiecht / en woorden vanden veur-seyden Dierick
Bonmer) soo heeft hy hen al-dus met syn exem-
pel ghetroost ende vermaent. Zijt sterck van moede:
t is nu u-lieder keer om te lyden / morghen by-
sauturen sal t mijne keer worden. De selue pijn-
ne / de selue schande / de selue doodt staet my oock
te verwachten. Ende als sy ter leeren op-gaen sou-
den / bracht hy voort de ghelijckenisse vande leere
die eer-tijds de Patriarch Jacob hadde ghesien op-
ghericht totten hemel toe / daer de Engelen op-
clommen

clommen ende af-daelden. De selue Engelen (seyde
 hy) daelen nu oock neder tot u-lieden / om u-lieder
 patientie aen te sien ende te helpen: met de welcke
 ghy-lieden oock haest sult op-waerts varen ten he-
 mel / om al-daer de croone der seluer patientien die
 u-lieden bereydt is te ontfanghen. Met dese ende
 andere dier-ghelijcke woorden heeft de goede herder
 niet op-gehouden sijn schaepkens ten Nagh ghe-
 leydt zijnde te verstercken / tot dat sy deur-roimen
 zijnde den gheluck-salighen strydt / inden welcken
 sy veur de rechtveerdigheyt arbeydende / teghen de
 rechtveerdigheyt wierden ghestraft / hebben Gode
 hunnen gheest ghegheuen. Ende veur-waer ick en
 binde niet waer-om dat wy den veur-ghenoemden
 Dierick Bommer souden uyt-sluyten uyt het ghe-
 tal der hepligher Martelaren / ghemerckt dat hy
 deur de handen der goddeloosen is ter doot ghe-
 bracht / niet als een quaedt-doender / maer als een
 Catholijck / noch inder waerheyt als een die qua-
 lijck ghesproken hadde / maer als een bij-moedigh
 berisper van hunne ongoddelijcke boosheyt. Het
 welck ghemerckt wy bebinden oock ghedaen te heb-
 ben sommighe heplighe Martelaers / als inde Werc-
 ken der Apostelen Paulum / als Andream / Lau- A&. 23.
 rentium / Sebastianum / Agatham / Faustinum
 ende Iouitam: uyt wat redene sullen wy twijfelen /
 oft het wel ende Christelijcken van desen man ghe-
 daen is / teghen al-sulcken op-roerighen ende meyn-
 eedighen hoop van zee-roouers? Soo wy oock niet
 en hoeuen te twijfelen oft de veur-seyde Arnout en
 behoort onder t'selue ghetal aen-gheteerkent te
 worden / aen-ghesien dat hy veur de rechtveerdig-
 heyt de pijn ende de doot verdraghen heeft. Met
 dese twee wierdt met eenen ter galghen gheleydt
 de sone vanden veur-seyden Dierick (die wy te veur-

ren verhaelt hebben dat met sijnen vader apart was ghevanghen ghesfelt) bereedt om met soo groote couragie de doodt te steruen als sijn vader / dien hy in den peuer veur de Catholijcke religie wel ghelijck was. Want doen ter tijdt als hy naer sijnen vader wierdt uyt-gheroepen uyt de andere ghevanghenen/ gheerne sijnen vader volghende / seyde met luyder stemmen: Godt zij ghebenedijdt. Maer als hy ghelepdt wierdt / is van eene Catholijcke maghet die hem ten houwelijcke heyschte verbede ende verlost/ bliuende niet-te-min voozdt-aen vol-herdigh leuen met sijn huyl-vrouw in't selue Catholijck gheloo-ue daer hy om in perijckel was gheweest. Dit ghesdaen zijnde/wilden de soldaten den Pastoor wederom naer t' Casteel leyden. Maer al-soo de bozgers teghen-riepen dattet niet en soude gheschieden/ is hy ghelepdt gheweest op't Stadt-huys / al-waer hem bevolen wierdt van Marino ende den Magistraet/ dat hy het woordt Godts louter ende op-recht soude predike. Welck hy hen belooft heeft te doe. Daeren-bouen hem verbiedende/ dat hy voozdt-aen geen Misse meer doen en soude / hebben hem toe-ghelaten vryelijck inde Stadt te moghen woonen / behoudelijck dat hy uyter Stadt niet en soude moghen gaen sonder passe-port-brief. Die de principaelste waren inde Wet met dit verbodt niet te vreden zijnde/ hebben den seluen H. Lenard met eede willen verbinden / te witen met hun quaedt op-set daer-op toe-legghende/ dat een man van sulcker autoziteyt/ ende treffelijcke predicant/ deur al-dus-danighē eedt vast-ghemaect zijnde/ niet en soude connen ontcomen / ten minsten het vermoeden ende suspicie/ dat hy enmiers naer den uyt-wendighen schijn vande vrese verwonnen met her-liede soude aen-ghespannen zijn. Welcke loose trecken hy seer wel verstaende/ heeft

heeft sijne redenen veur-gheschoten waer-om dat hy niet en wilde met sulcken nauwen bandt gebonden worden. Waer veur gheschicdt is dat de Magistraet veur goedt ontfanghen heeft sijne bloote simpele belofte van sonder passe-port nerghevinghs uyt de stadt te vertrecken. Hebben hem hier toe noch bevolen dat hy op onser Vrouwen Besoekinghe dagh (de welcke volghde naer den eersten dagh) open-baerlijck soude prediken / segghende : Ghy wetet wel hoe ghy voort-aen sult moeten prediken. Waer-op hy heeft gheandtwoordt: Ick wete veurwaer seer wel hoe dat ick prediken moet / ende dat sal ick metter daedt toonen. Hier op is hy ontslaghen vande Magistraet naer huys ghegaen. Alwaer hem ter-stondt heeft comen besoecken de neue vanden Gardiaen / aen wien hy (naer veur-gaenden eedt van secrete te houden veur eenen tijdt heeft vertelt sommighe principaelste stucken die inde ghevanghenisse waren omme ghegaen / ende namientlijck dat wy te veuren verhaelt hebben van H. Nicolaes den Pastoor / ende van sijn stantastighe belijdenisse van het hoogh-weerdigh Sacrament des outaers / segghende daer by : Mijne Nicolaes is een waerachtighe Martelaer. Hy was hem ghewoon al-soo te noemen / sijnen Nicolaes / om dat hy langhe hadde sijne hulper ende als discipel gheweest / ende nae-der-handt sijn mede-gheselle in't Pastoorschap te bedienen. Ter seluer tijdt zijnder oock sommighe andere vande ghevanghenen naer veur-gaende groote neerstighe beloopinge van hunne vzienden ende maghen verlost gheweest / te weten die niet soo seer inden haet wesende vande Geusen / gherantsoeneert moghten worden / nochtans niet sonder groot geldt / ende op borghe dat sy sonder oxford de stadt niet en souden verlaten. Oock had-

de D. Nicolaes Dieck behaluen sijne moeder noch
 Drij eyghene broeders/ twee susters/ ende vele andere
 maghen / die alle te samen schier van t'beginsel sij-
 ner ghevanghenisse neerstelijck hebben ghesolliciteert
 om sijne verlossinghe . Maer als sy naer-der-handt
 verstonden dat hy gheent-sins hem en soude laeten
 verlossen/ t'en ware dat oock t'gheheele gheselschap
 van sijne mede-broeders ontslaghen wierdt / soo
 hebben sy oock veur hen allen beginnen te spreken :
 maer sy en hebben niet met allen op-gedaen : eens-
 deels om dat de Geusen daer teghen waren / die een-
 nen sonderlinghen haet droeghen teghen de Monic-
 ken / eens-deels om dat de sollicitanten onder hen
 niet wel ouer een en quamen / ende datter sommi-
 ghe waren van de principaelste vander stadt die met
 groote neerstigheydt arbeydde om sommige andere
 upt de ghevanghenisse te verlossen/ die hen de saecke
 vande Keligieusen/ als te seer slecht ende versmade-
 lijck / niet en wilden aen-trecken.

CAPITTEL XXV.

Hoe de neue vanden Gardiaen vercreghen heeft
 eenen Chirurgijn veur de ghevanghenen.

HEt is ghebeurt op den seluen daghe als Heer
 Leonardus ontslaghen was/ dat een Catho-
 lijck man ghenoeemt Clemens Calue meester inde
 vrije consten/ die D. Nicolaes Dieck van bloede be-
 stondt / betrouwende opde vriendschap van Mari-
 nus den nieuwen Gouverneur / op't Casteel gheco-
 men is. Den welckē als D. Nicolaes upt den kercker
 deur de traillien ghesien hadde / heeft hem gheroep-
 pen . Clemens hoorende sijn stemme upt den kerck-
 ker / begonst naerder te comen . Maer D. Nicolaes
 hem verbiedende heeft gheseght : Staet van verre/
 op dat

op dat ghy oock niet en valt in perijckel soo verre
 wy van yemanden bebonden wierden secretelijck
 t'samen sprekende. Alleenelijck maect doch soo
 vele / ist moghelijck / dat hier een Chirurgijn come
 die ons magh rureren. Hy is ter-stondt ghegaen
 tot den Gouverneur / hem te kennen gheuende de
 begheerte der ghevangene. De welcke seyde: Waer
 toe hebben sy den Chirurgijn van doen: hy heeft
 gheandwoozdt: Nemandt van hen isser ghequictst.
 De Gouverneur vzaeghde: Waer-af is hy gequictst?
 Op-aventuren / seyde de andere / isser een steen van
 bouen upt d'welksel op yemandts hoofdt gheballen.
 Hier op heeft de Gouverneur eenen grooten lach
 ghegheuen / als wel wetende alle t'ghene datter in-
 den kercker nu was bedzeuen / en noch daghelijck
 bedzeuen wierdt. Maer dat verhoedde sonderlin-
 ghe soo hy als d'andere die van synen bedzgue wa-
 ren / dat al-sulcke quade ende onbehoorzlycke han-
 delinghe der ghevanghenen inden mondt vande
 borghers / namentlijck vande Catholijcken / niet en
 soude comen. Hier-om soo gauen sy ouer al upt
 onder t'volck / dat alle de ghevanghenen in een schoo-
 ne ramer eerlijcken bewaert wierden / ende van spij-
 se en dzanck wel ghetractert. Welcke mare sy oock
 hebben doen stropen inde by-lygghende steden die
 noch onder hun gheuweldt niet en waren / op dat sy
 deur desen schijn van beleekthepdt de hertelijckhepdt
 vande vzendelinghen souden winnen / ende den
 wegh bereyden om hunne goede gratie te verban-
 ghen. Hier was by gheballen teghen-wozdigh die
 bloedt-gierige moorder ghenoeint de Swerte / daer
 ick te veuren af hebbe verhaelt. Dese ghehoort
 hebbende t'ghene dat-men inden naem vande ghe-
 vanghenen versocht / heeft tot den Gouverneur ghe-
 seght: En laet hen doch gheene Chirurgijn hebben /
 maer

maer laet lieuet hunne quetsuren verduylen en ont-
 steken / op dat sy al-soo met een langhsame doodt
 al-te-samen moghen steruen ende qualijck vergaen
 die Monicken ende paepsche af-godisten. Maer de
 Gouverneur die een man was niet t' eene-mael om-
 beleest / niet achtende het inne-ghueuen van desen
 barbarischen mensche / heeft hen eenen Chirurgijn/
 toe-ghelaten / eenen nochtans die hy selue soude or-
 dineren. Dese was eene Dierck Cortman / maegh-
 schap van den Gardiaen / d'welck de Gouverneur
 niet en wiste. Want hy hadde tot een huys-vrou-
 we ghetrouwt des Gardiaens ionghste suster / een
 feer eer-bare degelijcke vrouw-persoone. Ter wijlen
 dat-men naer den Chirurgijn wachtete / soo dede
 Clemens veur den Gardiaen haelen een witte-
 broodt met eenen pot wijns / om hem daer mede
 wat te vermaecken. Want hem sijn cracht nu by-
 naer t' eene-mael begaf / niet alleen deur het quaedt
 tracteren vande soldaten / maer oock deur den hong-
 herf-noodt. Maer als hy de spijse ende den vranck
 nuttede / soo verclaerde hy dat hy daer niet meer
 smaecks in en hadde dan oft het hout gheweest had-
 de. D'welck waer van dattet quam / is hier bouen
 verhaelt. Ende als de selue sijne neue hem als be-
 droeft wilde vertroosten / ende seyde : W twee broe-
 ders zijn ghetrocken naer den Bziel tot den Graue
 van Marca om v te verlossen / d'welck sy wel lich-
 telijck vercrijghen sullen / soo heeft D. Nicolaes met
 vlijtighe ende vromen moede gheandtwooydt al-
 dus : Mijn broeders doen desen arbeydt al te ver-
 geefs / ist dat sy maer en arbeyden veur my alleen.
 Want al-waer't dat sy t quamen te vercrijghen / soo
 en sal ick nemmermeer toe-laten dat ick alleen sal
 verlost worden ende dese mijne broeders in desen
 noodt af-gaen. Maer dat verlekere ick v / al en
 bleue

bleue daer maer een de alder-minste ghevanghen /
soo sal ick inden kercker / inde pynen / ende inde
doodt hem gheselschap houden. Ende dit hebbe ick
hen-lieden vastelijck belouet te doe. Hier op seyde de
neue: Ist dat ghy de andere niet v cont verlossen /
seer wel: maer can-men dat niet verruyghen / ick
seker / waer't mijn stuck / soude lieuer my-seluen ver-
lossen / dan met hen my inde doodt gheuen. Want
wat sal't hen doch moghen baten / dat ghy met hen
steruen sult? Met dus-danighe woordē meynde hy
D. Nicolaum af te keeren van sijn veur-nemen /
maer hy en heeft niet op-ghe daen. Al-soo was sijne
moedt in sijn veur-nemen / iae inde liefde Christi / be-
vesticht ende vast ghesondeert / dat hy bereedt was
ende seer verlanghe / naer het exempel van sijnen
Heere Christus / sijn siele te stellen ende sijn bloedt te
vergieten veur sijne mede-broeders waer't moghe-
lijck / oft / waer't niet moghelijck / emmers met sijn-
ne mede-broeders. Noch hy en heeft hem van dit
gheselschap in't liden niet laten trecken oft scheyden
veur eenighe vermaninghe oft wijs-maekinghe van
sijne vrienden. In welck stantachtigh veur-nemen
hy veur-waer ghevolght heeft een recht-veerdighe
iae noodt-sakelijcke redene. Want hy bedachte aen
d'een sijde sijnen persoon ende officie d'welck hy ons
der hen-lieden bediende / by-aventuren dat hy hen
gheen goet exempel gheuende / soude mis-doen: aen
d'ander sijde de cranckheydt van sommighe sijne
broeders / de welke veur het onttrecken van de da-
ghelijckse vermaninghe / daer hy hun mede on-
der-hiel ende voedde gelijk een moeder haer kindt /
soude moghen failgeren ende in perijckel comen.
Al-doen heeft hy doock onder andere ghesproken dit
merckelijck woordt / betaemende eenen vromen
Ridder Christi / segghende: O neue / t'en is gheen
clepne

clerue saecke te steruen deur het Catholijck gelooue. D'welck oock P. Hieronimus sijn Vicarius / een man brandende in't ghelooue / met ghelycke woorden bevestighde .

CAPITTEL XXVI.

Wat proposten de Gardiaen met den Chirurgijn ghehadt heeft .

DAer naer de Chirurgijn inden kercker ghecomen zijnde / ende siende den Gardiaen soo afgrijpselijcken ende leelijcken ghetracteert / en heeft van droefheydt hem niet connen weder-houde van weenen : want het aen-ghesicht deur het branden heel verblupstert / was swert ghewordē / al-soo dat ter gheen ghedaente noch schoonheydt meer in en was : den hals oock op-gheswollen ende t'vel afgheuweuen / bebloedt ende blauw / was seer grouwelijck om te sien. Tot wien de Gardiaē al lacchende heeft gheseght : Waer-om weent-dy ? Hy seide : hoe soude ick my connen houden van schreyen daer ick v sie soo onhebbelijcken ghetracteert ? Waer op de Gardiaen sprak : Deur-waer ick achte seer wepnigh al dat ick tot noch toe om mijns gheloofs wille verdraghen hebbe / daer onse Dzere Jesus soo vele verdraghen heeft om onsen't wille / dat het ghene dat wy lijden daer gheens-sins by gheleken en can worden. Daer-om sal ick oock gheerne deur sijne gratie / deur mijn ghelooue in hem / al vele waerder pijnen ende oock de doot verdraghen . Ende al-soo de Chirurgijn ghemepusamelijck met hem sprak / soo vraeghde hy onder andere / hoe dat hy ghemoedt was / ende wat hy peylde als hem den hals met de rozde toe-ghelroyt wierdt. Hy andtwoordde : dat hy in sijn herte ghewaer wierdt een sonderlinghe
b lijd-

blijdschap / om dat hy weerdigh was veur de belij-
dinghe des Catholijcks gheloofs de doodtste steruē.
Dit verhalende wierdt hy ontfteken met een groote
begheerte om te lijden veur den naem Christi / ende
boztede uyt al-dus: Och hoe liefst ende luttel ist alle
t'ghene dat ick tot noch toe gheleden hebbe veur den
naem van mynen liefsten Heere Jesus / die soo vele
veur my sondaer geledē heeft ! Och oft het my ghe-
beuren moghte dat ick van lidt tot lidt in stukken
ghehouwen wierdt veur het Catholijck ghelooue !
Welck als hy sprak / om datter eenighe soldaten
omtrent den kercker quamen / vermaende hem
de Chirurgijn dat hy soude swijghen / vreesende dat
veur het aen-hoozen van sulcke woorden sijn perijc-
kel moghte vermeerdert worden. Dan P. Piro-
laes seyde dat hy niet en begheerde te swijghē / maer
sijne stemme noch meer verheffende op dat de solda-
ten hem hoozen soudē / soo seyde hy onversact :
Dat sy my doen al dat hum lustet en ghelieft : dat sy
my villen en braeden / ick ben't bereedt al-te-mael
te verdraghen. Een propost veur-waer wel pas-
sende opde woorden van den heylighen Martelaer
Ignatius / daer hy / seer greytigh om te lijden / schrij-
nende tot die van Roomen / te kennen gheeft dat hy
wenscht / dat t'vier / crups / beesten / been-bzkin-
ghe / morselinghe van sijn geheele lichaem / ende al-
le tormentē des dupuels ouer hem moghtē comen /
ten minsten als hy Christum moghte ghenieten.
Als hem nu doock de Chirurgijn hope gaf van ver-
lossinghe veur de sollicitatie van sijne vrienden /
heeft hy hem geandtwoordt ghelijcke woorden als
hy te veuren tot sijnen neue hadde ghesproken :
Dat en sal nemmermeer gheschieden / in-dien Godt
my gratie gheeft / dat ick mijn broeders sal verlaten
ende allē los gae. Want al en waerder maer rene /
ende

ende die de alder-leste / ter doodt verwelen / ick sal aen-houden ende mijn beste doen dat ick hem niet en ouer-leue / ende sal my van selfs lijnen gheselle maken in de pijn ende doodt / ghelijck ick nu langhe mijne broederen belouet hebbe te doen. Dusdanghe woorden her-haelde de H. Martelaer des Heere seer dick-wils met een groote affectie ende begeerte des herten : alle welke saecken wy naer-der-handt uyt de ghetrouwe ende waerachtighe verhalinghe vanden Chirurgijn hebben verstaen. Deur-waer wonderlijck was de gratie Godts in synen dienaar / dat hy om sijns naems wille niet alleen gheen te-ghen-spoedt en vreesde / noch pijnen en ontsagh / maer oock de doodt selue (die allen menschen met recht schroomelijck is) als een groot wel-daedt epschte ende begheerde / ende sy-seluen gheheel met siele ende lichaem ghelijck hy was Gode ouer-gaf / ende hem tot eenen vrandt-offer begeerde te offeren. Ende dese gratie Godts en is in hem niet heel on-vruchtbaerigh noch ledigh geweest / maer heeft oock aen andere menschen waerachtighe vruchten der deughdslaemheyt ghewrocht. Onder de welke ick deur de eerste desen Chirurgijn stelle. De welke hebbende van te veuren in 't point vande religie in sijn opinie een wepnigh ghetwantelt / is al-soo deur sijn proposten / d'exempel van sijn patientie en stantachtigheyt in 't Catholijck ghelooue versterckt gheworden / dat hy om der Martelaeren wille hem niet ontsien en heeft sijn leuen in 't perijckel te stellen. Hy besocht hen daghelijcks inden kercker / ende liet hem som-tijds by hen inne-sluyten op dat hy te vrijelijcker met hen soude moghen routen. Hy braght hen som-tijds schoone heinden om aen te doen / ende speterijen om hen te vermaecken / ende andere dier-ghelijcke dinghen die hy onder sijnen mantel

mantel verberghen ende secretelijck inne-brenghen
 conste. Wat wil ick meer segghen? Van dier tijdt
 af heeft die man het Catholijck ghelooue ende heure
 lief-hebbers al-soo gheert ende ter herten ghenom-
 men/ dat hy upt dier oorzacken alleen by den Geu-
 sen grootelijcks mis-daen heeft. Want onder an-
 dere dinghen daer hyijnen grooten puer tot het ghes-
 looue mede bewesen heeft/ heeft hy dick-wils de
 Religieusen / mans ende vrouwen / die upt hunne
 plaetsen ende Cloosters veriaeght waren / inijnen
 hupse gheherberghet soo in't verborghen als open-
 baerlijck / hoe wel dat hy wel wieste met hoe groo-
 ten perijckel dat hy sulcks dede. Soo dat hy om dul-
 danighe wercken der Godtbychtigheydt vande
 Gusen seer behaett / oock op eenen tijdt ghevan-
 ghen ghestelt/ maer deur de hulpe van sijn vrienden
 cozts daer naer verlost zijnde / upt t'ghetal vande
 schutters Gulde met grooter schandē is gheschabt
 gheweest. Om welke swarigheden hy achter-
 naer van selfs de stadt verlatende met hupf-vrouw
 ende kinderen is ballingh gheworden: in welck bal-
 linghschap/ met een groot exempel van Christelijc-
 ke deughdlaemheydt/ verlozen hebbende sijn hupf-
 vrouw / ende dick-wils moетende sijn plaetse ver-
 anderen / hy totter doot toe (de welke was twin-
 tigh jaren naer de passie van dese Martelaers) op-
 recht ende stantachtigh in't Catholijck ghelooue ghe-
 bleuen is. Maer ick keere weder-om tot onse
 Martelaers.

CAPITTEL XXVII.

Hoe een boose Iehan Omal byden ghevanghenen
 quam; ende daer naer oock de Scherp-richter.

DEn eerstē dagh Julij/d'welck is s'daeghs veur
 dē feest-dagh der Besoekingē vāde V. Maget
 Marie/

Marie / soo is binnen Gorzoni ghecomen om de
 Martelaers te besoeken (niet ghelyck de Maghet
 Maria met Christo bevrucht heeft besocht de heylighe
 matrone Elisabeth / maer ghelyck de boole He-
 rodes meynde Christum te besoeken doen hy ter
 wereltdt ghebozen was) een die van Canonick van
 Lupck is gheworden een wepelaer uyt den legher
 Christi / ende edel / niet van gheslachte oft af-com-
 ste / maer deur sijne kerck-dieuerijen ende zee-roo-
 uerijen / ghenoeit Jehan Smal / een mensche bla-
 sende d'ypghementen ende doodt-slagghen teghen de
 Priesters / Religieusen ende andere dienaers Godts:
 die derwaerts was ghelonden met vrieuen ende be-
 scheedt van dien bitteren vbandt der Catholijcken
 Willem vā Marca / Graue vā Lumme. Dese Smal
 was sijn een handt quijt. Want ten tijde als Lumme
 met sijne mede-ghesellen (daer Smal de principael-
 ste onder was) inde Enghelsche zee de zee-roouerie
 hanteerde / ist eens ghebeurt dat hen ontmoet heb-
 ben sommighe Spaensche schepen gheladen met
 coop-manschappen / die-men ghewoon is uyt Spa-
 nien naer Vranckrijck ende Neder-landt te voeren.
 Dit gheschiedde op-den Palmen-son-dagh / als d'ij
 daghen naer dat den Vziel van dese guyten is inne-
 ghenomen . Daer hebben de Spaensche coop-lie-
 den (die in tijde van perijckel niet haest den moedt
 en laten sincken) deur hunne goeden ende leuen al-
 soo vromelijck ghebochten / dat sy eenighe vande
 soldaten van Lumme hebben doodt gheschoten /
 Smal sijn rechte handt af-ghenomen / den vbandt
 doen op-houden van hen te beverchten / ende hem
 doen vertrecken ter zee-waerts in . Al-dan dese
 Smal in-den kercker tyde ghevanghenen ghelepydt
 was / eerst heeft hy hen met straffen ooghen ende
 stueren ghesiechte aen-ghesien / als oft hy-se hadde
 willen

willen verscheuren / ende daer naer heeft hy sijn be-
 nijnighe tonghe teghen hen-lieden te wercke ghestelt
 segghende : **O** ghy Godt-sloekers (al-soo noemen-
 de de Pricsters Godts upt blasphemie teghen de
 heylighe mysterien) ick ben hier van mijnen Heere
 den Graue van Marca ghesonden / om dat ick v
 alle te samen aen een galghe soude doen hanghen .
 Hier-op heeft ter-stondt de Vicarius vande Min-
 der-broeders / ontfunct wese de deur den gheest
 der martprien / inden naem van hen allen gheandt-
 woordt : Doet gelijk ghy seght / wy en soecké gheen
 upt-stel / wy zijn alle-te-samé ghereedt / ende niet een
 en salder hem teghen-stellen . **O** welck hy hoorzen-
 de / t'schene dat sijn hert scheurde / hy bete op sijne
 lippen / hy knerselde met sijne tanden / hy wierdt
 heel ontsteken met gramschap / hy begonst hen
 vzeesselijck te dreygen ende te segghé : **O** ghy bloed-
 gierighe menschen / hoe menighe hebt-dy-er / die v
 noyt mis-daen en hadden / ctuelijcken ende deerlijc-
 ken om den hals ghebraght ? Hoe menighen hebt
 ghy hun onnoosel bloedt upt-ghesopen ! **O** hoe wel
 sal ick v nu hebben ghy Godt-maekers ! In deser
 manieren wilde hy de doodt vande gheue die t'an-
 deren tijden om hunne ketterije waré met openbare
 ende bozgherlijcke iustitie gheexecuteert dese men-
 schen op-leggen / die al-tijdt hunne handen ende her-
 ten hadden verbzenidt ghehoudé van bloedt te stor-
 ten / anders niet soeckende dan hoe dat sy de verlo-
 rene sielen souden Christo moghen weder-om win-
 nen . De welke ouer-sulcks deur de dreyghemen-
 ten ende qualijck spreken van desen rasenden men-
 sche niet seer beroert en wierden / maer in hunne her-
 ten wel gherust zijnde / bewaerden hunne patientie .
 Ten seluen daghe is oock inden kercker ghecomen
 de beul oft scherpx-richter / van wien hy gesondé was /

en wete ick niet/ die uyt synen sack roozden trecken-
de/ toonde-se aen de ghevanghenen/ en seyde : Siet
wat hier is . De Gardiaen ende sommighe vande
broeders hebben met vlytigheyt gheandtwoordt:
Godt zij ghelouet/ Godt zij ghedanckt dat wy hier
toe gecome zijn. Ter-stondt dan soo wierdt eē groot
deel vande Geligetusen de kappen uyt-ghetrocken
als oft sy ter-stondt soudē ter doodt gheleydt wor-
den . Want al en waren dit maer ghemaecte ende
ghebcynsde dinghen om hun verschrickt te maken/
nochtans de cleederen die de Scherp-richter hen af-
nam heeft hy wegh ghedraghen ende veur hem be-
houden . Ende sy-lieden dien de cleederen af- ghe-
nomen waren bleuen al-soo met blooten hoofde en-
de hals / en t'gheheel lichaem met een enckel rock-
ken dunne ghedekt inde couwe van alle de volgen-
de nachten tot het eynde huns leuens toe.

CAPITTEL XXVIII.

Van eenen die Choor-sangh heeft ghesonghen
uyt spot vande Martelaers.

TEr wijlen dit ghebeurde stontt daer by een
Geus singhende uyt spotterije sommighe ver-
sen vanden lof-sangh (die-men noemt *Psalm*) die
in vele kercken plagh ghesonghen te worden op den
feest-dagh (die twee daghen te veurē was geweest)
vande heylighe Apostelen ende deur-luchtige Mar-
telaers Christi *Petrus* ende *Paulus*. Van dese twee
leste versen songh hy aller-claerste uyt : *Ibi Nero-
nis feritas principes Apostolorum prælijs plurimis
victores , diuersæ te Petre & Paule addixerat pœnæ
mortis . Te crux associat , te verò gladius cruentus
mittit Christo . Dat is : Daer heeft de wreedthepdt
van Nero de Princen der Apostelen die in vele bat-
talien*

talien hadden verwinners gheweest / v Petre ende
Paule / verwesen tot verschepdene pijn des doodts.
W heeft het crups ghebraght in't gheselschap / ende
v heeft het bloedigh sweerdt gesondé tot Christum.
In deser manieren heeft dese onsalighe langher den
triumph der Apostolen ghedraept tot het verwyte
ende bespottighe der Martelaren / niet eens pep-
sende dat hy ende sijne mede-ghesellen dese wreedt-
heydt van Nero daer hy van songh al verre te vo-
uen ginghen. Want Nero en hadde emmers noyt
Christen gheweest / noch en heeft teghen de Aposte-
len eer dat sy ter doodt ghebraght wierden / teghen
de maniere der Romeyné eenigh teecken van crueel-
heydt ghetoont. Daer-en-bouen hy bediende de
wettelijcke maght ende ouerhepdt van Gode in-
ghestelt / hoe wel dat hy-se niet wettelijcken en ghe-
bruyckte. Maer dese menschen Christenen zijnde /
van Christene ouders ghebozen / ende van ionghs
af inde heplighe Kercke niet alleen op-gheboedt /
maer oock in kerckelijcke leeringhen ende manieren
onder-wesen / ende oock onlanghs gheleden huyf-
ghenoten van onsen ghelooue / ende deelachtigh van
onse heplighe mysterien / soo haest als sy / gheraecht
wesende met het venijn der nieuwer leeringhen /
hebben ghebroken den bandt der Catholijcker een-
draghtigheydt / min noch meer dan oft sy verandert
waren in wilde beesten / en houden noch mate noch
eynde van hunne crueelheydt die sy deur hunne on-
wettelijcke maght / hen-lieden niet toe-staende / te-
ghen hunne mede-ghesellen ende mede-broeders
zijn ghebruyckende: al-soo dat ghy soudt segghen /
dat sy groepen ende alle hunne wellust scheppen inde
benauwotheden der Godt-vruchtighe menschen.
Doodts in de menschen te pijnighen oft straffen in
hunne vier-scharen en onder-houden sy noch ordi-

nantie van rechte / noch maniere van iustitie / noch eenighen schijn van bekeftheydt / maer volghen alleen t'ghene dat hen de sinnelijckheydt deur gram- schap ende nijdigheydt gheozrompeert is inne- gheuende. Ende veur-waer onder dese daer wy nu af syzken warendere die niet en hadden gheweest vanden ghemeynen slechten hoop der Chyftenen / maer oft deur den gheestelijcken staet oft deur de professie van een clooster-leuen andere menschen te bouen gaende / de weerdigheydt van hunnen staet met de religie schandighlijcken hadden wegh-ghe- worpen. Van dit ghetal ghelooue ick wel dat dese een moeste wesen die dese Latijnsche verckens soo net van byptens op de maniere vanden sangh der kercken wieste op te segghen. Ende sulcks zijn by- naer alle de gene die in dese tijden hen upt geue veur Ministers ende dienaers van het woort Gods aen de menschen die soo nieuwool-gierigh zijn naer nieuwe leeringhen. Vande welke wy sonderlinghe moghen segghen t'ghene dat de H. Apostel S. Jan van alle ketters seght / dat sy van ons voozdt-ghe- comen zijn / maer sy en waren van onsen volcke niet. Want hadden sy van onsen volcke gheweest / sy souden veur-waer met ons ghebleuen hebben. Want hier deur alleenelijck dat sy vande H. Kercke zijn ghewecken / toonen sy opentlijck dat sy niet toe en hoorden tot het ghetal der upt-vercozene / onder de welke sy inde H. Kercke Gods als vyzendelin- ghen hebben gheschuypt. Maer om weder te kee- ren tot onsen proposte: De Martelaers in al-sulc- ken point ghestelt wesende / want sy allen ooghen- blicke niet en verwachteden van de doodt / hebben hen met alle moghelijcke deuotie des herten tot de selue doodt bereydt / eerst veur al humane conscientien supuerende met oodt-moedighe biechte. Welck sy
 oock

oock t'anderen tijden dick-wils hebben ghedaen. Want soo wanneer als sy meynden dat sy naer de doodt souden ghetrocken worden (d'welck seer dick-wils te doen was) t'elcker reysen begauen sy hun tot de heplighe ende salighe biechte/al-soo verre betrouwende opde bermhertigheydt Godts/ dat sy enen wel niet achter en lieten de remedien der sonden die sy heeft inne-ghestelt. Maer de soldaten ghenoech hebbende dat sy de ghevanghenē hadden verschyckit ghemaect/ ende eenighe van hen de cleederen uyt-geschudt/ als gheseght is/ en hebben voorder niet teghen hen derren voor- dt- stellen.

CAPITTEL XXIX.

Van noch andere spotterije die den gevanghenen op eenen nacht aen-ghedaen is.

Mer den naer-volghenden nacht hebben weder-om sommighe vande soldaten/droncken ende sat vander tafelen op-ghelstaen zijnde/ en naer hunne gewoonelijcke ongeschicktheydt inden kercker comende/ dus-danighe nieuwe boetse ende spel van dertelheydt aen-ghericht. Sy hebben de seligheusen twee en twee/ arm aen arm ghebonden/ den rechten arm vanden eenen/aenden sincken arm vanden anderen: ende al-soo ghebonden hebben sy se twee en twee achter malckanderen ghestelt en uyt den kercker ghelepdt als oft sy souden processie houden. Daer naer hebben sy hun heeten singhen/ segghende: Singht ghy Monicken. Nu gaet ghy dus heerlijcken ter doodt. Sy-lieden niet onghewilligh in al-sulcke goede saecke/ hebben (ghelijck ons verhaelt is) ghesonghen dien blijden vermaerden lof-sangh der H. Kercken/ wiens beginssel is: Te Deum laudamus. Daer was als-doen een on-

der de soldaten / die uyt geckernije dien seluen lofsangh alleen van t'beginssel totten eynde toe recht uyt ghesonghen heeft. Waer uyt wel te gheloouen is / dat dese oock eer-tijds een huyl-genoot vā onsen ghelooue ende tot den heplighen dienst op-gheheuen moeste gheweest hebben / die nu eplacen een goddeloose dienaer was gheworden om de onnossele Martelaers te verbolghen. De Martelaers dan worden met al-sulcken pompe uyt-geleydt tot het bollewerck van t' Casteel / daer sy hebben ghevonden een tafel leckerlijck bereydt / ende daer aen eenighe Geusen sittende vzolijck t'samen dzinckende / ende dien nacht met goede ciere ouer-bzenghende. Al-doen is wel den sommighen ghevanghenen het vermoeden inne-gheballen / dat sy daer-om tot dit bancket waren ghebraght / op dat-men hen soude metten anderen doen eten ende dzincken / ende als sy wel ghetoeft souden zijn / ter-stondt soude als onredelijcke beesten de kele af snijden. Maer dese vzele was te vergeefs. Want het schijnt dat de soldaten in dit seyt anders niet veur-ghehadt en hebbē / dā op dat sy onder de wellustigheyt vā hun bancket hen oock souden vermaeckē met het aen-sien vande monickē als monsters vande nieuwe werelddt / ende dat sy souden bequamigheyt hebbē om met schimpen ende lasteringhen hummen boosen lust eenighsins te verladen. Nu op dat sy den grouwel des doodts in hen te meer souden doen op-rjisen / als oft sy oock daer deur eenigh vermaeck souden ghevoelen / voozdt-bzenghende terlinghen ende een verkeer-berdt / hebben gheseght : Spelet nu alle-gheelijck ende worpt den terlingh wie alder-eerst sal ghanghen worden / ende d'ander daer naer. Op dese schroomelijcke propositie heeft D. Nicolaes Dieck gheandtwoozdt : Wy en hoauen daer-om den terlingh

lingh te niet te werpen. Ick presentere my-seluen seer gheerne om alder-eerste te steruen. Ick wete veur-waer wel wat dattet is ghehanghen te worden / want ick dat dese veur-ledene daghe gheproeft hebbe. Dit sprak hy met sijne ghewoonelycke vlijtigheydt des herten. Als nu de lust van dese slampampers ende vande soldaten ghebluft was / soo wierden de Martelaers weder-om met de selue pompe gheleydt naer den kercker. Dan het waren alleene-lyck de seligteusen die al-dus gheleydt ende weder-gheleydt waren : want s'daeghs te veuren soo waren d'ander ghevanghenen deur het belooppen van hunne vzienden upt den dupsteren kelder gheleydt in't opperste vanden hupse / daer hun ghemackelijcker ghevanghenisse ende beter onder-houdt ghegunt was : hoe wel dat sy doock in dese plaetse vande quellinghe der onghelchickter menschen niet heel vry en waren. Want al-daer is ghecomen een ketterische bozgher van Gorcom genoemt Laureys Tilman / die H. Nicolaes den Pastoor met dese woorden seer leelijck ouer-gaen heeft : Zyt-dy nu wel ghedachtigh hoe dat ghy som-tijds langhs der straten ghegaen hebt met uwen Mahomet (by welcken woorde wy som-tijds verstaen eenen af-godt : maer die hoof-wicht verstondt het alder-heylighste Sacrament des outaers) ende dat ghy veur-by ledet veur onse hupsen / inne-siende oft ghy ons met v gheliecht soudt vermoordt hebben / ende sloeght gade ofter pemandt sijn knieden niet en booghde op dat ghy hem soudt bedraghen ende aen-bzenghen in't perijckel van den hals te verliesen ? nu zyt ghy selue ghevallen inde grachte die ghy ghegrauen hadt. Ghy meynde v PAPERJE hier te sonderen ende niet gheweldt te houden staende. Maer ick wieste wel beter / te weten dat uwe af-goderije niet langhe dueren

ren en soude. De welcke ghelijck-se uyt gheheel Engelandt ende Duydtl-landt langhe gheiaeght is/ hoe soudt moghelijk gheweest hebben / dat ghy die hier soudt behouden? Op dese proposten en heeft H. Nicolaes niet oft seer luttel gheandtwoordt/ wel wetende dattet meer tijdt was te swijghen dan te spreken. Maer men seght dat dese mensche met noch eenen anderen borgher eenen zeep-sieder seer ghearbeydt heeft / dat alle Paven ende Monicken die te Gorcom waren souden van cante gheholpen worden. Dit zij ghenoech van t'ghene dat den ghevanghenen all-doen ouer-romen is.

CAPITTEL XXX.

Hoe H. Lenaerd op onser Vrouwen Besoekinghe dagh heeft ghepredikt.

S'Ander-daeghs op onser Vrouwen Besoekinghe gheboden heplighen dagh is Heer Lenard de Pastoor / ghelijck besproken was / ghecomen inde Parochie-kercke / die-men noemt de groote kercke om te prediken het woordt Godts / ende is ghesclommen opden cancel oft predik-stoel / van den welcken hy in sijne sermoonen som-tijds plagh te segghen: Al-soo lange als ick op dit hout staen sal / en suldt-dy van my niet hoorzen van de bloote waerheydt. Daer was vele volchs / maer ick soude quajck connen segghen ofter onder hen meer bocken en woluen waren oft schapen om huns Pastoors sermoon te hoorzen. Vele warenden ghecomen vande Geusche ghelintheydt / om die redene princijpelijk dat sy verwachteden de puere ende loutere predicatie van Godts woordt / ghelijck hun wijs ghemaect was dat hy belouet hadde. Maer hy niet ontsiende de tegen-wozdigheydt van soo vele vanden /

dien / heeft ganschelijck ende Catholijckelijck ghe-
 predikt als van te veuren. Hy noemde de glozieuse
 maghet dickwils de Moeder Godts / ende de Co-
 ninginne des hemels: d'een teghen de Her-doopters/
 de welcke loochenen dat de Sone Godts upt Maria
 gheen lichaem aen-ghe-nomen en heeft: d'ander te-
 ghen de ketters in't ghemeyn / die deur-gaens al-
 tijdt snateren teghen den lof ende aen-roepinghe
 vande Moeder Godts? Oock mede discoueerde
 hy seer gheleerdelijck ende claerlijck van haer ghe-
 duerighe maeghdelijckhepdt teghen de oude veur-
 ledene ketters: vermanende met eenen ende radens-
 de (ghelijck hy te veuren dickwils plagh te doen) soo
 daer eenighe waren die in contrarie opinie moghten
 verleydt wesen / die noch niet te vollen te vreden en
 waren met t'ghene dat hy in't sermoon gheleght
 hadde / oft noch eenigh achter-dencken soudent mo-
 ghen hebben / dat sy vryelijck tot hem soudent comen/
 hy soude hen de Catholische waerhepdt volcomes-
 lijcker upt-legghen / ende de selue met schriftelijcke
 ghetuyghenissen ende behoorlijcke argumenten be-
 vestighen. Hy toonde veur-waer in dit sermoon een
 groote ende sonderlinghe vromighepdt / ende ghe-
 lijck sijne naem mede-brenghet / een leeuws herte te-
 ghen sijn weder-partije. Oock een groote liefde
 heeft-men den goeden herder sien toonen tot sijne
 schaepkens / als hy hen met ghewichtighe woorden
 vermaende tot vol-herdighepdt in't Catholijck ghe-
 looue. En veur-waer des-ghelijcke affectie tot sijne
 onder-saten hadde hy noch on-langhs bewesen in
 sijn leste sermoon veur het ouer-geue vande stadt.
 In het welck boue vele andere middelē mette welc-
 ke hy sijn hoorzders vermaende tot de Catholijcke
 religie vast te houden ende veur te staen / ende den
 eedt die-men de Coninghlijcke Maesteyt ghedaen
 hadde

hadde niet af te gaen / wat ghemack oft onghemack datter oock veur quame / soo heeft hy oock dul danighe woorden ghebruyckt : Ist saecke dat ghy dese soldaten vande Geusen ghesonden binnen de poozten laet comen / sy sullen v vele schoone heerlijcke dinghen belouen / maer ghy sult wel haest metter daedt ghewaer worden / hoe luttel dat sy houden van hunne trouwe ende beloften . Ende oock de ghene die naer de comste van dese soldaten langhe hebben ghehaeckt / meynende daer vele goedts ende profijts af te ghenieten / die en sullen't niet al naer hunnen sinne hebben als sy se inde stadt sullen ontfanghen hebben . Maer dan sult ghy achter-naer al te samen / later dan het v goet sal wesen / bebinden ende verstaen wat sorte van menschen dat ghy inne-ghelaten sult hebben . Hier by voegghde hy dit slot van sijne woorden: Waer't saecke dat ick v mijn schaepkens niet lief en hadde / ick soude nu veurwaer swijghen . Want opden seluen daghe ende ure / als hy dit seyde / soo wierden vande Geusen vast soldaten beschreuen ende aen-ghenomen inde naeste veur-stadt aende poozte binnen de welke dit sermoõ opde strate onder den blauwē hemel wierdt ghepredikt / deur dien de Capelle by de vesten ende poozte vander stadt / daer't dien dage Kerck-wijinge was / soo vele volcks niet en conste besluypen . Maer de poozte wierdt om des vyandts wille ghesloten ghehouden . Al-soo cleyn onder-scheedt van plaetse wasser tusschen hem ende den vyandt als hy dese dinghen in't sermoon verhaelde . Doort-aen in't sermoon daer ick eerst af begon te spreken / d'laste dat hy veur sijn ghemeynte heeft ghepredikt / naer dat hy de Catholische waerhepdt vande alderheplighste Moeder Godts ende Maghet hadde uytgheleght / daer teghen-wordigh waren ende nerste-
lijck

lijck toe-lupsterden niet alleen de Geusen vander stadt / maer oock vele andere / die om de religie te bederuen van buyten met de soldaten versch inde stadt waren ghecomen / soo heeft hy de sijue met dit leste woordt al-dus vermaent : Blijft doch staen bidde ick u / vrome bozghers / blijft staen ende volhardet stantastigh in't Catholijck ghelooue. Dit leste woordt bouen alle andere woorden / die hy naer-volghende de Catholijcke leeringhe ghesproken hadde / hebben de ketters aller-qualijckste ghenomen / wel ghevoelende hoe dat hy het gheheel sermoon ghestoten hadde verre contrarie van hunnen sin / ende anders dan sy verwacht hadden. Hierom hebben sy van doen af oorzaecke en bequamigheydt ghesocht om hem weder-om ghevanghen te leyden ende met den anderen ter doodt te brengen. Maer en hebben niet goedt ghevonden t'selue t'fondt te bestaen sonder eenigh waer-schijnelijck decksel / vzeelende de ghemeynte / inde welcke noch vele waren Catholijck / andere oock wanchelbaer ende twijffelachtigh in't ghelooue / maer nochtans hunnen Pastoor wel ende goedertierlijcken toegedaen. Want om de selue oorzaecke ist ghebeurt dat inde eerste heldt-stormerije die in't iaer 1566. soo vele vermaerde steden van Neder-landt heeft ouer-ballen / tot desen tijdt toe ende noch een weynigh daer naer / de Geusen niet en hebben derren binnen Gorcom de heplighe belden inde kercken af-worpen / hoe wel dat sy oock de ouer-handt hadden. Want nauwelijcks en hebben sy dit boos seyt ten lesten derren bestaen naer dat sy de straten ende de hoofdkercke wel besett hadden met gewapende soldaten / op datter van het volck gheen op-loop en soude gheschieden.

CAPITTEL XXXI.

Hoe de moeder vanden Gardiaen by H. Lenaerd is ghecomen, ende van het rantsoeneren van H. Nicolaes Poppel.

Her Lenaerd was nu drij daghen upt de ghevanghenisse vry inde stadt gheweest als hem upt vziendtschappe vele goede bozghers quamen besoccken. Ter welker tijdt by hem oock ghecomen is de moeder vanden Gardiaen/ Hendrickken ghe-noemt/ een seer degelijcke matrone/by de seuentigh iaeren oudt/ neerstigh in't onderhouden vande Catholijcke religie. De welcke/gelijck't reden was/ upt moederlijcke affectie veur haren sone seer sozghvuldigh wesende/ heest den Pastoor al-dus toeghesproken: Waer blijft doch mijn sone met sijne mede-broders? en sullen sy oock niet upt comen? H. Lenaerd seyde: Ick wilde wel/ o lieue moeder/ dat ick my dese oozen soude laten af-snijden/ en dat wy hem upt de ghevanghenisse ontslaghen hier by ons hadden. Met welke woorden hy de moeder wilde te kennen gheuen in hoe groot perijckel dat haer sone met sijne mede-ghesellen was ghestelt. Hoe wel doen ter tijdt sommighe Catholijcke bozghers de saecke der ghevanghené sozghvuldighlijck dzenen/ maer met seer cleyen veur-deele/ midts het teghen-stellen van sommighe quaedt-willighe/ die dit alleen ter herten namen/ dat sy in eenigher manieren souden de ghevanghenen doen ter doot brenghen. Hier-en-tusschen wordt H. Lenaerd gheboodtschapt/ dat sijn mede-gheselle H. Nicolaes Poppel veur een sikere somme moght gherantsoe-neert worden/ midts het geldt ter-stondt ghereedt ghetelt wordende. Soo heest hy sonder eenigh uptstellen

stellen de somme die gheordineert was doen vergaderen. Maer t'gheldt nu by een vergadert zijnde/ is seer onwyselijck ende periculeuselijck betrouwt in handen van eenen quack-saluer/ de welcke seer dickwils soo in secrete als openbaer van beyde de Pastoorz/ ende sunderlinghe van den ionghsten dapper vermaent was / om dat hy met tooueryen omme-
gingh / ende deur mederijnen gaf eenighe recepten met toouerye ghemenghelt / ende som-tijds met sijn toouerye andere tooueryen wieste te verdrjuen. Welcke onder-Pastoor siende dat hy met sijne straf-
singhe niet op en dede / hadde den Magistraet tot verscheydene reysen ghemoeyt / dat sy sulcken gods-
beloosen pestentialen mensche inde stadt niet laten en souden. Maer deur de slappighydt van som-
mighe vande Magistraet / is het goedt deur-nemen vanden Pastoor crachteloos gheweest. Dese be-
dziegher dan / als oft hy by de Geusen de nieuwe gasten seer vele vermoghte / heeft belouet dat hy om
een sekere somme gheldts de verlossinghe van Heer Nicolaes den Pastoor soude beschicken / soo verre
all-men hem de saecke t'eene-mael bevelen wilde. Men heeft hem gelooft / ende in handen ghetelt soo
vele gheldts alser gheheyscht was. Maer de mey-
nedighe mensche dese prope vast hebbende / is daer mede heymelijcken uytter stadt ghelooopen / ende
heeft met eenen hem wel ghewroken ouer den Pas-
toorz die hem soo teghē was gheweest / hem ontdra-
ghende sijn rantsoen daer-men hem mede meynde te lossen. Ende al-soo is deur het bedroghe ende
boosheydt van desen gupchelaer uyt-ghestrecken de vierighe verwachtinge van sommige goede schac-
kens / de welcke niet sonder hun groote schade hun-
nen herder in perijckel wesende met aller neerstig-
heydt sochten te helpen.

CAPITTEL XXXII.

Hoe H. Lenard met behoorlijcke pas-port uyt Gorcom ghetrocken zijnde, vande Geusen achter-haelt wierdt.

Ick keere weder-om tot H. Lenard. Op dien seluē daghe als hy sijn leste sermoon dede tot het volck/ is sijn eyghen suster tot Gorcom ghecomen uyt s' Hertoghen-bosch/ d'welck hunner beyder vaderlandt was / haren broeder waer-schouwende dat hunne moeder seer sieck was / ende van heuren t'weghen biddende / dat hy doch ter-stondt ende haestelijck comen wilde om heur te besoecken. Dat en heeft H. Lenard niet gheweyghert te doen / soo verre all-men hem met orloue vande Magistraet liet gaen. Want hy wel in-dachtigh was hoe dat hy sijn trouwe aen sijne borghers hadde verbonden. Hier-om soo wordt hem deur sijn suster ende andere vrienden vercreghen een pas-port-brief van den Gouverneur Marino selue onder-teeckent: de welke als H. Lenard ouer-lesen hadde/ bevondt daer wat in ghebrekende d'welck noodigh was tot sijner gherustighepdt / t'zij al willens uyt-ghelaten / ghelijck-men vermoedde/ t'zij deur onverschietighepdt vergheten. D'welck ten waer datter by-ghestelt wierdt/ soo verclaerde hy dat hy niet eenē voet uytter stadt setten en soude. Somma men vercrijght eenen anderen brief ghelijck H. Lenard hadde gheseght. Met dese pas-port dan meynende wel versien te zijn/ heeft hy hem begheuen opde reyse: hy is uytter stadt ghetrocken/ hy is in een schuyp ghedaē/ hebbende sijn suster by hem. Sy voeren tot Worcom een cleyn stedeken/ soo van name als van plaetse niet seer verschillende / ghelegghen aen d'ander

lijde

soo diefelijck de vlughte te nemen / ende soo vele
 bozghen in perijckel van hunnen halle te laeten die
 deur hem ghesproken ende hunne trouwe te pande
 ghestelt hadden. Al-soo hebben sy nijdigelijck swaer
 ghemaect hun perijckel / d'welck inder waerheydt
 niet met allen en was / aen-ghesien dat-men van
 den Gouverneur Marino pas-port hadde vercre-
 ghen. Welcke pas-port niet gheraden en was vele
 inden mondt van t'volck te laten comen / want sy
 sonder twijfel deur het quaedt berock van sommi-
 ghe soude belett gheweest hebben. Sy comen dan
 ter-stondt by een ghelooopen ter plaetsen daer de
 Schepen ghemeynelijck af-steken / van waer H. Le-
 nard oock was af-gebaren. Daer vergadert aen-
 den ouer eenen grooten hoop volcks / raesende ende
 tierende den meesten hoop ghelijck beynnen als
 hunne ionghen gherooft zijn. Een vande Schutter-
 gulde furieuser bouen d'andere riep: Waer-om en
 verbolghen wy desen verrader niet metten eersten /
 ende trecken hem metten cop weder-om herwaerts?
 Ich wedde dat hy daer-om wegh ghetrocken is om
 aen de Spaniaerds ouer te seggen al dat hier bedre-
 uen is / ende de stadt aen hen te verraden / sijne
 mede-ghesellen te lossen uyt de ghevanghenisse / ende
 ons allen om den hals te helpen. Waer-om vertoe-
 uen wy / o bozghers / dien verrader te verbolghen?
 Met dese ende dier-ghelijcke woorden / wierden de
 verbitterde herten vande gemeynte noch meer ende
 meer ontsteken teghen hunnen Pastoor. Daer was
 oock ghecomen de eene vande eerste Schepenen / de
 welke verstaen hebbende dat H. Lenard nu verre
 wegh gebaren was / heeft ter-stondt de schippers
 bevolen: Goede mannen comt aen / haest v / laet
 niet tocuen / datter vier roeders in elke schuyte
 gaen / men sal v wel betalen. 'Twas soo haest ghe-
 daen

daen als gheseght. De schippers veerdigh springhen
 inde schuyten die sy aendē cant liggende vonden ses
 in ghetale : men gheeft hun eenighe soldaten mede
 met eenen Capiteyn/ op dat de saecke met meerder
 gheweldt ende auctoriteyt soude te wercke gaen.
 De schippers hebben gheroedt om t'leerste ende uyt
 aller maght / soo dat sy met onsprekelycke vlytig-
 heydt de riuere ouer-varende tot Worcom zyn ghe-
 comen. Daer hebben sy H. Lenard met sijn suster
 ghebonden wachtende ter-wylen dat de waghen
 bereydt wierdt om naer s'Hertoghen-bosch te rij-
 den : ende nu heel gherust wesende sonder eenigh
 quaedt achter-dencken te hebben / sy hebben hem
 ghegrepen / ghevanghen gheleydt / ende in eene van
 hunne schuyten ghestooten / ende al-soo weder-om
 tot Gorcom ghebraght. Tusschen-beyden en hie-
 len sy niet op van den goeden man met spytighe toe-
 namen ombeleefdelijck te quellen / maer aller-meest
 leyden sy hem op den naem ende mis-daedt vaneenē
 verrader. Ende hoe wel hy al-dus was ghestelt in-
 de handen vande quaedt-willighe / en heeft noch-
 tans niet ghelaten te segghen t'ghene dat diende om
 sijne onnooselheydt te bewijzen / als dat hy gheens-
 sins en was ghegaen om eenighe verraderijē te be-
 rocken / noch diefelijck de vlughte en hadde ghenom-
 men / noch oock sijne borghen deur sijn vertreck in
 eenigh perijck ghestelt / aen-gheemercht dat hy o'lof
 om te vertrecken vercreghen hadde vanden princi-
 paelstē Gouverneur soo vander stadt als van t'Ca-
 steel Marinus Brandt : wiens handt-teecken /
 seyde hy / ick u-lieden toonen sal. Ende met eenen
 heeft voort-gehaelt de pal-poort met de handt
 vanden veur-seyden Brandt onder-teeckent. Maer
 ter-stondt een vande ghene die H. Lenard alder-
 qualijckste toe-ghedaen waren heeft hem de selue

met ghewelddt wytter handt getrocken ende in synen sack ghesteken: te witen op dat de goede op-rechte man in alle't verwygt niet hebt en en soude / daer hy hem byde bozghers mede moeghte verschoonen / oft by den Gouverneur met het toonen van syn handtschryft syn vertreck ontschuldighen. H. Lenard ter contrarien seer sozghvuldigh wesen om synen goeden naem ende facin by eer en yghelijcken / sonderlingh byde goede bozghers te bewaren ende veur te staen / heeft een-werf ander-werf versocht ende gepraemt dat-men hem syn bescheedt soude weder-om gheuen. Maer van eenen snooden mensche ende op hem al-soo verbittert en conste hy niet anders vercrighen dan leelijcke toc-naemen. Ende al-dus is hy met groot gheroep vande soldaten ende schippers teghen hem weder-om tot Gorcom aen-ghebraght / daer hem vele menschen opden beuer met grooter begheerten stonden en wachteden.

CAPITTEL XXXIII.

Hoe Heer Lenard weder-om inden kercker wierdt ghestelt.

Al-soo haest dan als Heer Lenard den eersten voert uyt den schepe op't landt heeft ghesett / soo is hy vande menighe die daer rondt-om stont seer onweerdelijck ghehandelt. Den meesten hoop heeft hem met hunne benijnighe tonghe om t'seerste beschimpt ende alle vileynighepdt teghē den H. man uyt gheworpen / gheen sorte van maledictien achter-latende. Onder welke wasser een ghenoot Albert / de welke hem vattendemet synen rock veur syn bozste heeft geseght: Hier ghy verader / liet nu is dentijdt ghecomen / dat ghy van uwe veraderige die ghy teghen ons op-glenomé hebt lustigh ghestraft sult

sult worden. Dit was een schipper van Gorcom die van ionghs af met ketterije besinett was ghe-
weest/ de broeder vanden ghenen die naerder-handt dese heylighe Martelaers inden Ziel/ als in t stuck vande religie wel verbaren / heeft onder-socht ende gheexamineert / ghelijck wy noch verhalen sullen. Noch een ander die ten lesten inde goddeloose vrylo-
ghe teghen den Catholijcken Coningh deerlijcken ghebleuen is / grijpende H. Lenard metten arm ende hem voor dt trekkende seyde by-naert t'selste dat de schipper hadde gheseght. Maer daer naer ic-men ghecomen tot vele meerder iniurien / als-men den onschuldighen man daer hy gheleydt wierdt vreeselijcken ouer-vallen heeft / min noch meer dan oft hy een wreedde wilde beeste hadde gheweest. Te eene stiet hem metten voet aende sincke sijde / de andere aende rechte sijde : weder-om de eene stiet hem met groot geweldt op sijn borste en op sijnen buyck / de andere stiet hem aen andere deelen sijns lichaems met voeten / versenen / buysten oft palm-slaghen. Alle d'ander reste des volcks die rondt-om liep riep met groot gheluydt / meesten-deel her-halende ende hem op-legghende den haetlijcken naem van verrader / ende deur-gaens wierdt ghehoort uyt d'midden van t'volck: Hanght hem op / hanght op / slaet hem doodt. Hier-en-tusschen H. Lenard niet soo seer soeckende als te staen deur sijnen goeden name ende fame / heeft ghesoght: O bozghers / ick en hebbe niet bedreuen daer ick om soude moghen van verraderije beticht worden. Noyt en sult-oy sulcks in my bevinden. Ende deur-waer ick sal lichtelijck my seluen verschoonen / magh ick eminers tijdt ende stontt hebben om my te veronschuldighen. Dus-danighe woorden sprak hy seer sozgh-buldighelijck / maer t'was al te vergheefs / tot een verbitterde

ende raesende ghemeynte. Maer behaluen het misdædt van verraderijē dat hem valscheelijck ter oorzæcken van sijn vertreck wierdt op-gheleghet / hebben sommighe seer snoode menschen met andere leelijcke beschuldighen sijnen eerlijcken ende weerdighen naem willen besmetten / hem op-legghende een schroomelijck stuck / dat hy by sijne eyghene suster soude gheslapen hebben. Deur-waer een verwyrt als sulcke meesters betaemde / die sy als vyanden bande supuerheydt upt den onsupueren moerasclyk hunner herten hebben boordt-ghehaelt. Want soo vele als den heplighen Martelaer aen-gaet / hy en was niet alleen vry van alle vleckē van onsupuerheydt / maer oock buyten alle suspicie oft vermoeden van oneerbaerheydt ghestelt / namentlijck al den tijdt dat hy Gorcom een goede Pastoor is gheweest (d'welck was omtrent sel-thien iaren) al-soo dat ick ghelooue datter soo vele niet en waren die dit veur waerachtigh oft waer-schijnelijck hielē / als die dit verliert haddē. Want oock sijn suster al walt een persoō in't wereldelijck habijt / nochtans onder-hiel sy seer heplighlijck tot nu in haren rijpen ouderdom haer veur-nemē bande maeghdelijcke repnigheydt. Als H. Lenard nu tot op't Casteel was ghebraght / heeft hem de Gouverneur sijne cleederen doen upt-schuddē / om hem te pijnighen / om te weten van sijn quaedt verborzē op-set. Daer was oock tegen-wor-digh de suster die haren broeder ghevolght was / de welke hy / als een goede meester der repnigheydt / heeft doen soo lange aen d'een sijde vertreckē / om al-soo hare en sijnē eerbaerheydt te beschuttē. Als sy vertrocken was / hem ontcleedēde heeft hy hem bercedt gemaect ter torturen. Maer de Gouverneur subijtelijck sijnen sin veranderēde / heeft verboden hem te pijnigen / by aenturen deur de broeginge sijner conscientien

scientien hem verrijdende de onschuldigheydt van
 desen man voordert te quellen / als die wel ghenoech
 in-dachtigh was dat hy seluer hem ozlof ghegeuen
 hadde om te reysen / en de pas-port met sijne eygene
 handt onder-teeckent : hoe wel datter nu gheen ho-
 pe meer en was van verlossinghe deur H. Lenard
 als hy nu weder-om op't Casteel gheraecht was.
 Tot wien gecome zijnde sijn suster / heeft hy haer in
 deser manieren toe-gesproken: Ghy siet wel / suster /
 hoe mijn saecken nu ghestelt sijn. Ist saecke dat
 Gode al-soo belieft dat ick hier steruen moet / en
 wilt doch v seluen niet quellen / noch en wilt nie-
 mande die leeft dan alleenelijck my ende mijne son-
 den mijn doot toe-schrijven. Sonderlinghe se-
 dighbaerheydt / iae diepe ood-moedigheydt van een
 Christelijck herte / gheboecht by een groote sacht-
 moedigheydt! Sijn byanden waren op hem ghe-
 beten met bitteren haet / ende deur versierde op-
 sprake sochten hem ter doot. Nochtans de sacht-
 moedighe ende ood-moedighe man en begeert niet
 dat sijn onschuldighe doot toe-gheschreuen worde
 heur-lieder boof heydt / maer alleen sijne mis-daden
 teghen Godt. Hier naer wordt hy ghestooten inden
 seluen kercker daer de seligheusen in-gheslote saten.
 Maer daer-en-tusschen wordt deur het berock van-
 de ketters ouer de heele stadt dese sprake ghesaeyt /
 dat de Pastoor met dit heymelijck vertrecken hadde
 ghesocht de stadt aen den byandt te verraden : ende
 dat om dit stuck wille hy ende alle de andere ghe-
 vanghenen in groot perijckel vanden halse ghebal-
 len waren. Ende op dat dit wat ghelooft soude
 worden / soo verclaerden de eerste Schepenen oock
 t selue. H. Lenard / al was hy sonder eenige schuldt /
 nochtans om dat hy wel merckte dat de quaedt-
 willighe dit souden ghebruycken als een bequame
 4 4 oorsaecke

oorlaecke om alle de ghevanghenen om den Jals te helpen / soo heeft hy deur sijn groote oodt-moedighepdt der herten dick-wils inden kercker aen sijne mede-ghefellen om vergiffenisse ghebeden van sijne lichtveerdighepdt ende onbeursiechtighepdt / mette welcke hy hun perijckel hadde vermeerdert / die ander-sins noch eenighe hope hadden van verlossinge.

CAPITTEL XXXIIII.

Hoe P. Nicolaes de Gardiaen niet en begheerde alleen gheloft te worden.

Mer aen-ghemerckt dat ons propost met eenen om-keer weder-om ghedraeyt is tot den kercker / laet ons hier oock wat verhalen van t'ghene datter binnen den tijdt van dese daghen is omghegaen. Daer deden de Martelaers hunne ghebeden tot Gode / vermaninghen ende vertroostinghen tot malckanderen. Hoe wel de sommighe vierigher ende dick-wilder dit deden als d'andere. Al-daer wierdt Dierick de Chirurgijn daghelijcks op de ghesette uren in-ghelaten om te cureren de ghene die ghequetst waren. De welcke soo dick-wils als hy inden kercker quam / al-tijdt by-naer vondt die twee Godt-byuchtighe mannen Wilhardum ende Nicasium op hunne knien ter aerden ghebooght Godt biddende. Hy cureerde all-doen H. Lenard / hem in-ghenende sommighe medecijn-drancken / om hem te ghenesen van binnen / want hy deur dickwils ende vele ghestooten ende gheslaghen te worden inwendigh ghequetst zijnde / groote pijn lede. Oock cureerde hy H. Nicolaes den anderen Pastoor / wiens hals van den eersten nacht all-noch ghequetst wesende / wel medecijnen van doen hadde. Nu was hy oock besigh om den Gardiaen

diaen te cureren/daer hy noch langher werck mede
 hadde/ eer hy syn aen-ghesicht/ t' ghehemelte syns
 mondts/ synen hals/ ende syn gheheele lichaem/
 dat soo seer betreden ende beftooten was/ hadde ver-
 maecht ende ghestreken ghelyck't noodelyck was.
 Hebbende dan tydts ghenoech om vrylyck met
 hem te spreken/ vragghde hen som-tydts hoe dat
 hy ghesint was/ by-sonder soo wanneer als deur
 eenigh nicuw auer-recht spel de hope van verlost te
 worden schene verlorē te zijn. Maer hy andt woord-
 de/ dat hy seer wel ghesint ende ghemoedt was.
 Jae dat hy hem verblydde ende gheluck-saligh re-
 kende/ dattet hem van Gode ghegunt wierdt tot-
 ter doodt toe deur de Catholische waerheydt te strij-
 den. Sonder twijfel de H. man ghevoelde in sy-
 seluen/ t'ghene dat de Prophete David eer-tydts Psal. 91.
 van sy-seluen heeft ghesonghen/ dat naer de me-
 nigh-buldighe pynen ende droefheden sijner herten
 syn siele verheught wierdt deur de Goddelijcke ver-
 troostinghen. Ende t'ghene dat de Apostel Paulus
 seght: Ghelyck de passien ende lyden Christi ouer-
 bloedigh zijn in ons/ al-soo is oock ouer-bloedigh
 onse vertroostinghe deur Christum. Ende dat seer
 stichtelycken van eenen anderen ghesproken is/ Dat Franco
 den troost van bouen/ al ist sake dat hy de ghetrou- l. 4. dg
 we dienare Gods nemmermeer en ontzichet/ noch gratia
 tans des te ouer-bloediger hen wordt aen-ghedient/ Dei.
 hoe de rasernije der persecutien gheweldigher op-
 staet. Maer als de Chirurgijn hem met smerckin-
 ghen badt/ dat hy hem soude laeten rantsoeneren
 (want dat wierdt gheduerighlyck besozght ende
 ghesolliciteert van sijne vrienden) soo andt woordde
 hy in deser manieren: Ich ben een Ouerste ende een
 herder: ick heb schapen die my bevolen zijn/ dese
 mijne broeders: Daer-om en laet mijn officie geens-
 sins

lings toe / dat ick hen in al-soo grooten noodt ghes-
 stelt zijnde soude verlaeten. Soos hebbe ick vastes-
 lijk veur my ghenomen / ist dat my Godt sijn
 gratie gheeft / met hen te leuen ende te steruen. Want
 wat soudt wesen oft ick schoon deur mijne vrienden
 ende maghen verlost wierde? Wat raedt met de
 ghene die noch vrienden noch maghen en hebben?
 Soude de eene broeder sijne andere broeders / oft
 de herder sijne schapen af-gaen? van die sonde wil
 my Godt de Heere verhoeden: op wiens by-standt
 betrouwende / ick by my seluen veur-seker geschickt
 hebbe / met hen te bliuen / op dat ick hen naer het
 vereyschen van mijnen last oft anuyt die my op-ghe-
 leght is met mijne vermaninghen naer mijn beste
 moghte stercken ende moedt gheuen / om tot een
 saligh eynde ende uyt-gangh van hunnen strijdt te
 gheraecken. De Chirurgijn septe weder-om:
 Soudt hen niet beter wesen dat ghy uyt de gheban-
 ghenisse verlost waert / ende dan voort met ghe-
 meyn toe-doen vande Catholijcke borghers moght
 arbeypden om hen oock los te crijghen? Want dat is
 seker dat uwe teghen-wozdighepdt seer vele soude
 helpen om de goede borghers te verwecken tot neer-
 stighe sozghvuldighepdt om uwe mede-broeders te
 doen verlossen. Hier op andtwozdde H. Nicolaes:
 Van mijnen't wegghen en wil ick niet wepgheren
 uyt-ghelaté te worden om de sake van mijne mede-
 broeders te voozderen daer't my moghelijck is:
 maer ter wijlé ick dit dede / soo woude ic dagelijcks
 herwaerts comen / om mijn officie te doen als ick
 schuldigh ben in mijn broeders te vermanen ende te
 troosté / tot dat sy oft verlost wesende met my moght-
 ten vertrecken / oft soo verre hunne verlossinghe niet
 voort en gingh / ick met hen de doodt moghte
 steruen. Aeen / septe de Chirurgijn / dat en soude
 niet

niet wesen / maer ghy soudt moeten inde stadt bli-
uen by v' vrienden . Want quaemt ghy hier weder-
om / daer en is gheen twijfel aen / oft de Geusen
souden v' weder-om ghevanghen nemen / en met-
ten anderen op-slypten / ende niet meer laten gaen.
Hy andtwoordde: Aen-ghesien dat het al-soo ghe-
stelt is / soo ist beter dat ick nu by mijne broeders
blijue . Want van mijn officie dat ick gheseght heb-
be / soo langhe alst moghelijck sal wesen / en sal my
gheen dingh ter wereldt af trecken / wildt Godt .
Dese ende dier-ghelijcke proposten vele sprak D. Ni-
colaes / toonende deur-waer metter daedt / met wat
groote affectie hy als een goedertieren vader ende
herder beminde sijne kinderen ende schaepkens hem
beuolen / vande welcke hy noch deur hope van lan-
gher te leuen / noch deur vzeese des doodts ende toz-
menten / noch oock deur eenigh groot versoek van
sijne vrienden ende maeghschay en heeft willen ghe-
schepden wesen.

CAPITTEL XXXV.

Hoe de Catholijcken veur de ghevanghenen heb-
ben ghesolliciteert, ende hoe de nieuw-ghe-
sinde daer reghen waren .

DE Geul-ghesinde naer dat sy D. Lenaerd we-
der-om in de ghevanghenisse hebben ghecre-
ghen / als enen schoonen grooten roof / hebben deur
hen ghenomē voort-aen neerstelijcker toe te sien /
dat hy hen niet meer upt de handen en soude ghe-
raecken : ende tot dien eynde hebben sy gheschicht
de saecke van alle de ghevanghenen ghelijckelijck te
praemen / te weten / op dat sy hem al-dus t'samen
metten anderen voort helpen souden . Sy hebben
van de straten vander stadt om-gheloopten / de ghe-
meynte

meynste op-gheroeyt/ de groote hansen aen-gefocht/
 ende by eenen peggelycken ghearbeydt de ghevan-
 ghenen inden haet te brengen: sy beswaerden seer
 t'stuck van H. Lenaerd/ ende hen allen leyden sy op
 t'mis-daedt van openbare verraderije: somma sy en
 lieten niet ongheroert daer sy den nydt teghē de alen-
 dighe ghevanghenen deur moghten vermeerderen/
 ende alle wegghen slupten/ niet alleen om los te ghe-
 raecken/ maer oock om gherantsoeneert te moghen
 worden. Al-soo seer stondt heuren boosen quaeden
 aerdt tegghen de wel-baert van die onschuldighe
 menschen/ by-sonder van H. Lenaerd: soo dat wel
 te recht op hem past het versken vanden Propheten
 Psal. 40. David: Mijne vanden hebben my quaedt naer-
 gheseght/ wanneer sal hy steruen/ ende sijnen naem
 vergaen? Doozds hebben sommighe Catholycken
 seer neerstelijck hun beste ghedaen op dat sy enighs
 sins het rantsoen vande ghevanghenen moghten
 maecken. Maer alle hunne arbeydt wierdt om-
 ghestooten deur het besteck van de ghene die anders
 ghelint waren. Sommige warenden inde Wet soec-
 kende de gratie vande Catholycken en vande Geu-
 sen mede te hebben/ die in hunne woordē verander-
 lijk waren/ en ghelijck sy tot de nieuwe factiē meest
 ghenegen waren/ schenen wel in't open-baer te spre-
 ken tot veur-deele vande ghevanghenen/ maer in't
 hymelijck waren in allen manieren tegghen hunne
 verlossinghe. Maer sommighe dzeuen al-soo de
 saecke der ghevanghenen/ dat sy de Geligteusen als
 versmadelijcke ende behaetelijcke menschen hen niet
 aen en d'orghen/ willende alleen solliciteren om
 d'andere te verlossen. Nochtans warenden oock
 wel wel eenighe in de Wet/ die seyden dat-men euen
 groote neerstigheyt behoorde te doen/ soo wel veur
 de Geligteusen als veur d'andere Gheestelijckheyt/
 ende

ende die oock seluer hun upterste beste daer toe deden. Onder de welcke was een goedt man in seer H. E. wel bekend ende lief-ghetal / de welcke inden vollen Gaedt / all-men vande ghevanghenen sprak / sijnen sin al-dus uyt-geleghyt heeft : Dat de saecke van alle de ghevanghenen / weder sy Religieusen waren oft niet / ghelyck ende ghemeyn was / ende veur sulchs ghehouden moest worden. Men-ghesien dat-men in t ouer-ghenue van t' Casteel met Marino al-soo ouer-comen was / dat hy alle de ghene die op't Casteel waren / van wat conditie dat sy moghten wesen / niemanden uyt-ghenomen / soude los ende vry laeten gaen. Daer-en-bouen dat de selue Marinus eer hy t' Casteel in creghe / dit compact met solemnelen eede twee oft dry-mael bevesticht hadde. Dat men ouer-sulchs hem behoorde te bidden / oft in eenigher manieren te praemen / sijn woordt dat hy soo vastelijck gheswozen hadde staende te houden / t'welck niet en costte gheschieden / ten ware hy alle de ghevanghenen tot eenen toe ont-roegh. Als dit al-soo van hem trestelijcken ende vry-moedelijcken gheseght was / ter-stondt is met hem ghevallen de eerste Bozgher-meecker / verclarende dat de saecken al-soo waren ghepasseert ghelijck dese gheseght hadde / ende dat ouer-sulchs meer dan reden was t'ghene hy versocht. Daer naer heeft oock hier in gheconsenteert den gheheelen Gaedt. Maer om dies-wille Marinus tot verscheydene reysen daer toe versocht zynde / verclaerde dat t'selue in sijner maght niet en was / soo heeft het hen goedt gedocht met gemeynen aduylse eenen expressen bode te seyn den met vrien aen den Prince van Orangien / om hem inden naem vande gheele Magistraet te bidden / dat hy sijne autoriteyt hier in wilde ghebruycken / ende bevelen aen den Gouverneur van t' Casteel dat de veur-
 warde

waerde onder-houden wierde van allen de ghevanghenen los te laeten. Want doen ter-tijdt was by alle de ghene die tot dese nieuwiggheden ghesint waren seer groot gheacht de auctoriteyt van dē Prince van Orangien / de welcke hy als een deur-trocken ghebruyde schalcke vos vercreghen hadde deur den schijn van een groote liefde tot het Vader-landt / ende deur andere dier-ghelijcke loose treken. Maer al wast saecke dat alle de vopsen al-soo ouer een quamen als wy gheseght hebben / nochtans die opde seligheusen ende Gheestelijckheydt meest verbittert waren / deur hun heymelijck besteck hadden gheerne ghemaect dat de ghevanghenen metten eersten om-ghebraght soudent worden / daer toe ghebruyckende de hulpe van sommighe quade menschen / die hen niet en vermeden openbaerlijck daer-op toe te legghen om de onschuldighe om hals te brengen. Hun veur-nemē was / dat met het verhaecten vande doodt der onnoosele ghevangenē soude verrascht worden de ordinantie ende ghebodt vanden Prince van Orangien. Wt welcker oorzaecken oock sommighe van hen onlanghs te veuren de reple hadden aen-ghenomen naer den Bziel tot den Graue van Lumme (die een wreedt mensche was / ende deur het wel af-loopen vande saecken cortst geschiedt heel moedigh / oock doostigh bouen maten naer het bloedt vande ghene die inde H. Kercke / dat is inden geestelijcken staet verheuen waren) op dat sy van hem soudent vercrijghen t'ghene dat sy soo seer begheerden. De Prince van Orangien en was noch in Hollandt niet ghecomen / ende al-reede was de maght ende ghesach van den Graue van Lumme soo seer ghewassen / dat als hy yet bevolen hadde / het seer perijckeleus was hem niet onder-danigh te zijn. Hy hadde eenighe daghen te veuren ghesonden
naer

naer Gorcom eenen Jehan Omal die maer een handt en hadde/daer wy hier bouen af ghemelt hebben: den welcken hy bevolen hadde/ dat hy alle de Priesters ende Religieusen die al-daer ghevanghen waren tot hem bzenghen soude. De welcke naer dat hy tot Gorcom inden kercker den hoop der ghevanghenen hadde ouer-sien/ ende de dreyghementen ende spijtighe woorzen (die wy t'sijner plaetsen verhaelt hebben) teghen hen seer bitterlijcken hadde upt-ghespoghen/ ende met dit alendigh schouwspel hy-seluen ghenoech vermaecht ende verlaeydt/ was met een vendel soldaten ghetrocke naer Bommel. Welck is een stadt onder Gelderlandt/ omtrent vier mijlen gheleghen van Gorcom. Hy was daer secretelijck ontboden van eenighe borgers dier stadt/ die tot dese nieuwigheden heel ghesint waren/ meynde deur het toe-doen van de ghene die hem gheroepen hadden/ de poozten open te binden. Maer hy is seer verre bedrogghen gheweest. Want den meesten hoop vande borgherje die noch goedt was sijn comste ghewaer wordende/ begonsten het gheschut op de vesten teghen hem te stellen ende veerdigh te maccken oft hy naerder hadde willen comen. Ende niet verre van daer laghen sommighe Spaensche soldaten in hun quartier/ de welke oock hoorzende dat de vbandt aen-gam/ hebben-se met een behendigheyt bedrogghen. Want ghebeynsende dat sy bevreesst waren ende de vlucht nemende/ hebben Omal met de soldaten die met hem waren ghelockt tot by de vesten van Bommel. Al-waer comede/ wierde eerst onverhoedts geschoten vande vesten met het gheschutt/ ende daer naer de Spaniaerden/ die hen geveynst hadden te vlughen/het hoofdt biedende/zijn gheweldighlijck op hen gheballen/ al-soo dat-men seght dat Omal in dese

Aeder-

neder-laghe wel t'sestigh vande syne ghelaten heft. Maer och oft die van Bommel in dese ghetrouwighepdt ende goeden wille tot Gode ende hunnen Coningh hadden vol-herdt ! Want / d'welck wel te deren is / niet langhe daer naer hebben sy / ick en wete niet deur wat quaden raedt / hen laten trecken inde ghemeyne rasernije (om soo te segghen) met de Hollandsche steden. Ter wijlen dan dat Omal wegh was / hebben sommighe Catholijcken seer neerstelijck ghearbeydt om de ghevanghenē te verlossen. Ende alle middelen te vergheefs gheproeft hebbende / veur d'leste hebben-se om gheldt ghesocht te rantsoeneren. De saecke was soo verre gebzacht / dat-men al reede met den Hrouost vande Soldaten aen-gaende den prijs ouer-comen was / de welke schene ghelijck hy by Marimum seer groot was / dat hy de selue verlossinghe soude te weghe gebzacht hebben. Dit is ghebeurt een weynigh daer naer dat sy soo leelijcken bedrogghen waren gheweest in't rantsoeneren van H. Nicolaes Poppel / ghelijck wy vertelt hebben. Maer als nu t'gheldt al vergadert ende ghereedt zijnde stracks ghetelt soude worden / soo is onverleens ghecomen de groote beroerte die wy gheseght hebben dat de Geusen van nieuws hebben ghemaect ter oorsaecken van het vertreck van H. Lenard. Waer deur gheschiedt is dat het contract van de ghevanghenen met gheldt te verlossen t'eene-mael te niete is ghedaen.

CAPITTEL XXXVI.

Hoe de ghevanghenen van Gorcom naer den Briel zijn ghevoert.

HEt was dē dērdē dāgh Julij / als Jehan Omal hebbende by Bommel soo qualijck ghevaren /
heel

heel gram ende t'onbzyeden tot Gorcom s'auondts
 heel laet is binnen gheromen / s'ander-daeghs naer
 dat H. Lenaerd weder-om inden kercker was ghe-
 vanghen ghebraght. Als hy weder-gheromen was/
 ende de Catholijcken euen neerstigh voozdt dreuen
 de saecke van t'rantsloeneren vande ghevanghenen/
 soo hebben somnighe bedrieghelijcke menschen on-
 der't deeksel van hertelijckheydt ende vziendtschap
 hen vermaent / dat sy doch (wilden sy wijselijck
 doen) niet een woordt spreken en souden veur de
 ghevanghenen aen Omal / maer dat sy soo langhe
 souden op-houden van solliciterē tot dat Omal ver-
 trocken ware. Anders-sins soudt te vzeesen wesen
 (ghelijck hy op de Keligieusen ende Geestelijckheydt
 seer verbittert was) als hy soude hoozen spreken
 van rantsloeneren / dat hy niet alleen niet en soude
 veur het geldt verwillight worden / maer noch meer
 gheterght ende verbittert / ende om sulcks te beletten
 oft hen allen ter-stondt doen om-bzenghen / oft naer
 den Bziel doen leyden om ghedoodt te worden.
 Welck veur-waer bevonden wierdt valsck te we-
 sen. Want ter seluer tijdt wasser een vande princi-
 paelste inden gheestelijcken staet ghestelt / de welke
 ghelijck wy verhaelt hebben ouer eenighe daghen
 upt den kercker los ghelatē was ende bevolen t'huyse
 te bliuen / dien hy weder-om upt den huysle doen
 haelen hadde / ende mette andere ghevanghenen
 meynde naer den Bziel te voeren / maer met ghelde
 vermozwt zijnde heeft hem ontslaghen : daer hy
 (gheen hope van verlossinghe hebbende) maer en
 hadde verlocht de beschamelijcke doot der galghen
 te moghen ontgaen / ende te ghestaen metten
 sweerde. Al-tijdt veur dit bedrieghelijck aen-ghez-
 uen ist ghebeurt dat de goede Catholijcken / die dat
 te lichtelijck ghelooften / hebben hunnen begonften

trepn van solliciteren op-gheschorst tot dat Omal wegh'soude wesen. Al-soo dan Omal opden vijftien dagh Julij op den auondt / ontfanghen hebbende het gelt deur de ontslaginge van dien trefselijcken gheestelijcken persoon / maecte hem ghereedt om naer den Bziel te trecken / ende alle d'andere ghebanghenen met hem te leyden. Want t'enschene niet gheraden dat-men-se te Gorcom openbaerlijck soude dooden / om dat sy vzeelden eenigen op-loop bande ghemeynte. D'welck oock de rede ne was / dat Omal hen metter nacht heeft willen wegh leyden. Want al-soo hadden hem sommige Geusche borghers gheraden / vzeesende soo verre dat-men sulcks bestondt inden claren daghe / dat de Catholijcken met aller cracht hen daer teghen souden stellen. Des nachts dan vcur den selken dagh Julij (d'welck doen son-dagh was) de dienaers der dupsternissen willende de H. Martelaers wegh leyden / hebben hen de rocken ende mantels af-ghe-nomen / te weten / den ghenen die-se tot dien tydt toe behouden hadden. Al-soo dat de Minder-broeders schier niet en behielen dan hunne onder-rockkens om hunne naeckte lichamen te bedecken. D'andere Pziesters hebben sy de tabbaerden upt-ghetrocken / daer-er-bouen sommighe andere upt-gheschudt de cleederen die van eenigher weerden schenen te wesen. Ende wasser pemandt die met een woorzdt wilde bidden dat-men hem sijn noodigh cleedt soude laten behouden / ter-stondt en creghe hy niet dan slaghen in plaetse van sijn cleederen / ghelijck't ghebeurt is den weerdighen ouden man Wilhardus Vanus / de welcke siende dat-men hem sijnen onder-rock alleen ghelaten hadde / vzeesende vcur de nacht-couwe ghelijck hy niet vele bloedts en hadde / badt de soldaten / dat sy hem sijnen mantel / die heel slecht ende verre versleten

versleten was/ souden willen weder-om geuen/ om
sijn oudt lichaem vande rouwe te bewaren: maer
sy-lieden/ sonder eenigh op-siecht oft verm-hertig-
hepdt sijns ouderdoms/ hebben met spytighe onbe-
leefde woorden en doock met sware slagen de goeden
ouden vader beginnē te smijten/ segghende: Ach ghy
oude verrader/ men gheeft v en uwe mede-gheellen
verraders ende af-godistē noch vele te vele toe. Ghy
wordt alle-ghelijck te wel ende te goedertierentlijck
ghādelt/ naer dat ghy't qualijck verdiēt hebt/ want
ghy waert weerd dat-men v het vel met roeden af-
geesselde en al-soo sout-sacken aen-trock. Zyt nu ge-
dachtigh hoe-danige exempelē vā wycedt hepdt dat
ghy-liedē teghen onse mede-sellen hebt voozdt-ghes-
stelt. Dese en dier-gelijcke woorden sprekende/ heb-
ben sy den onschuldighen mensche met buysten ende
palm-slaghen gheslaghen. De welcke op alle spytige
woorden en slaghen anders niet en seyde/ dan sijner
Deo gratias, Godt zij ghelouet/ ende sijne handen en
ghebeden stierde hy op-waerts tot Gode/ beur sijne
vervolgers biddende. Soo verre wast van daer dat
hy oyt met woorden oft wercken yemandts bloedt
soude ghesocht hebben. Maer ten lesten yemandt/
ick en wete niet wie/ heeft mede-lijden met hem ghes-
creghen/ en hem een slecht mantelken (ick en can niet
gheseggen oft t' sijne was oft yemandts anders) toe-
gheworpen om hem te decken. Tot hier toe beur-
waer hebben wy t'ghene dat wy verstaen hebbē onse
Martelaren ouer-gecomen te zijn tot Gorcom/ deur
de gratie Godts ghetrouwelijck vertelt/ ende sullen
hier den eerste boeck mede sluyten/ op dat wy voozdt
t'ghene datter is ghepasseert tot hun saligh eynde toe
in eenen anderen boeck moghen verbolghen.